

Bojan Polak-Stjenka

Za pravično, socialno in humano družbo

Smo sredi kampanje za prve splošne, neposredne, večstrankarske volitve v povojni Sloveniji. To je zgodovinski dogodek, ki naj bi pomenil prekinitev z negativnimi posledicami enopartijskega sistema. Stranke in kandidati tekmujejo za zmago, zato obljublajo marsikaj, tudi neuresničljivo, samo da bi nabirali točke.

Zmagovalec si bo zagotovil pravico, da bo preko skupščine ali drugih organov oblasti opredelil in uresničeval politiko v naslednjem mandatnem obdobju. Takrat bo treba reševati bistvena vprašanja naše družbe in slovenske države: probleme gospodarstva, mesto in vlogo Slovenije v Jugoslaviji in zunaj nje, pa številna vprašanja našega vsakodnevnega življenja. Zato bo naslednje mandatno obdobje skupščine eno najpomembnejših v zgodovini slovenskega naroda.

Z volitvami se bo končalo prehodno obdobje, ki ga označujeta vrsta pomembnih, soglasno sprejetih odločitev, kot so, na primer, o večstrankarskem sistemu, demokratizaciji

družbe, pravni državi, spoštovanju človekovih in državljan- skih pravic in svoboščin, tržnem gospodarstvu, položaju Slovenije v jugoslovanski federaciji, vstopu v Evropo in še druge. Pri tem se je pokazala velika enotnost slovenskega naroda ne glede na svetovno- nazorsko in politično pripad- nost. To dokazuje, da je slo- venska družba dozorela za takšne spremembe in da bi vsa- ko zavlačevanje uresničevanja teh vprašanj pomenilo bolečo zamudo in povzročilo zaostaja- nje zgodovinsko nujnih družbe- nih sprememb. Borci smo v ko- rak sledili tem spremembam, bili smo celo tudi njihovi spo- bujevalci in soustvarjalci. V bo- doče verjetno ne bodo več mo- goča enotna, za vse sprejemlji- va odločanja, saj se bodo poka- zale razlike v interesih posa- meznih slojev strank, področij, poklicev in podobno.

Brez dvoma je bilo dogovor- no gospodarstvo teoretična in politična zmeta, ki je povzroči- la neprecenljivo škodo. Prehod na tržno gospodarstvo je nujna, če hočemo iz krize. Vendar se bodo pri tem odprto pokazale razlike med delom in kapita-

lom. Na dan bodo prišli poseb- ni interesi kmečkega prebival- stva, industrijskih delavcev, razumnikov, obrtnikov, trgov- cev in drugih. Na te različne interese se bodo naslonile po- samezne politične stranke in težko se bo v takih razmerah prebijal sloj, ki ga ne bo čvrsto zastopala ena od političnih strank.

Napredek v korist vseh ljudi bo mogoč le če bodo tudi de- lavci, kmetje in srednji sloji, učinkovito politično in strokov- no organizirani ter postali tako enakopraven partner drugim organiziranim interesentom. Samo če bodo upoštevani in med seboj usklajeni vsi intere- si, bo zagotovljen napredek vse družbe. Te volitve ne pomenijo konca politično organiziranega delavskega razreda. Nasprotno, to je nuja moderne demo- kratične družbe.

Večstrankarski sistem sam po sebi ni zdravilo za vse in ne bo reševal vseh, tudi novo na- stalih problemov. V načelu bo omogočal takšno strukturira- nost skupščine, ki bo lahko upoštevala vse bistvene intere-

se pri reševanju konkretnih vprašanj. Prestrukturiranje go- spodarstva bo drugače razčle- nilo interese prebivalstva in jih bo v družbi drugače razporedi- lo kot danes. Nato se bodo v bodoči skupščini vodile bitke o tem, v kakšni meri bodo upo- števali posamezne interese, v čigavem interesu se bodo v njej razreševala gospodarska in druga družbena vprašanja.

Preveč oziranja samo v preteklost

Pri spremljanju volilnega bo- ja smo dobili vtis, da preneka- tera stranka usmerja pozornost volilcev izključno v preteklost, vse premalo pa volilcem poja- snjujejo tudi dileme in vpraša- nja, pred katerimi se bomo znašli po volitvah in ki so bi- stvena za življenje ljudi. To je eden osnovnih razlogov, da smo se borci zbrali na tem zbo- ru. Zbrali smo se predvsem za- to, da javno povemo, kakšno usmeritev družbenega razvoja bomo podpirali, za kakšne konkretne rešitve se bomo zav- zemali in proti čemu bomo na- stopali.

Iz vsebine

Str. 2: Pogled na odnose med Slovenijo in Jugoslavijo

Str. 3: Preteklost naj več ne obremenjuje medčloveških odnosov

Str. 4: Pri ljudeh v Zgornji dravski dolini

Str. 8: Oprema in obleka slovenskih partizanov

Str. 11: Partizanski igralec in književnik

Borčevsko organizacijo smo že postavili na nestranske temelje. Prvič pripravljamo svoj program, v katerega smo jasno zapisali, da se bomo zav- zemali za demokratično dru- žbo, za pravno državo, za spo- štovanje človekovih in držav- ljanskih pravic, za demokrati- čen socializem. In kaj si pod njim predstavljamo?

Naša družba mora postati odprta za vse demokratične procese, za vse vrste demokra- tičnega organiziranja in samo- organiziranja, za civilno dru- žbo. Pod socializmom si pre- stavljamo pravično, socialno in humano družbo. Družbo, ki bo poznala korektive na tržnih principih zasnovanega gospo- darstva. Tako, ki bo z organizi- ranostjo in zaščito delovnih lju- di blažila njegove negativne učinke in onemogočala, da bi bili na milost in nemilost pre- puščeni kapitalu. Delovni lju- dje naj bodo spoštovanja vre- den, enakopraven družbeni de- javnik; moramo jim omogočiti socialno varno, kulturno in člo- veka dostojno življenje. Za takšen socializem smo se borci vedno borili in v boju za takšen

socializem vidimo tudi v pri- hodnje smisel svojega življenja.

Ostati hočemo zvesti izročil- lom NOB, svobodi, enako- pravnosti in suvereni državno- sti slovenskega naroda ter nje- govi pravici do samoopredeli- tve, vključno s pravico do od- ceptitve. Zato smo za sprejem nove slovenske ustave, v kateri bodo precizirani novi pogoji in dogovor za sožitje v skupni dr- žavi.

Ta dogovor moramo pri- pravljati sočasno s slovensko ustavo. Jasno moramo precizi- rati, pod kakšnimi pogoji je slovenski narod pripravljen ži- veti v Jugoslaviji, tudi na kon- federativnih načelih, če bo to volja ljudstva. Šele nato lahko steče postopek sprejemanja ju- goslovanske ustave.

Sedaj smo na žalost v neka- terih okoljih Jugoslavije izpo- stavljani klevetanju, žalitvam, grobim napadom na našo naci- onalno dostojanstvo, ko nas zmerjajo s separatisti in veleiz- dajalci, ko nam grozijo s prisil- nimi izgoni in nas gospodarsko diskriminirajo. To gotovo niso odnosi in ne Jugoslavija, kakrš- no si mi želimo.

Borci zavračajo poskuse izničenja NOB

Posebej pa želimo poudariti, da odločno zavračamo napade, omalovaževanja in poizkuse iz- ničenja narodnoosvobodilnega boja.

Nadaljevanje na 2. strani

Več kot tisoč slovenskih borcev se je v torek zbralo v Cankarjevem domu v Ljubljani na predvolilnem shodu. Zapel jim je Partizanski pevski zbor, spregovori- li pa Bojan Polak-Stjenka, dr. Janko Pleterški in Bogdan Osojnik. Njihove govore objavljamo v tej šte- vilki. Udeleženci zborovanja so podprli volilni poziv ZZB NOV Slovenije, ki smo ga bili objavili v prejšnji številki.

V ospredju naj bodo vedno in povsod – ljudje

Podoba Radelj, kakršno vam predstavljamo v pričujoči številki, je seveda mozaična podoba, nizanje drobcev, ki je lahko zgolj odsev nekega življenja, nikakor pa ne celota. Zapisati pa je treba, da povedano navsezadnje ni bil naš namen: želeli smo izmeriti utrip Korošcev po zadnjem predlogu zvezne vlade o razširitvi obmejnega pasu s sedanjih 100 na 1000 m. Besedovanje, ki se je dotaknilo še marsičesa drugega, je bilo žolčno, nervozno, ogorčeno, z vsakim stavkom so Korošci izražali začudenje in jezo. Predvsem zamerijo zveznim organom – in seveda JLA – da se o stvareh, ki se tičejo ljudi ob meji, pogovarjajo dobesedno za njihovim hrbtom, kar je zanje – višek ignorance, predlog sam pa odločno odklanjajo, ker menijo, da je anahronizem. Zapis o ljudeh iz Zgornje dravske doline preberite na straneh 4 in 5.

Letošnje že kar spomladansko vreme v februarju in marcu je bilo naklonjeno predvsem vsem tistim, ki si želijo prebiti čim več časa v naravi. Res je skvarilo nekatere zimske načrte, nekateri spominski pohodi niso bili takšni, kot v prejšnjih letih, so pa bili zato morda bolj množični in prijetni tudi za tiste starejše ljudi, ki bi se jih sicer ne mogli udeležiti. To velja tudi za znani in priljubljeni zimski pohod na Snežnik, notranjski Triglav, kot mu tudi pravijo. Pohod je bil prijeten, na poti ni bilo snega, komaj kaj ledu v sicer osojnih delih lepe pešpoti, pa še temu so s krampi in lopatami prišli do živega bistriški gorski reševalci, z vetrom na vrhu. Mimogrede pa še priložnostna slovesnost ob spomeniku padlih borcev na Sviščakih. Za vse, ki so se takole, kot kolona na sliki, peli proti vrhu, torej nadvse prijetno doživetje. Čeprav se je to dogajalo že pred desetimi dnevi, je vseeno vredno omembe.

Bojan Polak-Stjenka

Za pravično, socialno in humano družbo

Nadaljevanje s 1. strani

Borcem nihče ne more spremeniti spoznanja in prepričanja, da smo se v zadnji svetovni vojni borili na pravi strani, skupaj z zavezniki velike, demokratske antihitlerjevske koalicije. Bili smo prva slovenska vojska, partizanska vojska, ki se je borila proti nacifašističnemu mrčnjaštvu, proti njihovim načrtom za uničenje slovenskega naroda, proti okupaciji in za svobodno, združeno Slovenijo.

Vse to pa navkljub temu, da se je slovenska strankarska elita takoj aprila 1941. izdajalsko poklonila in priklonila okupatorju.

To so edine pobude in načela, na katera so prisegali partizani-prostovoljci zlasti prva leta vojne. Zato tudi ne sprejemamo teze kolaboracionistov o revoluciji in kontrarevoluciji, o državljanski vojni. Do formi-

ranja prvih oboroženih enot, sovražnih do NOB in OF (Milizia volontaria anticomunista), ki so se kasneje formirale kot slovenske domobranske enote, je masovno prišlo po veliki italijanski julijski ofenzivi leta 1942.

Val neizmerne nasilja, ki je ofenzivi sledil in strah pred nadaljnjimi maščevalnimi ukrepi, zlasti pa že pripravljena organizacijsko-kadrovska baza je pogojila formiranje kvizlinških enot. Niso bile torej razlog za organizirano izdajstvo neke naše napake ali elementi boljše vizma, s čemer jih želijo opravičiti ali zagovarjati. Te enote so nato rasle pod okriljem italijanskega okupatorja, vojno pa so končale s prisego Hitlerju pod direktnim poveljstvom SS. To je zgodovina, ki je ni mogoče zbrisati.

Ime slovenskih antifašističnih borcev, partizanov je opazno in nedvoumno zapisano

v zgodovini evropskega odporiškega gibanja. Na to smo lahko ponosni ne samo mi, ampak tudi naši zanamci. Našo borbo in naš prispevek k skupni zmagi nad fašizmom podcenjujejo ali zanikajo nekateri kritiki v Sloveniji in v ostalih predelih Jugoslavije. Obojim sporočamo: Če slovenske partizanske enote, zlasti 9. korpusa in tudi 7. korpusa ter IV. operativne cone ne bi napadalo vztrajale na svojih operacijskih področjih, tudi v zadnjih, najtežjih dneh vojne, bi bile meje Jugoslavije danes drugačne. Slovensko Primorje pa ne bi bil del Slovenije. Ali še veste, kakšna usoda je bila namenjena slovenskemu narodu. Spomnite se na Hitlerjevo zahtevo, izrečeno v Mariboru leta 1941: »Naredite mi to deželo spet nemško«. To je zasluga slovenske partizanske vojske, ki je znanstveno, objektivno dokazana in je nihče ne more zanikati. Zato obsojamo izjave posameznih

kandidatov nekaterih političnih strank in pristranskih agitatorjev, ki blatijo NOB, sejejo sovražno, revanšistično razpoloženje ter blatijo vse, kar je partizansko.

V Ljubljani ne bo mitingov

Ponosni smo, da smo v osvobodilnem boju dosegli naše etnične mejnike na zapadu slovenske domovine. Tisti, ki danes v Sloveniji NOB oporekajo zaslugi, ponavljajo ista gesla kot glasovi z juga, ko nam ob 45. obletnici osvoboditve spet ponujajo miting v Ljubljani, s katerim nam med drugim želijo dopovedati, kako so nas oni osvobajali. Ta del zgodovine je znanstveno dognan in dovolj poznan. Prav tako je poznano tudi naše odklonilno stališče do od drugod naročenih in uvoženih mitingov. V Ljubljani, torej mimo ustaljenih prslav ob osvoboditvi, ne bo nobenih mitingov.

Priznavamo slabosti in napake preteklosti, čeravno so bile storjene mimo nas. Obžalujemo nekatere grobe posege, ki so pri nas bili več ali manj ekscesi, za razliko od okupatorja in njegovih pomagačev, kjer sta bila teror in mučenje sestavina sistema.

Zavedamo se, da še niso vsa vojna in tudi povojna dogajanja objektivno, znanstveno raziskana in ocenjena. V ta namen je predsedstvo RO naslovilo ustrezne pobude Skupščini Republike Slovenije. Zato je borčevska organizacija podprla tudi izjavo Predsedstva Republike Slovenije o narodni in državljanski umiritvi. Zavzemali se bomo za dokončno normalizacijo odnosov med državljani, da se ne bi ponovilo zlo vojne dogajanja, da z obojestransko dobro voljo, prek razklane preteklosti zgradimo most za prepotrebno prihodnjo narodno in državljansko enotnost in sožitje.

Ne pristajamo pa tudi na ocene, da je bilo vse, kar je bilo storjeno v preteklosti slabo, da je treba vse porušiti in začeti znova. Bojim se, da bi tako ravnanje pomenilo podobno napako, kot smo jo napravili mi po končani vojni.

Le nekaj tednov nas loči od volitev! Pretehtajmo in ocenimo liste in posamezne kandidate, skladno s programskimi izhodišči naše organizacije. Presodimo, ali zaslužijo naše zaupanje in podporo. Ali so poštteni in strokovno sposobni, da bi opravljali odgovorne funkcije

je v krajevni skupnosti, občini ali republiki ter so pripravljeni dati vse od sebe za uresničevanje vseh zastavljenih reform. Posebej pa še njihov odnos do pridobitve NOB in njenih udeležencev.

Kakor некоč v dnevih težkih preizkušenj znova strnimo naše vrste in zaupajmo v prihodnost Slovenije! Ne smemo se pasivizirati! V dneh pomembnih odločitev ne smemo ostati neopredeljeni. Ne mi in ne vsi naši svojci.

Z udeležbo na volitvah potrdimo našo zavzetost za bodočnost slovenskega naroda, za vse naše vojne in povojne ideale, za evropsko kakovost življenja, za nove oblike sodelovanja in sožitja v Jugoslaviji.

V zadnjih dneh so številne borčevske organizacije in posamezni borci sporočali RO ZZB NOV Slovenije, da so se odločili. Ocenili so, da poročstvo za politični in gospodarski razvoj Slovenije v miru in brez težjih družbenih pretresov, pomenijo programi ZKS-Stranke demokratske prenovne in Socialistične zveze Slovenije. Še posebej pa njihov skupni kandidat za predsednika Predsedstva Republike Slovenije, Milan Kučan.

Bogdan Osolnik

Pogled na odnose med Slovenijo in Jugoslavijo

Prav gotovo je še posebno za nas, člane zveze borcev, boleče spoznanje, da pokajo temelji države, ki smo jo v času NOB pomagali ustvarjati z veliko žrtvami in trpljenjem v upanju, da bo nova Jugoslavija boljša in trdnjša od stare.

Toda dejstvo je, da so se nekateri že izrecno odrekli avnojskim načelom ali pa jih izničujejo v praksi, kot so to storili v Srbiji tudi z uvedbo blokade slovenskega gospodarstva. Blokada ne povzroča le velike materialne škode celotnemu jugoslovanskemu gospodarstvu, ampak z vsemi posledicami vodi k razpadu gospodarskega in političnega sistema ter k spremembi odnosov v federaciji.

Tragično je, da danes, ob tem ko Evropa doživlja usodne spremembe za bodočnost tega kontinenta, in ko nastajajo možnosti za nove oblike povezovanja in sodelovanja med narodi Jugoslavijo hromijo krči notranjih napetosti, ki ogrožajo njen nadaljnji obstoj.

Tragično pa je tudi to, da nekateri pozivi k reševanju Jugoslavije samo poglobljajo njeno razdvojenost, ker izhajajo iz napačne diagnoze krize in napačnih predstav o načinu njenega zdravljenja.

Globoko zmotna je namreč unitaristična miselnost, da je rešitev v odpravi republik in samostojnosti narodov ali, da je mogoče z uporabo sile reševati enotnost, namesto da bi upoštevali upravičene zahteve po enakopravnosti vseh narodov, njihovo povezovanje, zlasti gospodarsko, pa postavili na nove temelje, kakršni so uveljavljeni v sodobnih odnosih med suverenimi narodi.

Na žalost so se v takšno obliko »reševanja« Jugoslavije vključile tudi nekatere organizacije Zveze združenj borcev Jugoslavije, ki poskušajo svojo opredelitev vsiliti vsemu svojem članstvu.

Prelivanje krvi se ne sme ponoviti

V Sloveniji odločno nasprotujemo temu, da bi borci prednjačili v spodbujanju nestrpnosti in narodnostnega sovraštva. Ne želimo, da bi kdorkoli zlorabljal spomin na nekdanje skupne boje zato, da borce potisne v prve vrste nastajajočih militantnih grupacij, ki postajajo grožnja demokratičnemu, strpnemu reševanju narodnostnih in drugih problemov.

Ne želimo, da bi se skalili odnosi z borci drugih narodnosti, ki živijo pri nas. Nemoteno naj ohranjajo svoje narodnostno poreklo in enakopravno sodelujejo v družbenem življenju.

Prav mi, ki smo doživeli strahote vojne, smo odločeni storiti vse, kar je v naših močeh, da se nasilje in prelivanje krvi ne bi nikjer več ponavljalo! Zdaj so se nevarnosti za mir v svetu občutno zmanjšale, grozi pa nam nevarnost med nami samimi.

Tudi o tako pomembnem vprašanju, kot je premagovanje sedanje narodnostne sprtnosti in pri iskanju rešitev za urejanje odnosov v Jugoslaviji se v zvezi borcev Slovenije zavzemamo za umiritev strasti, za strpen in argumentiran razgovor o možnih rešitvah, ki bodo zadovoljevale interese vseh narodov Jugoslavije in vseh državljanov.

V procesu uvajanja političnega pluralizma se bodo po vsej Jugoslaviji izoblikovala tudi nova narodna predstavništva, ki si bodo svojo legitimacijo za pogajanja z drugimi narodi morale zagotoviti na svobodnih, demokratičnih volitvah.

Ena prvih preizkušenj novih strank, ki vstopajo v politično življenje Jugoslavije bo ravno v tem, da bodo morale dokazati ali so sposobne zagotoviti strpen, demokratičen pogovor o bodoči ureditvi naše države

in se sporazumevati brez preglasovanja in vsiljevanja hegemonistične samovolje.

Proces novega konstituiranja ne bo lahek niti hiter. Prav zato je potrebno zagotoviti, da nas negativne emocije ne bi odvedle tako daleč, da bi bil jutri razgovor o tretji Jugoslaviji že nemogoč oziroma prepozen. Gre za preveč usodna vprašanja, da bi se jih lahko lotevali površno, brez predvidevanja vseh možnih posledic ali upoštevanja resničnosti, v kateri živimo. Zato moramo ob bližnjih volitvah dobro premisliti koga bomo pooblastili tudi za to, da nas zastopa pri odločanju o bodočnosti odnosov med Slovenijo in Jugoslavijo.

Konfederalizacija Jugoslavije?

Slovenske politične stranke nastopajo zdaj v svojih volilnih programih večinoma z zahtevo po novi konfederalni ureditvi Jugoslavije. Pojem konfederacije si celo pravni strokovnjaki tolmačijo različno, vendar ne gre le za opredelitev naziva, temveč bistva odnosov. Osnovno v tem pojmu je preoblikovanje Jugoslavije v zvezo suverenih držav, ki bi s pogodbo urejale svoje odnose v skupni državi tako, da bi kot skupne obravnavali samo tiste zadeve in pristojnosti, za katere se vnaprej prostovoljno odločijo. Konfederacija naj bi pomenila urejanje odnosov v Jugoslaviji na temeljih suverene enakosti, gospodarske in politične neodvisnosti in pravice vsakega naroda do samoodločbe, ki vključuje tudi trajno pravico do svobodnega združevanja ali odcepitve.

Nekateri, ki z nezaupanjem spremljajo dogajanje v Sloveniji, vidijo v zahtevi po konfederaciji le prvi korak na poti k odcepitvi in to obsojajo kot separatizem ali celo veleizdajo. Prav s takim odnosom se pridružujejo sovražni gonji proti

Sloveniji, ki v zadnjem času prek medijev in hujskaških nastopov na mitingih v nekaterih delih države globoko žali slovenskega človeka in prav gotovo ne more poglobljati njegove navezanosti na Jugoslavijo. Moti jih tudi koncept tako imenovane asimetrične federacije, čeprav ni mogoče zanikati, da je Jugoslavija že po svoji naravi asimetrična, ker je sestavljena iz narodov različne velikosti, kulture in razvitosti. V konfederaciji je mogoče s pogodbo določiti tudi to, da posamezni narodi vzpostavijo med seboj različno stopnjo povezanosti ali da nekateri, če tako želijo, zadržijo celo unitarno urejene odnose. Najpomembnejša je prostovoljnost vstopa v tako skupnost in spoštovanje pogodbenih obveznosti, da bi postopoma, na osnovi skupnih interesov in čistih računov dozorevale tudi višje oblike združevanja.

Člani zveze borcev Slovenije pričakujemo, da bodo zmagali argumenti razuma in skupnih

življenjskih interesov in da bo končno le prišlo do strpnih pogovorov, ki bodo privedli do novega sporazuma med narodi Jugoslavije. Eno prvih področij, ki zahtevajo tak sporazum je področje gospodarskih odnosov, kjer bi morali uveljaviti načela in metode, ki so se že potrdile v sodelovanju držav v okvirih Evropske skupnosti, kar bi olajšalo tudi vključevanje Jugoslavije v Evropo.

Mednarodne razmere presoati trezno

Prelomno dogajanje Evrope, ki smo mu priča v zadnjih mesecih, zahteva od nas, da vse svoje odločitve pretehtamo tudi z vidika novega razmerja sil, ki se vzpostavlja v mednarodnih odnosih ter novih možnostih, pa tudi nevarnosti za male narode. Dolgoletne težave, s katerimi Slovenci v zamejstvu uveljavljajo svoje narodnostne pravice, nas opozarjajo da moramo presoati mednarodne razmere trezno in brez utvar,

da ne bi izpostavljali prihodnosti slovenskega naroda nevarnim tveganjem.

ZZB NOV Slovenije seznanja s svojimi stališči tudi vse republiške in pokrajinske organizacije v Jugoslaviji. Napovedali smo, da se bomo zavzeli tudi za korenito spremembo statuta Zveze združenj borcev Jugoslavije in vsebine dela njenih zveznih organov, ter da bomo prenehali sodelovati v njih če bodo še naprej omogočali protislovenske izpade.

Odločno smo proti zlorabljanju partizanskih prslav za mitingarske pohode, ki spodbujajo nacionalne napetosti. Pripravljani pa smo, razvijati prijateljsko sodelovanje z organizacijami združenj borcev v drugih delih Jugoslavije v kulturnem dialogu o tem, kar nas povezuje ali ločuje in na osnovah spoštovanja človekovih pravic ter enakopravnosti in dostojanstva vsakega naroda.

Dr. Janko Pleterski

Preteklost naj več ne obremenjuje medčloveških odnosov

Povabljen sem bil, da bi govoril o vprašanju, ki ga imenujemo z različnimi imeni, najpomembnejše pa z narodno spravo. Izjava predsedstva slovenske republike govori o narodni in državljanski umiritvi. Vabilo sem sprejel, ker menim, da sem zaradi stvari same dolžan storiti, kar morem, da pojasnim nekatera vprašanja, ki so se ob tej izjavi oglašila.

Nekateri sprašujejo, zakaj prihaja ta izjava ravno zdaj.

Izjava sama opredeljuje čas, v katerem stopa v javnost, kot čas prehoda v pluralistično demokratsko politično ureditev, ko je treba pripomoči k nastajanju takšnega vzdušja v političnem in javnem življenju Slo-

venije, ko preteklost ne bo več obremenjevala medčloveških odnosov danes in jutri. Nekdo je upravičeno pripomnil, da je to čas, ko je treba energijo še bolj usmeriti v prihodnost, ko ne smemo izgubiti možnosti, da neovirano preverjamo ravno to prihodnost, saj ona je za vse nas vendarle najbolj pomembna. K temu lahko smiselno dodam, da je zdaj dokončno nastopil čas, ko zgolj narodno-osvobodilni boj ne more nikomur več biti temelj za upravičenost vladanja, ampak mora to biti le demokratično preverjanje volje in prihodnosti.

Drugi sprašujejo, zakaj ravno predsedstvo republike?

Najkrajši odgovor je takšen. V trenutku ločitve države od dozaj edine vladajoče stranke

in pojava strankarskega pluralizma, lahko vsaka stranka govori samo sama zase. Edino predsedstvo republike predstavlja državno celoto pa zato more in mora v tem svojstvu obravnavati temeljna politična vprašanja in o njih dajati predloge in pobude. To seveda ne odvezuje nikogar drugega od njegove lastne odgovornosti za lastno stališče. Izjava predsedstva republike izraža namen, da posebej opredeli tiste naloge in odgovornosti, ki v javnem obravnavanju vprašanja o narodni in državljanski umiritvi pripadajo državi in ki je ona, ne pa kdo drug, zanje odgovorna.

Nadalje sprašujejo, zakaj izjava predsedstva republike

uporablja izraz umiritev in ne sprava.

Treba je najprej povedati, da sta oba izraza soznačna, če ne iščemo zgolj pravne plati besednega pomena. Dejstvo je, da je sam izraz sprava večpomenski in dobro je nekdo pripomnil, da beseda kliče po logični in strokovni analizi. Ne- kateri pojmujejo ta izraz široko humanistično, etično, zgodovinsko, nekateri pa ožje pravno, kot nekakšno sodobno poravnavo ali celo politično pogodbo. Zaradi dobre stvarisame je treba opozoriti na nevarnost, ki ji preti, če bi se sprave ali umiritve lotili kot dvostranskega pogajanja in sklepanja nekakšne pogodbe. S tem bi namreč njen pomen skrajno skrčili na eno samo politično dejanje in izključili bi iz nje vse tiste mnogotere vsebinske plasti in pomenske odtenke, ki pojmu sprave ali umiritve šele dajejo tisti pomen, ki je naši narodni in državni skupnosti tako življenjsko potreben. Vsi ti odtenki in vse te plasti se zrcalijo ravno v velikem številu izrazov, s katerimi slovenski jezik označuje pojem sprave. Ni ustrezno reči, da je umiritev ali pomiritev lahko šele sad, rezultat sprave. Če tako rečemo, potem smo med dvema soznačnicama napravili bistveno pomensko razliko in ustvarili med njima vzročno ali posledično razmerje. Takšen postopek pa bi v tem primeru pomenil, da hočemo izhajati od podmene, da zdaj obstaja dejanski državljanski nemir, ki ga je mogoče odpraviti samo, če sklenemo dvostransko pogodbo o novem vrednotenju preteklosti. Ni treba posebne ostroumnosti, da se spozna da bi takšen pristop vseboval, hote ali nehot, prvo grožnje. To pa bi seveda pomenilo dejansko ogrožanje same ideje o spravi, pomiritvi, užitvi, pobotanju, poravnavi, strnitvi ali kar je še takih izrazov o isti stvari. Nek komentator je upravičeno pripomnil, da ne gre iskati sprave med ideologijami, temveč med ljudmi. Izjava predsedstva pravi, da tudi ob doseženi spravi ostaja odnos posameznih državljanov ali posameznih njihovih skupin do dogajanj v preteklosti še naprej stvar njihovega prepričanja. Že omenjeni komentar terja isto, ko pravi, da je človeku treba priznati subjektivno prepričanje, da se je odločil za pravo stran in da mora ta človek tudi drugemu priznati isto pravico do njegovega drugega subjektivnega prepričanja. Vedeti moramo, da se je zgodovina že dogodila in da pot k spravi ni v tem, da bi sklepali nekakšno novo pogodbo z lastno vestjo.

Izjava predsedstva ne govori o izdajstvu, česar nekateri niso opazili. Opredeljuje pa pojem kolaboracije, ki se je pravno ne da braniti. Vendar pušča vsakomur, da si razloge za to kolaboracijo tolmači po svojem osebnem videnju in prepričanju. Izjava predsedstva umešča kolaboracijo v vojno dogajanje, revolucionarni obračun pa v povojno. To pomeni, da izjava ne zahteva, tako kot to počno nekateri najvnetejši naši razglašalci ideje o spravi, da bi najprej morala biti vzpostavljena nekakšna simetrija narodnega izdajstva, pač po logiki, če eni, potem tudi drugi. Med temi in onimi, trdijo, je vladala preprosta državljanska vojna, v kateri sta vojskujoči si strani, v razmerju do države in do naroda, enako legitimni. V nasprotju s tem terja izjava predsedstva le pripravljeno na mirno in ustvarjalno demokratično življenje odslej naprej. Narodno in državljansko spravo ali umiritev pojmuje predvsem kot udejanjenje pripravljenosti za takšno obnašanje, ne pa kot sklepno dejanje v neki vojni, ne kot mirovna pogajanja za zeleno mizo, kjer bi imeli besedo diplomati, ne pa ljudje sami.

Izjava Slovenske pokrajinske škofovske konference o narodni spravi, ki se ne izmika odgovornosti in ki celo ponovno priznava delež krivde Cerkve, gre še korak dalje od predsedstva. To je treba ugotoviti. Noče namreč že vnaprej zavzemati stališč do posameznih trditev v izjavi predsedstva. Raje vidi pot k spravi ali umiritvi med živimi kar v ugotovitvi polne in celostne zgodovinske resnice o vojnem dogajanju. V tej zvezi zahteva, da je treba upoštevati tako razmere tistega časa, kot tudi vidik, ki ga omogoča časovna oddaljenost. Vse te tri zahteve so tudi trije temeljni metodološki postulati zgodovinske znanosti in se je z njimi mogoče le strinjati. Po svojem značaju izključujejo vnaprejšnje sodbe. Izključujejo pa tudi postavljanje vedno novih pogojev za narodno in državljansko spravo ali umiritev za življenje danes in jutri. Takšen nov pogoj je na primer zahteva nekaterih, da se za izhodišče sprejme tezo o preprosti državljanski vojni, kar naj bi bil nekakšen pravičen in odrešujoč obrazec. Teza o državljanski vojni »kar tako«, pa iz zgodovine načelno briše, če drugega nič, ves narodnoosvobodilni boj zasujenjenih Slovencev proti genocidnemu okupatorju. Tega bi se morali zavedati! Ob tem lahko rečem, da za zgodovinarja nekaj pomeni že dejstvo, da neposredni pričevalec in presojevalec dogodkov, pokojni nadškof in metropolit dr. Jožef Pogačnik v svoji izjavi, dani pred trinajstimi leti in ki nanjo škofovska konferenca danes spominja in z njo temeljno soglašala, še vedno pozna samo pojem »narodnoosvobodilna borba« in poleg njega še »socialno revolucijo«, medtem ko na drugi strani navaja samo zgodovinska imena »belogardistov ali domobrancev«. V njegovi izjavi pojma »državljanska vojna« še ni in ga tudi ni v današnji izjavi škofovske konference. Očitno se konferenca zaveda apriorizma, ki je v tem pojmu vsebovan in ki utegne pot k narodni in državljanski spravi ali umiritvi, kolikor je še pred nami, samo zastaviti.

Kot zgodovinar naj še pripomnim, da za vojni čas kakih velikih novih odkritij najbrž ni več pričakovati. Odklanjam ti-

sto diskvalifikacijo strokovne in osebne integritete slovenskih zgodovinarjev kar povprek, ki tiči v trditvi, da je izjava predsedstva šele »prvi korak na dolgi poti do resnice«. Kdor k tem vprašanjem pristopa s političnimi namerami, se mora zavedati, da geslo zgodovinska resnica in edinole zgodovinska resnica, tudi zanj pomeni tveganje. Dobro bi bilo, če bi se temeljito seznanil s tem, kar je zgodovinopisje že odkrilo in prikazalo, da ne bi doživel kakšnega razočaranja.

Drugače pa je z našo vednostjo o katastrofičnem obračunu neposredno po vojni, ki se, podobno kolaboraciji, pravno tudi ne da braniti. Tu je izjava predsedstva jasna: nujno je to dogajanje odkrito obravnavati in ločevati je treba med tistim, kar bi si želeli, da strokovno opravijo zgodovinarji, in pa med tistim, kar je dolžna storiti država sama, z lastnimi možnostmi in sredstvi in pod političnim nadzorom javnosti. Gotovo pa velja tudi za to, danes kot najbolj boleče občuteno dogajanje, tista metodološka zahteva v izjavi škofovske konference, da je namreč treba dejstva in dogodke presojeti in razlagati v okviru tedanjega časa in tedanjih razmer. Izjava predsedstva je izrecna in jasna v svojih predlogih, kako urediti z vidika obče blaginje in civilizacije odnos države do žrtev, njihovih svojcev in pravnih posledic tega dogajanja, vključno do znamenj spomina.

Te dni se postavlja programska zahteva po priznanju vsem Slovincem pravice do domovine. Ali je potrebno opozoriti, da izjava predsedstva govori o normalizaciji, odnosov med Slovenci doma in po svetu pa tudi z drugimi ljudmi, ki jim je slovenska republika danes, ali pa jim je bila nekoč domača dežela?

Mislim, da je res to, kar pravi izjava predsedstva, da vsi želimo doseči čas, ki ne bo tuj Prešernovim verzom o edinosti, sreči, spravi, o oblasti, ki pomeni čast. In da tak čas gotovo ne bo mogel shajati ne brez kritičnega spomina ne brez sposobnosti pozabe. A gotovo je tudi, in s tem končujem, da od Prešernovih verzov za nas ne more veljati tista njegova vrstica, ki pravi: »se nista vidla več na sveti«. Videvali se bomo kar naprej! Nam danes kaže samo to, da se potrudimo, da bi mogli skupaj živeti! Vnu-ki nas niso rodili, a vendar odgovarjamo njim! Upamo pa lahko, da nas bodo razumeli, saj so naši!

Jasno in glasno o teži NOB

Čeprav morda ob dogajanjih zadnjih mesecev v Can- karjevem domu na zboru borcev NOV ni bilo pričakovati večje množice, je treba povedati, da so prišli množično, kot nekdaj, v najboljših časih. In so tudi na ta način izrazili svoje ogorčenje nad dejstvom, da se v sedanjih vse ostrejši predvolilni bitki sipa precej gnojnice na njihov najsvetlejši čas in dejanja. Mnogi se niso mogli zdrenjati niti v srednjo in še dve manjši dvoranici, pa so posedli v predverju Cankarjevega doma. S ploskanjem so podprli besede treh govornikov in tako od širše javnosti terjali resnejši pogled na novejšo slovensko zgodovino, ki je nenazadnje doživela svojo polno afirmacijo v kontekstu novejših svetovne zgodovine.

Seveda pa ni mogoče zanikati, da živimo v zmehčenem času, ko se včasih dozdeva, da se nekaterim ljudem od »obilice kisika« dobesedno zvrta v glavah in česnajo vse mogoče. Zato ni nič čudnega, če smo lahko komaj nekaj korakov od partizanskega zborovanja na stojnici našli odprte Črne bukve iz leta 1944 in korak stran možakarja, ki je glasno, da je opozoril nase tudi mimoidoče, razlagal čes, da bo treba še vse dobro premisliti, ker da je bil Hitler en pameten možakar, ki je storil veliko dobrega...

B. Ž. J.

10. seja republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

Volilna skupščina bo predvidoma maja

Republiški odbor ZZB NOV Slovenije je v torek sklenil sklicati volilno skupščino ZZB NOV Slovenije. Sestala naj bi se sredi maja letos, republiški odbor pa je pooblastil svoje predsedstvo, naj določi točen datum konference. Po sklepu o sklicu skupščine bo osrednja pozornost na njej veljala programskim načelom in nalogam ZZB NOV Slovenije, na skupščini naj bi sprejeli še statut ZZB NOV Slovenije in seveda razpravljali o dosedanjem delu republiškega odbora med volilnima skupščinama leta 1986 in 1990.

Po sklepu o sklicu volilne skupščine bodo skupščino sestavljali po en delegat ZZB NOV občin in posebnih družbenopolitičnih skupnosti, izvoljeni za volilno skupščino, dosednji člani republiškega in nadzornega odbora ZZB NOV Slovenije, delegati, ki so jih izvolile skupščine ZZB NOV občin v republiški in nadzorni odbor ZZB NOV Slovenije. Udeležili pa se je bodo še dosednji člani zveznega in nadzornega odbora ZZB NOV Jugoslavije iz Slovenije, kandidati za člane zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, in gostje.

Člani republiškega odbora so se odločili predlagati članom organizacije in občinskim organizacijam, naj za kandidata za novega predsednika ZZB NOV Slovenije sprejmejo Ivana Dolničarja-Januško.

Republiški odbor je na torkovi seji sprejel še zaključni račun RO ZZB NOV Slovenije za leto 1989 in finančni načrt za leto 1990.

Zvezni zbor skupščine SFRJ za začetek ustavnih razprav

Ustavne spremembe sprejeti le s soglasjem

Ob že kar razgreti predvolilni sceni v Sloveniji in nič manj razburljivih pripravah na volitve v Hrvaški, Bosni in Hercegovini, pa tudi v drugih republikah in pokrajinah, je bil osrednji dogodek minulih dni prav zagotovo zasedanje zveznega zbora skupščine SFRJ. Odločal je predvsem o tem, ali so ustvarjeni vsi pogoji za začetek ustavnih sprememb ali ne. Pa se je kar 152 delegatov odločilo, da se lahko razprave o predlogu ZIS in bosanskohercegovske skupščine o ustavnih spremembah vendarle začnejo. Proti temu je glasoval en sam delegat, trije pa so se vzdržali. Tako je zdaj naloga zvezne ustavne komisije, da v sodelovanju z ZIS sestavi osnutek ustavnih dopolnil. Delegati so v svojih sklepih o tem zapisali, da mora ustavna komisija storiti vse za uskladitev stališč o vseh že spornih vprašanjih. K temu pa so v sklepih zapisali še, da lahko skupščine republik in pokrajin povedo svoje mnenje o celotnem predlogu ustavnih dopolnil ali pa le k posameznim predlaganim dopolnilom, sprejeta pa bodo le tista dopolnila za katera bo doseženo popolno soglasje.

Hkrati z odločitvijo o začetku sprejemanja ustavnih sprememb pa je zvezni zbor sprejel še sklep o podaljšanju mandata svojim delegatom do konca letošnjega leta, da bi se lahko v vseh republikah in pokrajinah pripravili na pluralistične volitve. Čeprav so mnogi delegati predlagali, naj bi bilo podaljšanje mandata čim krajše, so se na koncu v zboru vendarle odločili za kar sedem in pol meseca dolgo podaljšanje.

Zvezni zbor pa je na tem zasedanju sprejel še nekaj drugih odločitev, ki so pomembne tudi za marsikoga med nami. Tako je sprejel zakon o zavarovanju premoženja in oseb, s katerim bomo tudi na tem področju uveljavili tržne zakonitosti. Namesto sedanjih zavarovalniških skupnosti bomo dobili zavarovalniške organizacije. Imeli bomo štiri oblike zavarovalništva, vanje se bodo lahko vključili tudi tujci, ki pa v zavarovalniškem kapitalu ne bodo smeli imeti več kot 49% delež. Pri zavarovalniških or-

ganizacijah bodo delovale posebne komisije za nadzor nad poslovanjem. Vse te spremembe morajo biti opravljene do konca leta.

Zvezni zbor je sprejel še zakon o gradnji carinskega prehoda pri karavanskem cestnem predoru. Zgradili naj bi ga do prihodnje pomladi, vse skupaj pa naj bi bilo v uporabi že s turistično sezo-

denar za delno finansiranje socialnih programov v republikah in pokrajinah za socialno ogrožene prebivalce, za ponovno zaposlovanje tehnološkega presežka delavcev in drugo. Ta sredstva naj bi delili na podlagi programov za zavarovanje socialno ogroženih prebivalcev v posameznih okoljih. ZIS pa bo moral pri predlaganju zveznih predpi-

Leto dobrega dela

Konec prejšnjega tedna je minilo tudi leto dni delovanja sedanje vlade Anteja Markovića. Morda ne bo odveč, če si ogledamo nekaj statističnih podatkov o njenem delu. Čeprav matematični pa vendarle ponazarjajo tudi vsebino.

Zvezni izvršni svet je imel v tem letu 62 sej, na katerih je razpravljalo o 1964 zadevah. Deloval je kot kompaktno, uigrano in učinkovito moštvo, ki je izoblikovalo jugoslovanski (integrativni) program gospodarskih reform, ki že daje rezultate.

V letu dni je ZIS pripravil 70 zakonov in sprejel 129 uredb, 359 sklepov in 350 odlokov. Seje je imel redno vsak četrtek, le v dveh primerih kak drug dan v tednu. ZIS se je še posebej zavzemal za sodelovanje z zvezno skupščino, kateri tudi odgovarja.

Ko se je ZIS odločil za učinkovito delo, je najprej pogledal, kaj lahko stori pri sebi. Število članov je skrčil z 29 na 19, delovnih teles pa s 14 na 6. Zaostril je tudi odgovornost voditeljev posameznih resorjev, zlasti je od njih terjal dobro pripravljena gradiva, kar še posebej velja za predloge predpisov. Tako ZIS zdaj na vsaki seji razpravlja o izvajanju reforme, posamezni člani pa vsak ponedeljek poročajo predsedniku o tem, kako reforma napreduje na njihovem področju.

Poleg ustavnih sprememb se bo ZIS v prihodnje posvetil še racionalizaciji državne uprave. S sprejemom zakona o temeljih sistema državne uprave in ZIS ter z drugimi predpisi naj bi racionalizirali zvezne organe in jih tudi kadrovsko bolje usposobili. Za izpopolnjevanje in specializacijo delavcev v državni upravi naj bi pripravljali tudi posebne seminarje. Kajti uprava mora biti, še zlasti v pluralni družbi, strokovna, učinkovita, neodvisna in odgovorna ZIS, ta pa parlamentu. Le tako bodo zagotovljene možnosti za res dobro in strokovno delo.

no leta 1991. Za gradnjo carinskega prehoda naj bi porabili 5,5 milijona dinarjev. S tem denarjem naj bi zgradili tudi 40 stanovanj za carinike. Kot pričakujejo, naj bi prek tega mejnega prehoda prestopilo jugoslovansko-avstrijsko mejo vsako leto nad 11 milijonov ljudi, do tri milijone osebnih avtomobilov in kar 60.000 tovornjakov z milijon tonami tovarov.

Delegati zveznega zbora so sprejeli še merila za ugotavljanje stanja socialnih potreb, ki naj bi bila temelj za nadaljnji razvoj politike socialnega varstva občanov. V zveznem proračunu naj bi zagotovili

sov o socialnem varstvu upoštevati ta merila in omogočiti raziskave v zvezi z metodologijo ugotavljanja življenjskega minimuma.

Povsem anahronističen pa je sklep zveznega zbora, da po skoraj dveh letih razprav sprejme resolucijo o odgovornosti v socialistični samoupravni družbi in to kot deklaracijo. Dokument je glede na sedanje razmere pisan zastarelo in bi ga lahko ocenili za depasiranega, čeprav smo v obrazložitvi slišali, da se s tem, ko ga zvezna skupščina sprejema, vključuje v prizadevanja za snovanje in uveljavljanje družbene reforme.

Ljudje ob meji so presenečeni – in zmedeni

V prostorih borčevske organizacije sta nas čakala Žarko Žigon, predsednik in Ivo Šrifel, sekretar. Nismo izgubljali časa, ljudje so raztepeni na vseh koncih in krajih, predvolilna mrzlica jih peha v nenehno dejavnost, sto drugih težav pa v nemir. Lepota koroških gora komaj koga vznemirja, le tu in tam se kdo, takole mimogrede, ustavi ob Dravi in se, ali pa ne, nostalgичno ozre proti višavju.

Radeljska borčevska organizacija premore 540 članov in kot vse podobne, pretežno hrbovske, se tudi tukaj najpogosteje vse zaustavi pri denarju. Socialnih primerov med borci, vesta povedati Žigon in Šrifel, ni tako malo, kar je zagotovo posledica minulega (ne)razvoja družbe, odnosno njenih zahtev do posameznikov. Posledice morajo kajpak nositi sami. V Radljah skušajo to, z družbenimi sredstvi, kolikor jih je pač na voljo, uravnavati na kar najbolj pošten in pravičen način.

Šrifel: »Naša občina je sredstva za te potrebe vedno zagotavljala, kolikor je pač zmogla, to pa še ni rečeno, da smo rešili vse borčevske probleme. Seveda imamo na voljo tudi določeno število mest v zdraviliščih in klimatskih ustanovah, a vse prepogosto prihaja do zapletov. Ljudje so stari in brez spremstva skoraj ne morejo v te ustanove, za spremljevalca pa praviloma zmanjka denarja. Zelo smo zadovoljni z borčevskim dispanzerjem, ki ga vodi dr. Franc Kenk in sestra Malčka Fric.«

Govorimo o trenjih, ki jih prinaša pluralistično usmerjena družba. O vse pogostejših omalovaževanjih, celo žaljenjih borcev.

Žigon: »Subjektivnost in objektivnost sta naenkrat povsem pomašani. Večina nas, preprostih partizanov, se ni udeleževala nikakršnih združ, le malokdo je umazan s krvjo, še celo ideološki predznaki so šli mimo nas. Kristjani so ostali kristjani, liberalci liberalci, ta hip pa smo dežurni krivci za dachauske procese, Goli otok, roške in teharske poboje, vojvodske manire (ki smo jih občutili tudi na svoji koži!) krivda druge strani se blaži, postopoma tudi briše, ni več jasnih, dobro razvidnih meja...«

Slovenski politični prostor se vidno diferencira, pluralistična demokracija razganja meglo, jaz pa bi dejal takole: tisti, ki z demokracijo resno mislijo, ne bi smeli zaostrovati stvari in izničevati naš delež. Navsezad-

Ivo Šrifel: »Zelo smo zadovoljni z borčevskim dispanzerjem!«

Žarko Žigon: »Vedeti je treba, da naše volilno telo ni povsem zanemarljivo in da bomo pač volili tistega, ki nam ne bo stopal po prstih in nas nenehno žalil in blatil naš boj...!«

nje smo skupaj z drugimi opornimi gibanji sodelovali v svetovni protifašistični borbi in priznali so jih povsod in zanje tudi ustrezno poskrbeli. Če pa misli politika, ki bo na oblasti, ostreje nastopili proti našim interesom, se bomo odzvali z vso ostrino in odločnostjo. Vedeti je namreč treba, da naše volilno telo ni povsem zanemarljivo in da bomo volili pač tistega, ki nam ne bo stopal po prstih in nas nenehno žalil in blatil naš boj. Seveda pa smo za to, da se stvari prevrednotijo.«

Na Koroškem enostavno ne moreš obiti posiljevnja zveznih organov z razširitvijo obmejnega pasu na 1000 metrov, čeprav je jasno, da je to politično in ne tehnično organizacijsko vpra-

šanje. V koroškem kotlu vse od predloga naprej vre, pare se dvigujejo pod nebo, med koroške gozdove, tja do meje. Ni se še pomirilo vrvenje okoli tankovskih ovir na Avstrijskem Koroškem, že je vržena nova kost, tokrat z naše strani.

Kaj menijo ljudje, pobaramo, da bi dobili potrdilo za tisto, kar smo že slišali na obdravskem koncu. Natančneje, kaj mislijo o tem ponesrečenem predlogu borci?

Žigon: »Ni ga argumenta, ki ga koroški ljudje ne bi izničili z levo roko. Razlog več za jezo in vznemirjanje, to pa zasluži po kazanskem pravu oddolžitve, kajne... Ogorčeni protesti prihajajo domala od povsod. Leta nazaj smo govorili o človeku ob meji, ki naj bi, ekonomsko trden, narodnostno zaveden, bil najboljši varuh meja, vendar se je bilo treba za gospodarsko trdnost teh ljudi krepko boriti in nenehno vztrajati. V tistih besedah je bilo kajpak veliko hinavščine. Najpreprostejša ugotovitev: denar, ki bo za dodatne dejavnosti in ljudi v 1000 metrskem obmejnem pasu nujno potreben, namenimo raje za človeka dostojno preživetje ob meji, da ne bo silil v dolino. Sosedji onkraj meje bi vedeli kaj več povedati o tem...«

Če pa že JLA meni, da je treba stvari spremeniti in preden bo imela prazne meje, naj stopi k ljudem, ki so bili vedno voljni pomagati. Naj neha premetavati papirje, če že ljudska... Odveč je govoriti, da bodo ljudje nenehno kontroliranje in brskanje po žepih težko prenesli. To so čisti anahronizmi, ki bi jih morali enkrat za vselej zmetati na smetišča zgodovine in se nekoliko trezneje oprijeti razuma!«

V Radljah so odločno proti

Tako kot po vsej Sloveniji in tudi nekaterih drugih delih Jugoslavije, je tudi med prebivalci radeljske občine povzročil predlog o razširitvi obmejnega pasu, val negodovanja in protestov. Med številnimi mnenji, ki smo jih slišali o tem med tamkajšnjimi ljudmi, smo dve tipični tudi zapisali.

Marjan Ternik, sicer načelnik oddelka za notranje zadeve v občini je dejal: »Ko govorimo o obmejnem pasu in njegovi širitvi bi moral o tem govoriti iz dveh zornih kotov; in sicer kot državljan te države in kot strokovni delavec v občinski upravi, ki pač na nek način skrbi, da so vsa dogajanja na meji v skladu z veljavno zakonodajo. Verjetno je bolj zanimivo, če govorim kot strokovni delavec s tega področja.«

Iz pogovorov z ljudmi sodim, da so zelo prizadeti. V razširjenem mejnem pasu

nenavadna zadeva. Protest je podpisalo 1600 ljudi, brez kakršne organizacije, kar je za Radlje, ki imajo približno 3000 prebivalcev, zelo veliko.

Do zdaj je bilo sodelovanje z JLA na našem območju izjemno korektno in dobro. O tem priča tudi dejstvo, da so se ljudje, ki so protestirali namenoma izogibali stražnic, da ne bi slučajno prišlo do zapletov. Tudi nobenih izpadov do JLA ni bilo do zdaj, bojim pa se, da bo predlog prispeval k temu, da bodo ljudje bolj postrani gledali na uniforme.«

Mitja Kobal, sekretar OK ZSMS – Liberalne stranke pa pravi: »Ko se je pojavil predlog o razširitvi obmejnega pasu na 1000 m, smo skupaj z ZKS-SDP in Socialistično zvezo začeli zbirati protestne podpise sredi Radelj in na Solskem centru, popoldan pa smo pripravili manjši protestni shod na mejnem prehodu Radelj. Osebnost se ne morem strinjati, da bi razširili obmejni pas na 1000 m. Naša občina je nerazvita in ima precejšnje obmejno območje, razširitev obmejnega pasu bi razvoju celotne občine še bolj zaviral. Nov obmejni pas bi obsegal več kot stotridaset kmetij, kjer živi tudi precej otrok. Zato je Šolski center iz Radelj poslal poseben protest republiškim organom, saj bi bil velika ovira na poti v šolo.«

Čudi me, da v času, ko se v drugih državah odpovedu-

Marjan Ternik

Kako živeti z milijoni kubikov vode nad glavo

Nekaj deset prebivalcev radeljske občine se ukvarja s problemom, ki se nam v drugih krajih zdi dokaj obroben. Za kaj gre? Nedaleč od Mute je dolina, po kateri teče potok Bistrica, na katerem so bili v preteklosti mlini in žage. Zdaj pa so začeli graditi pregrado, za katero se bo zbralo več milijonov m³ vode, ki bo pogajala elektrarno na avstrijski strani. V čem je problem pri tej gradnji, nam je poskušal pojasniti predsednik skupščine občine Radlje ob Dravi Peter Kranjc.

»Leta 1978 sta vladi Republike Avstrije in SFRJ podpisali sporazum o skupnem energetskem izkoriščanju potoka Bistrica. Takrat je bilo dogovorjeno, da bosta strani sodelovali pri financiranju tako, kot bosta sodelovali pri izkoriščanju energetskega potenciala, to je 80 odstotkov Avstrija in 20 odstotkov Jugoslavija,« pravi Peter Kranjc.

Načrtovalci so si elektrarno, o kateri so se začeli pogovarjati v meddržavni komisiji za Dravo, ki obstaja od leta 1953, tako da naj bi zgradili velik zemeljski jez, za katerim se bo zbrala voda. Ta je po podzemskem kanalu speljana do Laboda (Lavamunda) v Avstriji, kjer je elektrarna. Njena moč je 50 megavatov, kar je približno enako kot je moč posameznih dravskih elektrarn. Obratovala ne bo celo leto, ampak samo takrat, ko bo električne energije primanjkovalo, torej bo neke vrste akumulacija.

»Mi sicer imamo dokument, iz katerega se jasno vidi, da sta bila takratni izvršni svet in skupščina občine obveščena o tem in da sta negativno odgovorila na informacijo,« poudarja Peter Kranjc. »Po tem pa nas ni nihče več obveščal o nadalj-

nji usodi projekta. Zdaj smo tudi ugotovili, da je bilo soglasje dano že leta 1978, izdala pa ga je zvezna vlada, ki ji je predsedoval Veselin Djuranović. Leta 1986 pa smo iz sredstev obveščanja izvedeli, da se je začela gradnja, zato smo začeli z delegatskimi vprašanji v republiški skupščini zbirati informacije in šele tako smo prišli do pravih podatkov.

Ljudje, ki živijo na območju, kjer je ta nasip, so se nagibali k temu, da je treba gradnjo jezov prekiniti. Občina je to poskušala, toda pravniki so nam razložili, da gre za meddržavni sporazum in da gradnje ni mogoče prekiniti. Napaka je tudi v tem, da sporazum o gradnji elektrarne predvideva, da morata podpisnika reševati zaplete vsak na svoji strani. Naša (jugoslovanska) pa je še večja zaradi tega, ker Jugoslavija ni investitor, ampak samo sofiancer.«

V Radljah so naročili strokovno študijo, ki so jo delali dobrega pol leta in je podlaga za reševanje problemov, ki se pojavljajo ob gradnji jezov. Vse tiste škode, ki so materialnega značaja, naj bi bile zadovoljivo povrnjene, postavlja pa se vprašanje nematerialnih škod.

Ljudje je namreč strah, saj bodo živeli pod tem jezom, ki bo širok v osnovi 200 m in visok 90 m, za njim pa bo 16 milijonov m³ vode. Po zagotovilih investitorja, to je Koroška elektrarna, niška družba, je to varna gradnja in da ni nobenega vzroka za strah. Predstavniki občine so si v Avstriji ogledali nekaj takšnih jezov in tam živijo ljudje normalno naprej.

Pri poravnavi nematerialne škode bo verjetno precej zapletov, saj po razlagi naše gospodarske zbornice ni pravne osnove za povrnitev te škode, enako pa pravijo tudi Avstrijci.

»Po mojem mnenju so zadovoljivo rešena vprašanja okoli ureditve kanalizacije na Muti, ureditve struge potoka, zajetij, ki jih imajo ob mlinskih, žagah in ribogojnicah. Toda tudi za ureditev teh smo porabili veliko časa in vložili veliko naporov.

Peter Kranjc

Precej škode so naredili posamezniki iz slovenskega elektrogospodarstva, ki so obljubljali ljudem marsikaj, od novih objektov do turizma in še kaj, toda ko so strokovnjaki pregledali dokumente, so ugotovili, da to ni res. S tem so še dodatno vznemirili ljudi.

Upamo tudi, da bomo neka-ko uredili tudi ta nematerialni del, toda strah bo vedno prisoten in ljudje bi bili najbolj srečni, če te zaježitve ne bi bilo,« je ob koncu poudaril Peter Kranjc.

Popolnoma se strinjamo z ljudmi iz doline Bistrice, da življenje pod takšnim jezom ne bo prijetno. Tudi njihovo premoženje je zaradi jezov izgubilo vrednost, zato po našem mnenju upravičeno zahtevajo vsaj delno povrnitev nematerialne škode. Zavedati se namreč moramo dejstva, da bi sicer lahko na Bistrici zgradili pet ali šest majhnih elektrarn, toda te ne bi dosegle istega učinka kot ena velika. Zato mora Slovenija plačati za ta objekt odškodnino ljudem, ki bodo živeli v strahu. Prav tako pa bo jez in jezero vedno tujek v tamkajšnjem okolju. Razmisli pa bo treba tudi o renti. Kaj hočemo, vsak poseg v naravo ima svojo ceno in razvoj je treba plačati.

Po drugi strani pa že vrsto let živijo z isto nevarnostjo ljudje v Dravski dolini, od Dravograda do Maribora. Tudi na katerem od tamkajšnjih jezov bi lahko prišlo do nesreče in katastrofe in vodni val bi gotovo podrli tudi jezove, ki ležijo nižje. Toda tamkajšnji prebivalci živijo normalno naprej in so se navadili na življenje z jezovi in milijoni kubikov vode. Še nobeden od njih pa ni zahteval odškodnine, ker živi po jezom.

bi bilo v naši občini skoraj 140 kmetij, kar ni malo. Ljudje so prizadeti tudi zato, ker smo dolga leta govorili, da je najbolj varna živa meja. Zdaj pa ta predlog, zlasti, ker ne vedo kaj je razlog za takšno ravnanje, občutijo kot nekakšno nezaupnico. Zato menim, da lahko ta predlog rodi prej negativne kot pa pozitivne rezultate. Vemo pa, da še tako močna vojska ali policija ne moreta tako zavarovati meje, kot pa ljudje, ki tam živijo. Glavno vprašanje, ki se poraja med ljudmi ni, dovolilnica da ali ne, ampak zakaj takšen ukrep, zakaj je potreben, saj ni nobenega pravega vzroka za njegovo uveljavitev. Ljudje si ta predlog razlagajo na različne načine. Nekateri menijo, da je to obkrožanje Slovenije za tisto, kar naj bi se zgodilo v prihodnosti, drugi pravijo, da skušajo na ta način zaposliti armado, tretji pa si spet po svoje razlagajo predlog.

Najbolj so prizadeti planinci, ki so tudi pripravili protestni pohod do mejnega prehoda Radelj. Seveda jih je treba razumeti, saj imamo na našem območju planinsko peš pot, ki poteka deloma po avstrijskem, deloma po našem ozemlju. Za hojo po avstrijskem delu zadostuje osebna izkaznica. Kakšen nesmisel! Na eni strani tako, na drugi pa ga bodo legitimirali v globini tisoč metrov.

Mislim, da je bila protestna akcija, čeprav je bila spontana lep barometer razpoloženja do tega predloga. Prese- nečeni smo bili nad odzivom ljudi, ki je bil zelo velik, saj so demonstracije za Radlje

Mitja Kobal

jejo mejam – priče smo razpada na vzhodu Evrope – pri nas pa nekdo skuša te meje zapreti. Razširitev obmejnega pasu verjetno pomeni tudi povečanje števila vojakov na stražnicah, večje bodo njihove pristojnosti, zato se ne morem in ne moremo strinjati z razširitvijo.«

Torej je predlog o razširitvi mejnega pasu vzburkal duhove tudi v Radljah. Da pa ogorčenje prebivalcev ne popušča, pričajo protestni napisi in zemljevid občine z vrisanim načrtovanim obmejnem pasom, ki so jih postavili na trgu sredi Radelj. Na zemljevidu se lepo vidi, da bi bil dobršen del občine dejansko živel pod vojaško upravo. Tega pa si ne želi nihče.

Delovna organizacija OKUS

»Bolje bi bilo, če bi izdelke preprosto – uvažali...«

Radlje ob Dravi, mestece, ki se stiska med hribovjem in dravskim vodovjem, so še ne tako dolgo bile vajene pravcatega navala Avstrijcev, ki so se jim poceni dobrine v naših trgovinah naravnost smejale v brk. Dobrikajoče smehljanje je danes seveda že zgodovina, skozi Radlje pa se še naprej – ne da bi se preveč ustavljala, vali reka avtomobilistov, sodobnih nomadov, tokrat za spremembo, v nasprotno smer. Mejni prehodi v neposredni bližini le stežka požirajo množico, ki v sosednjih, avstrijskih trgovinah pokupi pravzaprav vse. Cenovne razlike so namreč več kot občutne...

Mestece, ki je hkrati tudi občinsko središče in ki premore le nekaj večjih krajev, kot so Vuzenica in Muta, je že nekajkrat opazneje stopilo

Silva Grögl: »Dolžnikov je tudi med domačimi kupci precej!«

uničenih cest, tudi tistih, ki peljejo proti meji, zagnali pravi huronski vik in krik – nežne, spoštljivo zadržane opazke in opozorila namreč

smo izvedeli te dni v Radljah. Kadar v občini nanese pogovor na gospodarsko življenje, potem najpogosteje omenjajo delovne organizacije Gorenje Muta, OKUS in obrtniško bratovščino, z ocenami uspešnosti pa kajpak, kot dandanes povsod, ni nihče posebej radodaren. Likvidnostne in druge težave čepe za vratom tudi Korošcem v Zgornji Dravski dolini – denarja, niti takšnega niti drugačnega, preprosto ni!

V nekem zaspanem, a sicer s soncem obdarjenim dnevom, glavna ulica je bila v glavnem prazna, smo se s Silvo Grögl, komercialno referentko radeljskega OKUS-a odpravili v »njeno« tovarno, tovarno športne opreme, opreme za takojmenovani prosti čas.

boj stare šivalne stroje, kar je pač kdo imel in – začeli smo,« je nekam s ponosom pripovedovala prijazna in očitno z vsem seznanjena sogovornica.

Izdelovati so začeli izdelke, ki jim še danes pravimo preprosti tekstilni izdelki: haljice, predpasnike in podobno. Okoli leta 1965 je odšla v tujino prva pošiljka, na nemški trg in od takrat dalje je izvoz konstantno naraščal. Do leta 1980 so se razvijali kot nekakšno večje obrtno podjetje, ki je zaposlovalo okoli dvesto ljudi, prav to leto pa se je število zaposlenih zmanjšalo za okoli trideset, hkrati pa so se tudi preusmerili v proizvodnjo oblačil za šport in prosti čas.

»Prvotno je bila to, kot tisti čas mnoge, nekakšna politična tovarna, ki naj bi pomenila razbremenitev prebivalstva in možnost zaposlitve ženske delovne sile, po letu 1980 pa se je ta odnos bistveno spremenil in postavil podjetje na nove temelje. Danes je v njem zaposlenih okoli štiriisto ljudi, v lastni firmi okoli 330, preostali pa so kooperanti v zasebnem sektorju. Izdelamo okoli 10.000 trenerk na mesec, 5.000 tkanih tre-

V široko paleto proizvajalcev športnih oblačil se je uspešno vključil tudi OKUS – poslej bo na policah treba iskati tudi to blagovno znamko

hodno Nemčijo, nekaj malega v sosednjo Avstrijo pa tudi v Saudovo Arabijo, pri čemer odpade ne zanemarljiv delež tudi na dodelavne posle.

Silva Grögl ne more skrivati nezadovoljstva:

»Hrbenico nam zvijajo cenovna nesorazmerja. Pogledate, roba pri nas je, praviloma,

bo odslej prelivala le še v izboljšavo tehnologije. Nameni OKUS-a so jasni: ostati prilagodljiv, hiter in gibljiv v danih okoliščinah. Gre torej predvsem za prilagajanje v tehnološkem in organizacijskem smislu, imeti hitre stroje, s katerimi je moč dosegati velike učinke, ki pa bodo, po drugi strani, še vedno toliko univerzalni, da bo z njimi moč slediti spremembam. Tako so, denimo, kupili (za okroglih 100.000 DEM) pletilni avtomat, ki so ga v borih šestih mesecih že odplačali – in tudi zaslužili z njim...

Razvojna filozofija je pravzaprav preprosta, meni Silva Gröglova. Najprej so se morali naučiti delati, ujeti korak s svetom, šele potem je bilo mogoče razmišljati o lastnih zamislih, kreacijah, dizajnu... Ustvarili so si solidne temelje, pridobili kupce, ki jim zaupajo, do lastne blagovne znamke je torej le še korak, vprašanje časa!

Z OKUS-ovimi proizvodi so danes opremljeni številni športni kolektivi v Jugoslaviji, nosijo jih reprezentance, odprave... vanje so bili odeli alpinisti, ki so zavzeli K 2. V tem primeru gre za izredno lahke bunde, oblačila, ki brez težav nadomeščajo sorodne s 60–80 gramskim vatelinom.

Da so že v pradavnini tod živeli ljudje, dajejo slutiti kamnita orodja, ki so jih našli v Dravski dolini, vsekakor pa se je v rimskem obdobju tukaj marsikaj spremenilo.

Povsem verjetno je, da je mestnemu središču Flavia Solva pripadala tudi Dravska dolina in da so že takrat vodile trgovske poti, razvejane po notranjosti Koroške in seveda tudi preko grebenov (tudi Radlje). Vsekakor obstaja nekaj otipljivih sledov, ki govore o rimski cestni povezavi med Mariborom in omenjeno Flavio Solvo, zato pa več rimskih spomenikov in novcev kaže na pomembno prisotnost Rimljanov v tem delu naše domovine.

Z naselitvijo Slovanov in s kasnejšimi boji za oblast med različnimi fevdalnimi mogotci postaja zgodovina Dravske doline vse bolj pisana. Poslej zasledimo v virih Spanheime pa Trušenjske, Habsburžane in (v primeru Mute) tudi bamberške in viltuške gospode. Gospodje različnih imen so se menjavali, posestva in trgi so prehajala iz rok v roke, tudi v cerkvena, ljudje pa so živeli, kakor jim je pač kazalo. Ukvarjali so se z glažutarstvom, lesom in fužinarstvom, precej je bilo tudi ovčarstva. Zaradi vseh

teh dejavnosti se je močno povečal pomen oglarstva. Oglje so prodajali na Krajnsko, ponj so prihajali iz Primorske in Furlanije, vse to, tudi zaradi lesne trgovine, pa je povzročilo, da se je močno razvilo splavarstvo na Dravi. Zaradi naraščajoče industrializacije se je začela spreminjati tudi struktura prebivalstva. Nastala je močna plast proletariata.

S pisno zgodovino se ponašajo kajpak tudi Radlje, ki so bile najprej last Heminih sorodnikov Askvinov, pozneje pa so prešle v roke Spanheimov in šentpavelskega samostana. Trg je bil v petnajstem stoletju že precej pomemben, imel je svoj tržni dan, bil je tudi sedež mitnice in nižjega sodstva. Med pomembnejše zanimivosti trga velja prišteti župno cerkev, ki se prvič omenja leta 1251. Od nekdanje romanske stavbe ni kaj prida ohranjenega. Ogledati si velja spodnji grad in nekaj starejših trških hiš s postbaročno in poznoklasičistično zunanostjo, vsekakor pa ne kaže izpustiti najstarejšo radeljsko stavbo, Dvor.

Na pokopališču stoji spomenik dvajsetim padlim za svobodo, na bivših sodnih zaporih pa je vzidana spominska plošča.

v slovenski medijski prostor, vselej pa so bile vzrok – težave. Pred časom so Radeljčani, obupani zaradi povsem

niso nikogar ganili – in dosegli, kar se je dalo, le da tisto ni bilo opravljeno preveč zavzeto, kaj šele strokovno, kot

»OKUS se je rodil nekako v petdesetih letih, v neki stari bajti, brez kakršnekoli tehnologije, ženske so prinesle s se-

Še posebej bunde z goroteksom so vabljive za kupce: skladišča OKUS-a so domala prazna. Pogled na proizvodno dvorano radeljskega OKUS-a

nirk, 7–8.000 komadov takojimenovanega dežnega programa, 12.000 komadov modnega programa (srajce in bluže), to so Adidasovi licenčni programi. Delamo za nekatere zelo znane firme, kar nam seveda omogoča tudi dostop na zahtevnejša evropska – in svetovna – tržišča,« je na kratko orisala proizvodni program Gröglova in pri tem še dodala, da razmišljajo tudi o lastnem programu, ki bo slej ko prej zagledal luč sveta, a je zaenkrat, kajpak, še poslovna skrivnost.

OKUS danes v celoti izvozi okoli šestdeset odstotkov svoje proizvodnje, od tega osemdeset odstotkov v Za-

vsaj 60–70% dražja od tuje, »odlikuje« pa jo še slabša kvaliteta. Uvozne dajatve so precejšnje in neredko ugotavljamo, da bi bilo marsikaj ustrežnejše uvoziti, kot delati doma. To je seveda svojevrsten fenomen: tovarne so v zgubah, ljudje zaslužijo po 400 DEM, končni proizvod pa je mnogo dražji kot v tujini, kjer je delavec mnogo bolj plačan, tovarna pa dela z dobičkom. K temu dodajmo še likvidnostne težave, neredne plačnike itd. in slika je popolna.

S fizičnim razvojem so v OKUS-u končali. Dodatnega zaposlovanja ni več in tudi investicij ne, akumulacija se

So neprimerno bolj praktične, prostorne, zračne, nepremočljive, izredno tople in zla-

V Radljah sta bila Milenko Strašek in Bojan Kuntarič

sti primerne za terenske ljudi. »S svojimi izdelki pokriva mo vse, kar je Adidasovega, kratka, velik del športne sfere (pravkar so bili na svetovnem prvenstvu rokometaši, oblečeni v naše proizvode), izven so le boks, tenis in zdi se mi, plavanje!«, je ob koncu ogleda vzorno urejenih proizvodnih prostorov povedala vedro zadržana gostiteljica.

Vestnost in natančnost, združena s hitrostjo in kvaliteto – devize radeljskih konfekcionarjev

Poti v demokracijo so dolge

Nedeljske volitve v DR Nemčiji so prinesle s svojimi rezultati veliko veselja med nemške in druge zahodnoevropske desničarje, katerih vidna predstavnica, predsednica britanske vlade Margaret Thatcher je izide komentirala kot poraz socializma in niti najmanj skrivala svojega dobrega razpoloženja. Posmehujejo se tudi državniki, ki trdno verjame v socializem, francoskemu predsedniku Mitterrandu, češ da je zmaga konzervativnih sil v DR Nemčiji očiten poraz francoskega predsednika, enega najvidnejših socialističnih prvakov v zahodni Evropi.

Podrobni in dokončni volilni rezultati bodo v Berlinu znani šele v petek. Do tedaj bodo nekatere stvari že na svojem mestu. Predvsem, ali je res že takoj pričakovati združitev dveh nemških držav v mogočno gospodarsko in politično silo v Evropi, ali pa bodo trezno misleči ljudje le poskušali prepričati spremembe željne ljudi v DR Nemčiji, da je na vrsti postopno, ne pa takojšnje, kaj šele nasilno združevanje toliko desetletij ločenega naroda.

Videti je namreč, da se vsem posledicam navkljub že odvijajo cevi hladne prhe za evropsko evforijo ob »razpadu socialističnega sistema«. V SZ so sicer partiji dopovedovali, da ni več vsemogočna, vendar pa so tudi dobili prvega predsednika republike v zgodovini SZ, Mihaila Gorbačova in z njim nov veter pri reševanju notranjepolitičnih vprašanj.

Osrednja tema tega notranjega dogajanja je Litva, o tem nihče več ne dvomi, še posebno pa ne tisti, ki namigujejo na razpad velike sovjetske države. Potem ko je

litovski parlament razglasil oцепitev države od SZ in njeno samostojnost, je prišlo iz Moskve prvo opozorilo, ki je zahtevalo v treh dneh pojasnilo teh ustavnih ukrepov. Nihče ni bil mnenja, da je z njo ves demokratični svet in da se bo tudi postavil za njeno politiko, pravice in oblike nadaljnjega življenja. Voditelj »samostojne« Litve Vitautas Landsbergis nekako dopoveduje Moskvi: Biti morate realisti in priznati, da je čas velikih narodov in imperijev mimo. Lahko bi ji posredoval tudi stališča analitikov iz ameriškega obrambnega ministrstva pentagona, ki so prišli do ugotovitve, da je konec še zadnje kolonialne sile na svetu in SZ že spravili v arhive zgodovine. Morda bi litovski voditelj ob kakšni drugi priložnosti lahko oponesel voditeljem v Moskvi, da se vrača čas majhnih narodov v Evropi. Če bi tako govoril, ne bi bil prepričljiv. Na sila negotovem evropskem političnem prizorišču čas ne dela za majhne, temveč za velike narode, ali pa vsaj za veliko Nemčijo in velike integracije pod varstvom velikih korporacij.

Obeta se nam še ena nacionalna drama z internacionalnimi posledicami. Saj ne gre samo za Litvo. Največja drama poteka v SZ, kjer je na preizkušnji vse: zgodovina in ideologija, revolucija ter gospodarski in politični odnosi, oborožene sile in državna ureditev, zasnova federacije povezanih ali različnih narodov ter končno ozemeljska celovitost SZ.

Takole pravijo poznavalci: Če je prva proletarska revolucija požrla samo sebe, najprej pa svoje otroke, se to zdaj ponavlja, v času ko perestrojka zaključuje peto leto svojega delovanja, v katerih

je vzbudila toliko upanja in korenito spremenila geopolitični zemljevid Evrope. Ali bo SZ razpadla v številne majhne kneževine in eno veliko Rusijo, ki bo sprta z vsemi, ali pa bo tudi perestrojka požrla svoje otroke z Gorbačovom vred s tem, da bo SZ znova startala tam, kjer se je ustavila pod Stalinom? Če je Litva znanilec tega procesa, potem je nekaj že na svojem mestu: V ponedeljek zvečer je tiskovni predstavnik sovjetske vlade Gerasimov že zagrozil: Vsako mednarodno priznanje samostojne Litve bomo imeli za intervencijo in za vmešavanje v sovjetske notranje zadeve.

Med razpravo o ameriškem proračunu je obrambni minister Cheney svaril, da »SZ kaj lahko opusti sedanjost politiko, zato morajo biti ZDA pripravljene na dolgotrajno oboroževalno tekmo«. Pentagon opozarja, da je še prezgodaj za izjave o miroljubnih namelih Moskve, še posebno, če bi Mihail Gorbačov odšel s svojega položaja. »Ni nobenega oporišča za trditve, da nova oblast v Kremlju ne bo segla po politiki orožja in sile.« je razmišljal ameriški obrambni minister.

Dregnilo so tudi v predsednika poljske republike Jaruzelskega in ga vprašali, če kaj misli o zamenjavi. »Mislim, da ne bom ostal dolgo na tem položaju, želim le zagotoviti prehod k povsem stabilnemu demokratičnemu sistemu.« je dejal Jaruzelski. Tisti, ki tako silijo Jaruzelskega k odstopu vidijo v njegovem nasledniku Lecha Walenso. Vprašali so tudi slednjega, če si želi postati predsednik Poljske? »Nikakor ne«, je odvrnil, »toda če bo ljudstvo zahtevalo«. Walensa je že nekaj časa zelo neprijeten tako za vlado, kakor tudi za meščanski parla-

mentarni klub. Neodvisen je, ostal je še nadalje izjemen center politične moči, praktično odloča o vsem, ne odgovarja pa za nobeno stvar na Poljskem.

Zamenjava se menda obeta tudi na drugem kraju poljskega ideološkega prizorišča. Govorijo, da bo celo poglavar poljske cerkve kardinal Glemp prisiljen »odstopiti« ker je bil – »preveč naklonjen rdečim«, še posebno po uvedbi vojnega stanja.

Na Češkoslovaškem bodo 8. in 9. junija »volitve upanja«, ki jih propagirajo kot odpiranje vrat v novo in svetlo prihodnost. Več deset političnih strank in gibanj, iniciativ in samoiniciativnih odborov se bojuje za prestiž in naklonjenost prebivalcev na skoraj enak način in z zelo podobnimi programi. Nobena stranka noče z besedo na dan o ključnih vprašanjih jutrišnjega dne: od cen in socialne enakosti do dotacij in narodnih manjšin, da le ne bi povzročile nerazpoloženja volilne mase.

Romunsko ljudstvo ni tako potrpežljivo, kakor so na Češkoslovaškem. Premier Petre Roman je napovedal volitve za 20. maj. Brez obotavljanja je na neko vprašanje odgovoril, da je komunizmu v Romuniji odzvonilo, da je bil takimenovani realni komunizem popolna katastrofa za vse Romune, ni mogoče najti nobenega dokaza, da je bil Ceausescujev režim uspešen vsaj na enem samem področju: gospodarskem, socialnem, kulturnem ali političnem. V predvolilnem razpoloženju je bil Petre Roman zelo konkreten: Za prehod iz demokracije v diktaturo je včasih dovolj en sam dan, pot iz diktature v demokracijo pa je veliko daljša. Ni se zmotil.

Florijan Laimiš

Kako se obnavljati

Val zaporednih sprememb v vzhodnoevropskih državah, imenovanih tudi države realnega socializma, zastavlja vprašanje, kje so ostali komunisti, ki so bili nosilci ideje socializma in socialistične družbene ureditve. Skoraj nikjer se ne pojavljajo več – nekaj vidnih izjem prepričanje samo potrjuje – kot da so se umaknili in začeli razmišljati o obnovi svojega gibanja.

Dogajanje v minulih mesecih na evropskih tleh je pokazalo, da je komunistov v klasičnem pomenu malo, so pa tudi dobro razporejeni. Pripadnost tej eliti je v vzhodnoevropskih državah prinašala precej privilegijev.

Biti komunist na zahodu pa je pomenilo, da se je človek odločil za drugačne izkušnje oziroma posledice. Njegova poklicna kariera je bila ogrožena – v ZR Nemčiji komunisti ne morejo dobiti nekaterih služb – izpostavljeni so bili nezaupanju okolice, policija jih je imela na očeh, češ da so v prid »svetovnega zmagovalca komunizma« pripravljene pozabiti na nacionalne interese. Komunist na zahodu se je moral sprijazniti z velikimi materialnim odkanjem v korist partije, njenega aparata in tiska, odreči se je moral precejšnjemu delu prostega časa, da je lako »delal v bazi« ali pa »med ljudmi«.

V takšnih okoliščinah so bili lahko komunisti samo ljudje trdnega prepričanja. Kljubovali so osebnemu neugodju, bojevali so se proti skušnjavam pluralizma, porabniške družbe in državam blaginje, v katerih so delovali ter prenašali kľofute, ki so jih jim občasno dajali njihovi vzhodni bratje na čelu z velikim bratom v Moskvi.

Vsak incident, storjen kjerkoli na zemeljni obli v imenu »ideje komunizma« se je kot bumerang vrnil k zahodnoevropskim komunističnim partijam. Udarac vrnjenega bumeranga je bil vedno v sorazmerju z identifikacijo posamezne partije s politiko velikega brata. Tudi odkrito in jasno odkrejanje takšni politiki ni povsem zaščitilo zahodnih partij pred tem bumeranskim učinkom »izvirnega greha«. Da bi se takšen efekt sprožil, je bilo dovolj očitati zahodnim komunistom že njihovo pripadnost. Vedno se je našel kdo, ki je to storil, predvsem pa njihovi »razredni bratje« na vzhodu.

V dobrem in slabem je ta zveza skoraj avtomatsko delovala polnih 70 let – od oktobrske revolucije do lanske »reformistične kontrarevolucije«. Prav zaradi stališča do oktobrske revolucije in njenega proizvoda, to je SZ, se je evropsko delavsko gibanje na začetku dvajsetih let tega stoletja razcepilo na dve veliki struji: komunistično, ki se je identificirala z oktobrsko revolucijo in sovjetsko državo ter na socialistično oziroma socialnodemokratsko, ki je imela kritično stališče do oktobrske revolucije in njenih sadov. Tisto kar se dogaja v SZ, so razmišljali socialni demokrati, bi lahko le s težavo indentificirali s socializmom.

Vendar na nekaj ne kaže pozabiti: Vse kar je ob nastanku pomenila SZ, upanje, ki ga je obujala glede možnosti za afirmacijo neke nove in pravičnejše družbe, vse to je vlivalo veliko moči komunističnim partijam na zahodu. Na tem upanju se je oblikovalo njihovo borbena jedro. Ugled, ki ga je SZ pridobila in uživala med vojno, ko je bila brez dvoma eden odločilnih faktorjev v zmagi nad fašizmom, je prispeval k naraščanju vpliva komunističnih partij v zahodni Evropi.

Prve povojne volitve so to nedvoumno potrdile. V večini zahodnoevropskih držav so partije osvajale po deset in več odstotkov glasov, v Franciji celo 28%. V Nemčiji so dobili komunisti poldrugi milijon glasov. Komunistično gibanje je imelo možnost, da se uveljavi kot velika demokratska in ljudska sila.

Veliko je bilo faktorjev, zaradi katerih ta priložnost ni bila izkoriščena. Na vzhodu smo pričeli nenadnemu in naglemu zlomu socialistične ureditve, partije na zahodu pa doživljajo celo eksistencialno krizo. Prvi mislijo, da bodo »subjektivne sile« še enkrat premagale »objektivno stvarnost«, zahodne partije pa se očitno soočajo s tistim famoznim »zadnjim in odločilnim težkim bojem« za goli obstoj partij in komunističnih idej v razviti zahodnoevropski družbi na poti v tretje tisočletje.

fi-

Borčevske organizacije po svetu

Britanska legija — združenje britanskih vojnih veteranov

Britanska legija vključuje vse nekdanje bojovnike ali vojne veterane: ne skrbi samo za vojne veterane iz prve in druge svetovne vojne, temveč tudi za udeležence poznejših vojaških spopadov. Po drugi svetovni vojni, v takoj imenovanem »mirnem času« jih je bilo kakih sedemdeset in v mnoge so bili vpleteni tudi Britanci, tako v Palestini, Omanu, Keniji, Singapuru, Falklandih, Severni Irski itd.

Britansko legijo sestavlja več kot 50 različnih organizacij in klubov, ki delujejo na različnih krajih države. Lani je imela na seznamu 8000 vojnih upokojencev in vojnih vdov iz prve svetovne vojne in 250.000 iz druge svetovne vojne.

Vojni veterani so lahko ali samo člani kluba, oziroma organizacije bojnikov določene vojaškega oddelka, v katerem so se bojevali (v Britaniji je namreč močno razvita tradicija posameznih polkov, ki so se v minulih stoletjih odlikovali na bojiščih po Evropi in svetu) ali pa mnogih drugih organizacij ve-

teranov – kot so na primer Organizacija bivših vojakov – invalidov (ta združuje celo invalide, ki so bili v minulih dvajsetih letih ranjeni na Severnem Irskem – se pravi v spopadih z IRA); Organizacija borcev z Gallipolija; Veterani Burmanske zvezde; Organizacija vojnih vdov; Združenje družin vojakov, mornarjev in letalcev itd. Skratka Britanska legija je vseobsežna splošna organizacija, ki povezuje organizirane bivše bojovnike, invalide, člane njihovih družin, svoje padlih, pa tudi posamezne skupine, ki se aktivno zavzemajo za reševanje najrazličnejših problemov, s katerimi se v svojem življenju srečujejo bivši bojovniki.

Omenjene organizacije so sicer neodvisne, samostojne združenja, ki pa niso nastala zaradi političnega delovanja članov in tako tudi nimajo nikakršnega obeležja politične organizacije. Vsekakor pa so interesne, stanovske organizacije, ki skrbijo za blaginjo in interese svojega članstva. Kot takšne nastopajo tudi kot skupine pritiska, toda ne

v zastopanju političnih ciljev, temveč izključno socialnih.

Ne razpolagajo s kakšnim posebnim programom, čeprav imajo svoje jasno opredeljene cilje: zanje je najpomembnejše, da ohranjajo spomin na vojna žrtvovanja in da tistim, ki so preživeli vojne strahote, priskočijo na pomoč, če se znajdejo v sti-

plačno usposabljanje za delo.

Politično prepričanje članov veteranskih organizacij je stvar vsakega posameznika. Svoje politične interese, če jih ima, uresničuje zunaj organizacije, saj ima na voljo politične stranke in se lahko vanje včlani, ali pa jih podpira s tem da glasuje zanje na demokratičnih večstrankarskih volitvah. V pretežni meri

Borčevske in veteranske organizacije poznajo skoraj po vsem svetu. Večinoma so to nepolitične organizacije, so interesne, stanovske organizacije, ki skrbijo za blaginjo in interese svojih članov, predvsem za njihove socialne interese. Njihove izkušnje so lahko dober napotek tudi v sedanjih razmišljanjih o prenovi borčevske organizacije v Sloveniji. Zato bomo poskušali v naslednjih številkah opisati nekatere od teh organizacij. Za začetek smo pripravili oris združenja britanskih vojnih veteranov.

ski, če so brez dela, ali če želijo začeti zasebno obrt ali ustanoviti podjetje. Lani je Britanska legija priskočila na pomoč več kot 70.000 ljudem tako, da jim je pomagala poiskati delo, da jim je omogočila prekvalifikacije ali pa brez-

je njihova volilna odločitev odvisna od tega, kakšnemu socialnemu razredu pripadajo, v katerih delih države živijo, katere stranke kažejo največjo pripravljenost varovati interese vojnih veteranov itd. Glede na volilni sistem v Bri-

taniji, kjer prevladujeta dve stranki – konservativna in laburistična, pa skorajda zanesljivo izbirajo med kandidati obeh strank. Socialni demokrati, liberalni demokrati ne uživajo zaupanja med starejšimi ljudmi, ki jim zvečine pripadajo vojni veterani, enako tudi KP Britanije, ki glede na članstvo danes skorajda ni omembe vredna.

Vojni veterani so v Britaniji spoštovani in ugledni čeprav kakšnih posebnih privilegijev nimajo. Biti član ene od 50 organizacij Britanske legije ne pomeni imeti kakršne koli ugodnosti. Ljudje političnih položajev v Britaniji nikoli niso zasedali zato ker so se odlikovali na bojišču, ali ker so bili glasni po vrnitvi z njega. Res pa je, da se je družba čutila odgovorno, da se tem ljudem nekako oddolži. Vojni veterani vsaj enkrat na leto praznujejo na vsedrjavni slovesnosti imenovani Spominska medalja. Ta je postala nekakšen vsedrjavni praznik, ki se ga redno udeležujejo tudi kraljica in politični voditelji, bodisi da so navzoči na posebnih spominskih mašah, bodisi pri polaganju vencev na grobišča padlih. Zato imajo organizacije le močan vpliv pri članih vlade, celo bistveno večji kot mnoge druge skupine pritiska ali lobiji. Glavni razlog za to je ker so britanske vlade vedno čutile posebno odgovornost do izbojišča vračajočega se vojaškega osebja in njihovih svoj-

cev. Po drugi svetovni vojni so izdelali celo obsežen program gradnje hiš, ki so jih dobili mnogi vojni veterani.

Danes je glavna naloga Britanske legije prepričati, da bi pozabili na ljudi, ki so se bojevali za domovino, izgubili življenje ali postali invalidi ter na njihove svojce. Zagotoviti si želi, da bi družba obravnavala vojne veterane, vojaške invalide in vojne vdove drugače, se pravi ugodnejše kot druge upokojence. (Lani je pokojninski oddelek Legije obravnaval več kot 18.000 pokojninskih zahtevkov od tega je bilo 6000 novih). Hkrati želi zagotoviti, da bosta socialno skrbstvo in obrambno ministrstvo dajala ustrezna sredstva za pokojnine veterancev, za pokojnine vdov padlih in za pomoči tistim, ki so v stiski, kajti tudi v Veliki Britaniji se še zdaj prerekajo o višini in obsegu uradnih kompenzacij, kot so se prerekali po prvi svetovni vojni. Britanski veterani so morali sprejeti dualizem, ki tradicionalno karakterizira britanski sistem socialnega skrbstva – to je mešanico državne in prostovoljne pomoči. Britanska legija zbere vsako leto veliko sredstev tudi s pobiranjem prostovoljnih prispevkov – ob dnevu takoj imenovanega »makovega cveta«. To je dan, ko takorekoč nihče ne odreče prispevka za blaginjo bivših bojnikov.

Jože Plešnar

Letne skupščine občinskih in krajevnih organizacij ZZB NOV

Delovati v dobro Slovenije in Jugoslavije

V Mariboru sta se sestali skupščini ZZB NOV Maribor Rotovž in Maribor Tezno in sprejeli sklep o prenehanju dela obeh občinskih organizacij in o njihovi vključitvi v enotno novo občinsko organizacijo ZZB NOV Maribor. Na skupščini ZB Maribor Rotovž je predsednik Zdravko Gomezel orisal delo borčevske organizacije v preteklem letu in dejal, da so se borci aktivno vključevali v delo krajevnih skupnosti in skupščine občine Maribor Rotovž in bili zelo aktivni zlasti v organih, ki se ukvarjajo s problematiko SLO in DS.

Govorili so tudi o spravi oz. pomiritvi, ki jo sicer podpirajo, vendar poudarjajo, da z izdajalci slovenskega naroda, ki so se borili na strani okupatorja, ne more biti sprave. Janez Jerman je ugotavljal, da je organizacija ZB potisnjena v ozadje in da je v defenzivi. Zato lahko danes po borcih vsak pljuva kakor in koliko hoče. Vprašal se je, kakšna bi bila danes Slovenija, če ne bi bilo borcev in njihovoga narodnoosvobodilnega boja. Nasprotoval je tudi blatenju in žalitvam, ki si jih posamezniki privoščijo na račun predsedniških kandidatov Jožeta Pučnika in Milana Kučana in pri tem posebej opozoril na izjave kandidata Ivana Krambergerja. Bojko Črtalič je govoril o nastajanju strank in uveljavljanju strankarskega pluralizma in dejal, da je v takšnih razmerah otežkočeno prenašanje in razvijanje tradicij NOB. Na skupščini ZB Maribor Tezno je predsednik Anton Kirbiš

spregovoril o reševanju socialnih in zdravstvenih problemov borcev in o pomoči, ki jo nudijo bolnim in ostarelim borcem. V občinski borčevski organizaciji deluje 12 krajevnih organizacij s skupno 708 člani. Borci po njegovih besedah ne morejo biti ravnodušni, če proti njim netijo sovraštvo in maščevalnost ter zaničajo vse, kar so po vojni pomagali ustvarjati s požrtvovalnim delom in sicer v zelo težkih življenjskih razmerah. Pozval je vse borce, naj na volitvah podpro vse tiste kandidate, ki predstavljajo poroštvo, da bo stekel prehod v novo politično in gospodarsko obdobje našega življenja brez težkih družbenih pretresov in bolečega državljanskega razkola. To poroštvo vidi jo v programih obeh strani, ki sta kandidirali za predsednika predsedstva Republike Slovenije Milana Kučana. Borci ne bodo dajali vnaprej nepodpisane menice nobeni stranki, zvezi ali kandidatu. Po lastni presoji bodo podprli politična združenja, njihove programe in kandidate zlasti glede na njihov odnos do temeljnih družbenopolitičnih ciljev, še posebej do pridobitve NOB in njenih udeležencev.

Na obeh skupščinah borčevskih organizacij na Rotovžu in na Teznu je govoril predsednik mestnega odbora ZZB NOV Maribor Jože Berce. Pozitivno je ocenil delo borčevskih organizacij v obeh občinah in poudaril, da bodo borci tudi v prihodnje delovali v dobrobit Slovenije in Jugoslavije.

M. K.

Krajevna organizacija ZB NOV Vrhpolje v občini Domžale ima 51 članov, med njimi skoraj polovico žensk. Polovica članov je tudi starejših od 70 let. Na letošnji volilni skupščini so ugotovili, da je nekaj članov kljub starosti še vedno izredno delovnih v krajevni samoupravi, organizacijah in pri upokojencih. Najstarejša med njimi je Marija Cerar, stara 88 let iz Zg. Javorščice v krajevni skupnosti Vrhpolje-Zalog.

Slika in podpis: Jože Novak

Proti razvrednotenju NOB

Volilno programska skupščina občinske organizacije ZZB NOV Radovljica, v kateri je še 2.250 članov, od teh je blizu 950 še vedno dejavnih v raznih krajevnih in občinskih organizacijah in društvih, bo v petek, 30. marca 1990 v prostorih Sindikalnega izobraževalnega centra v Radovljici. Na njej bodo povzeli razprave in odločitve krajevnih organizacij ZZB NOV.

Navzlic visoki starostni strukturi in vse bolj pojemajočem zdravju, so se borci vseh dvajsetih krajevnih organizacij, kot vedno doslej, v veliki večini udeležili krajevnih skupščin. Povsod so razpravljali o predlogih organizacijskih sprememb, s katerimi se slovenska borčevska

organizacija prilagaja splošnim družbenim spremembam, dosledno upoštevajoč naglo razvijajočo demokracijo, strankarski pluralizem, človekove pravice in druge sodobne procese, ki jih borci brez pridržkov podpirajo.

Ko so govorili o pripravi na spomladanske volitve so opozorili na nekatere nedoslednosti na zborih volilcev in poskuse zlorabljanja sedanjih razmer. Čeprav je z novimi programskimi načeli ZZB NOV Slovenije postala nadstrankarska stanovska organizacija, njeni člani pa podpirajo v večini kandidate Socijalistične zveze ter ZKS-Stranke demokratične prenove, ni malo tistih, ki se opredeljujejo tudi za programe

drugih strank, predvsem kmečke in Zelenih. Vse motijo razne anomalije kot na primer slovenska zastava brez zvezde. Prizadeti so zlasti zavoljo pogostih poskusov posameznikov in skupin, ki hočejo na vsak način razvrednotiti NOB in njene pridobitve.

Obsojajo grobe žalitve in grožnje iz drugih okolij pa tudi izkrivljanje dejstev in resnic raznih politikantov, zapisovalcev dogodkov iz polpretekle zgodovine, očitno agitatorjev, ki to počno za predvolilno rabo.

JR

Skrb za pomoči potrebne

Že sredi februarja so imeli borci v Starem Vodmatu svojo volilno-programsko konferenco, na kateri so pregledali delo v preteklem obdobju in se domenili za delo vnaprej.

Opozorili so, da je zakonska zaščita invalidov in nekadnjih borcev osvobodilnih vojn priznana v vseh deželah sveta in tudi v naši veljavni zakonodaji, zato se bodo tudi v prihodnje zavzemali, da se bodo te pravice, ki izhajajo iz socialnega in zdravstvenega varstva, uresničevale.

Ker prihajajo borci že močno v leta, so rekli, da bodo še naprej posvečali vso pozornost tistim med njimi, ki jim je pomoč še posebno potrebna.

Uprli se bodo vsem poskusom razvrednotenja NOB in se vstavljali za enotnost Slovencev, (posebno potrebno v teh kriznih trenutkih) in za demokratično prenovo. Hkrati pa ne pristajajo na spravo s tistimi, ki so v najtežjem času stopili na pot izdajstva lastnega naroda. Rekli so tudi, da želijo, da bi ostala Jugoslavija še naprej država bratskih narodov, temelječe na enakopravnosti — in tudi na načelu samoodločbe, kot temeljni določni demokratičnih pravic sodobnega sveta. V tem smislu tudi podpirajo demokratične sile

v Jugoslaviji in Sloveniji — za pripravo sodobne ustave SFRJ.

Poleg drugega pa so rekli še tole:

Smo tudi za zmanjšanje uporabe represivnih metod in sredstev v naši družbi do tiste mere, ki jo priznava sodobni svet in sodobna demokracija. Vse obstoječe razlike, spori in konflikti, predvsem pa krizni položaj, ki je nastal na Kosovu, pa naj se rešujejo s strpnim, kulturnim in demokratičnim dialogom in dogovorom med stranmi v sporu. Edino tako bomo pripravili sebi pot za vključitev v Evropo, v kar nas silijo sodobni tokovi gospodarske, kulturne in tehnološke integracije v svetu.

Letos poteka 45 let od osvoboditve in konca druge svetovne vojne. Borci, člani ZB NOV, se bomo po svojih močeh vključili v vse priprave za dostojno obeležitev tega dogodka in osvežitev spomina na veličastno zmago nad silami reakcije in fašizma.

Prav tako se bodo vsi člani ZB NOV že letos začeli pripravljati za sodelovanje v proslavi ob 50-letnici vstaje slovenskega naroda in ustovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda prihodnje leto.

S. N.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Skopje, 5. marca (Delo) — Makedonsko gospodarstvo je v predinfarktnem stanju, še posebej če za takšno trditev vzamemo podatek, ki je bil te dni izrečen v makedonski gospodarski zbornici in ki je nemalo presenetil opazovalce makedonskih gospodarskih tokov.

Slišati je bilo namreč, da je kar 90 odstotkov delovnih organizacij na robu stečaja. Takšen podatek je seveda v republiki, ki jo pesti brezposelnost (160 tisoč ljudi po najnovejših podatkih čaka na delo), nad katero visi vrsta hipotek preteklosti (imenovanih zgrešene naložbe) in ki se še vedno »pohvali« z najnižjim povprečnim osebnim dohodkom zaposlenih (okoli dva tisočaka) povzročil precejšnjo zaskrbljenost, predvsem v gospodarskih krogih.

Iz makedonske gospodarske zbornice pa je te dni prišla odločna zahteva po ustanovitvi posebnega kriznega štaba, katerega prva naloga bi morala biti pismo zveznemu izvršnemu svetu, v katerem bi makedonsko gospodarstvo zaprosilo za nujno pomoč (finančno seveda), saj se v nasprotnem primeru kaj lahko zgodi, da bo makedonski gospodarski sistem — razpadel!

Prištinaburg

V času, ko so Albanci obklovali svoje pobite, so na seji pokrajinskega partijskega komiteja Kosova sklenili svojega šefa, policijskega demokrata Rahmana Morino predlagati za zelo visoko odlikovanje — red junaka socialističnega dela! Morina je klečeplazni predlog lisjaško zavrnil, češ, da je ves pokrajinski komite zaslužen za stanje na Kosovu.

Menim, da bi bil za Morino primernejši častni naziv »za služni udarnik«, če upoštevam da je udarnik izpeljanka od udarjati, udrihati, kar pa je povsem skladno z njegovo bogato policijsko prakso.

Jugoslovanska javnost že dalj časa zama vprašuje, kako to, da v vseh devetih letih niso mogli odkriti famoznega štaba protirevolucije na Kosovu. Javnost namreč še ni pozabila, kako je Lazar Mojsov v zvezni skupščini mahal s »štabnim dokumentom«, ki je javnosti še danes povsem nedostopen. Nemiri pa se na Kosovu še kar nadeljujejo, kljub temu da Azem Vlasi, ki naj bi bil po srbskih ugotovitvah šef kosovske protirevolucije, že dobro leto ždi za rešitvami.

Toda vseh teh devet let je bil nesojen junak socialističnega dela Rahman Morina najprej šef službe državne

varnosti, kasneje pa kosovski notranji minister. Toda v klasičnem balkanskem stilu Morine zaradi njegove dokazane nesposobnosti niso odstavili, kar bi povsem zaslužil, temveč je po Miloševiću izbiri celo »avanziral« v šefa kosovskih komunistih. Toda Morina tudi na novem delovnem mestu nadaljuje serijo neuspelov.

Velika Srbija, ki je raztegnila svojo suverenost tudi na Kosovo in tam praktično odpravila njegovo avtonomijo, pa za svoje zgodovinske zablode na Kosovu sploh ne odgovarja! Za kosovsko stanje sta predvsem odgovorni Slovenija in Hrvaška, s čemer pa Milošević kaj slabo prikriva svojo nesposobnost. Tudi napovedana kolonizacija Srbov in Črnogorcev na Kosovu je spet nova srbska zabloda, ki sploh ne prispeva k urejanju kosovskih razmer.

Legendarni črnski voditelj Nelson Mandela je po izpustitvi iz dolgaletnega zapora izjavil: »Južnoafriški belci se bojijo vsega, najbolj pa demokracije!« v naših razmerah je ta misel prav napisana na kožo Rahmanu Morini, ki se na Kosovu najbolj boji demokracije? Tam doli oblast vleče poteze, ki se jih ne bi sramovali niti južnoafriški rasisti. Po vzoru južnoafriškega Johannesburga je tudi Priština

na najboljši poti, da kmalu postane Prištinaburg.

Če pa bi Morina že na kakršenkoli način le dobil red junaka socialističnega dela, bi se znašel v prijetni družbi z blagopokojnim conducatorjem Ceauscujem, ki je kot edini tuji državnik prejel red junaka socialističnega dela.

Včeraj, danes

Tisk dežel, kjer je zmagala »protibirokratska revolucija«, ne zamudi prav nobene priložnosti, da ne udari po Evdardu Kardelju, ki mu zdaj pripisuje prav vse možne glavne grehe. Kot se spodobi pri tem neokusnem početju prednjači beograjska Politika, po Miloševiću naš najboljši list, katere direktor je dr. Žika Minović. Ta pa prav nič ne pomišlja, da bi se odrekel doktorskega naslova, ki si ga je bil prislužil z disertacijo »Kardeljeva misel o samoupravljanju«. Razen tega je leta 1983 založbo Narodna knjiga izdala njegovo knjigo Čitajući Kardelja.

Dr. Žika Minović je tako samo še potrdil rek »Cuius regio, eius religio« ali po naše Kdor vlada, naj določi tudi vero.

Te večnoveljavni rek je tudi potrdil najboljši Madžar med Srbi in najboljši Srb med Madžari Mihajl Kertes, član

predsedstva SR Srbije. Danes je Kertes največji zagovornik »protibirokratske revolucije«, ki mu je prinesla udoben fotelj, nekdanj pa je bil nič manj velik zagovornik-hrvaškega maspoka!

V začetku sedemdesetih let je Kertes kot profesor zemljepisa v Belem Manastitu močno hvalil in povzdigoval v nebesa — kot zdaj Miloševića — program Savke Dabčević-Kučar in Mika Tripala, zaradi česar je bil priveden celo na policijo.

Sredstva javnega obveščanja pa zdaj niso poročala, ali je stanovitni Mihajl Kertes poslal pozdravno brzojavko Savki in Miki ob njunem povratku na hrvaško politično sceno.

Sicer pa se s Kertesom, ki je pri srbskem predsedstvu postal referent za kolonizacijo Srbov in Črnogorcev na Kosovu, zadnje čase dogaja nekaj čudnega. Kar dober teden namreč že ni ostro napadel Slovenije in njenega vodstva, kar si v Miloševićevem štabu ne znajo razložiti.

Vsa jugoslovanska javnost pa napeto ugiba, če se bo Kertes kot referent za kolonizacijo tudi sam z družino preselil na Kosovo? Vendar se večina nagiba k mnenju, da bo zvitih Kertes še naprej z varnega beograjskega fotelja raje rohnol proti alban-

skim teroristom na Kosovu.

Odšli preko meje

Dolgoletni vsemogočni gazda Makedonije Lazar Koliševski je nehvaležnim Makedoncem tako hudo zameril, da so mu odvzeli kabinet, državni avto s šoferjem vred, tajnico in ostale privilegije, na katere se je močno navezal, da je nemudoma za dalj časa odpotoval v ZDA.

Ali je res zgolj slučaj, da sta skoraj istočasno s Koliševskim odpotovala iz rodne Makedonije bivši šef makedonske partije Jakov Lazarovski (v ZR Nemčijo) in in bivši makedonski notranji minister Aleksander Andonovski (v daljno Avstralijo)?

Vendar je videti, da istočasni hitri odhodi v tujino le niso zgolj slučaj, kajti po njihovem povratku v domovino jih čaka nezaželeni kazenski postopek, ki so ga sprožili prebivalci Vevčanov, vasi, ki je postala znana po vsej Jugoslaviji. Razen tega pa so vaščani postavili ob vhodu v vas tudi sramotni steber, na katerem visi pet metrov dolgo platno z imeni vseh glavnih krivcev znanega vevčanskega primera.

Izmed osmih zdajšnjih in bivših visokih funkcionarjev, ki so jih Vevčanci obtožili, je prvi reagiral na kazensko prijavo Jakov Lazarovski, ki je javnost obvestil, da odločno zanika vsako povezanost z vevčanskim primerom.

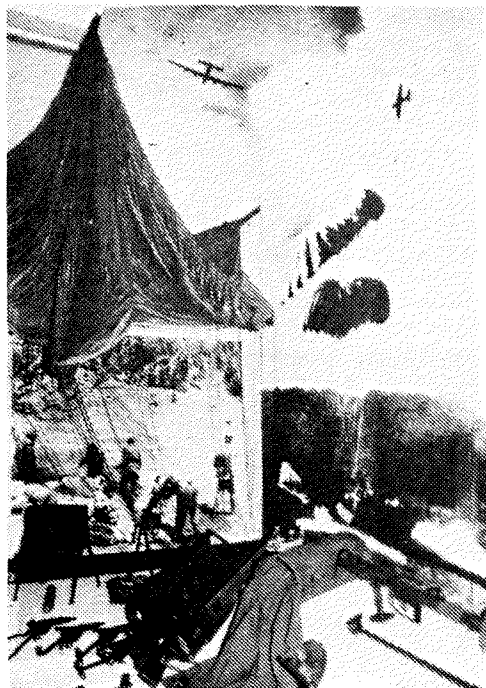
Vaš Sime

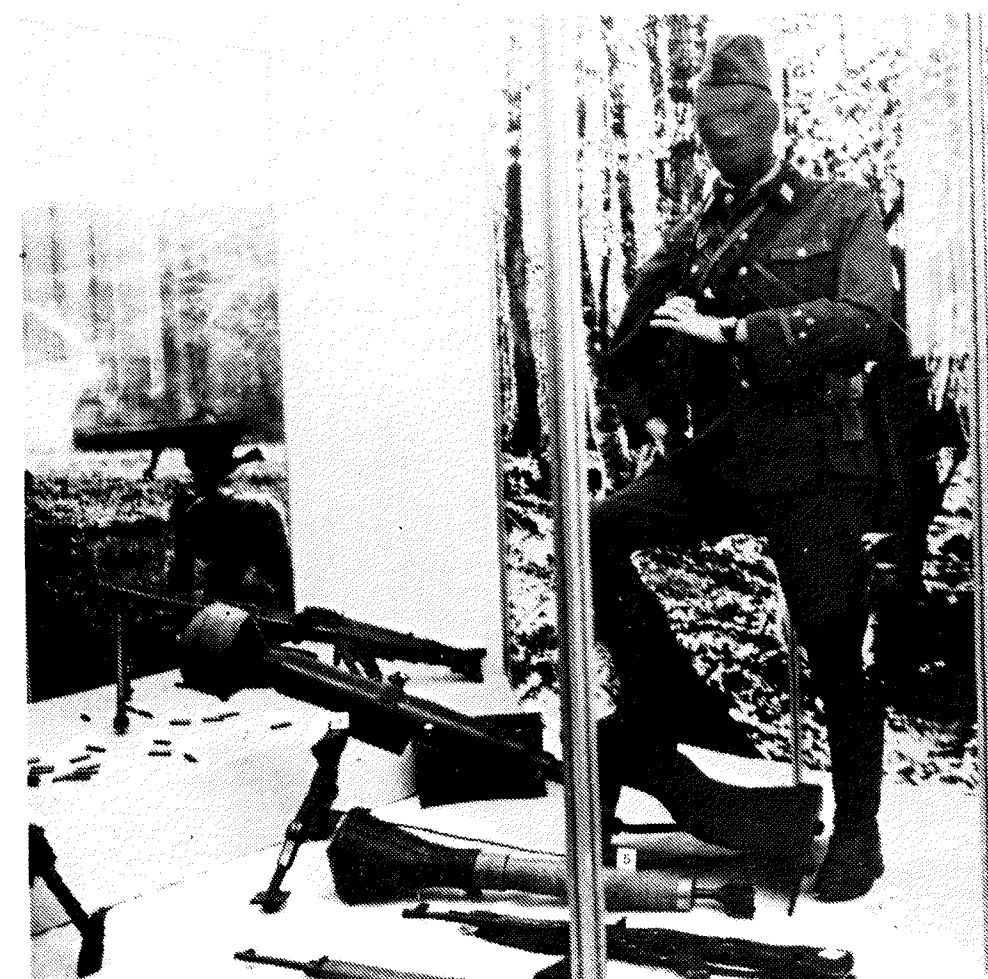
Scena o slovenski partizanski pehotni saniteti

Pozimi leta 1944

Zavezniška pomoč iz zraka — 1944/1945

Slovenski partizani na položaju in v napadu

Razstava o razstavi

Tokrat si boste skozi fotografije in besedilo lahko malce bolj živo predložili razstavo, ki je te dni na ogled v Muzeju ljudske revolucije Slovenije pod naslovom Slovenski partizan.

Na razstavi prevladujejo izjemno zanimive scenske postavitve, ki nas na nov način popeljejo v svet in življenje resničnih partizanov. Vzporedno s scenskimi postavitvami so postavljene vitrine z orožjem, ki dodatno osvetljujejo in dopolnjujejo oborožitev slovenske partizanske vojske.

Avtor razstave kustos **Vanja Martinčič** si je že pred časom zaželel, da bi predstavil bogato gradivo Muzeja v depojih, ki ga doslej nismo predstavili javnosti. Odložili smo se za čimbolj avtentično predstavitev zunanje podobe slovenskega partizana, njegove oborožitve, obleke, opreme, oznak, činov in odlikovanj od vstaje do osvoboditve. Čelo postavitev razstave si je mogoče ogledati v **desetih scenah**, ki se vrstijo kronološko od leta 1941 do 1945, dodani pa sta še zanimivi sceni zime in sanitete.

Presenečenje za marsikoga so izjemni barvni diapozitivi iz leta 1944/45, ki prikazujejo življenje borcev in okupacijo Ljubljane v letu 1941. Ob tem velja še omeniti video prikaz originalnih filmskih materialov, ki so jih v letu 1944/45 posneli s kamero partizanski fotoreporterji Jakac, Viršek in Lenardič, kar je bilo zaradi takratnega pomanjkanja fotomateriala in težkih pogojev dela izjemno dejanje.

O opremi in obleki slovenskih parti

Prvo – bolj priporočilo kot določilo – kako naj bo oblečen in opremljen slovenski partizan, vsebuje že Partizanski zakon, ki ga je sredi julija 1941 pripravilo Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. V tretjem členu med drugim piše, naj bo partizan ob vstopu v partizanski oddelek čimbolj opremljen z obleko, čevlji, perilom in odejo. Takrat komaj nastajajoča partizanska vojska seveda še ni imela posebnih služb za oskrbo, zato so bili partizani skoraj v celoti odvisni od lastnih gmotnih zmožnosti in predvsem od lastne iznajdljivosti, ki je postala značilna partizanska lastnost. Prav zato videz prvih partizanskih skupin ni bil izrazito vojaški, bolj so bile podobne pisani družini izletnikov in planincev, med katere je slučajno zašlo tudi nekaj vojakov. Kljub temu so bili prvi partizani glede na kasnejše težave z obleko dobro oblečeni in obuti. To zgovorno potrjuje dejstvo, da po uničenju voda nemške policije pod Mladim vrhom 12. decembra 1941 niso popolnoma slekli padlih Nemcev, kar se kasneje zagotovo ne bi zgodilo.

Večina jih je prišla v hribe oblečena v različna civilna oblačila, ki so bila primerna za dolgotrajno življenje na prostem. Najpogostejše je bila to planinska in smučarska obleka, sestavljena iz različnih športnih suknjičev, vetrovk, pumparic, smučarskih hlač, pelerin, dokolenk in okovanih gojzarjev. Nekateri so prišli celo v svojih prazničnih oblekah in nizkih čevljih, kmečki fantje pa v kmečkih delovnih oblekah. Posebno prvi so kmalu na lastni koži občutili neprimernost mestne obleke in obutve za partizanski način življenja. V tem času je bilo tudi še veliko uniform bivše jugoslovanske vojske, ki so jih borci nosili v celoti ali pa skupaj z deli drugih oblačil. Tako so bili borci Rašiče čete skoraj vsi popolnoma ali vsaj deloma oblečeni v te uniforme.

Uniforme so bile sivozelenkaste barve, sam kraj pa je bil z visokim trdim ovratnikom – v tistem času že močno zastarel. Posebno neprimerne so bile uniforme navadnih vojakov, ki so jih partizani največ nosili, zato so jih ob prvi priložnosti dali predelati.

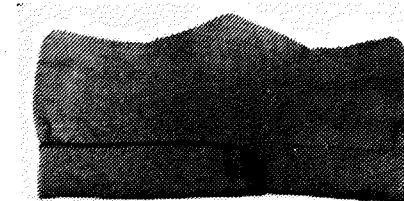
Sodobneje krojene so bile uniforme planinskih in jurišnih enot, katerih suknjiči so že imeli primernejše nizke, položne ovratnike. Vse te uniforme pa so imele skupno dobro lastnost, da so bile toplejše od drugih oblačil, kar so borci v zgodnji in izredno hladni zimi hitro spoznali. Posamezniki so mraz preganjali tudi s srajcami brez rokavov, izdelanimi iz časopisnega papirja, ki so jim jih pošiljale aktivistke OF.

Najrazličnejša so bila tudi pokrivala: klobuki, različne športne čepice, šajkače, baretke, kučme in celo čelade starojugoslovanske vojske. Slednji so bile francoske čelade Adrian M 1922 z značilnim grebenom na vrhu, redkeje pa so bile češkoslovaške čelade M 1934. Posamezni borci Kočevskega bataljona so nosili te čelade tudi še poleti 1942.

Že jeseni 1941. je Glavno poveljstvo načrtovalo uvesti enotne modre kape, podobne železničarskim. Konec leta 1941 je Viktor Avbelj na Dolenjskem poskusil vpeljati smučarski kapi podobno pokrivalo, Aleš Bebler in Dušan Pirjevec pa na Notranjskem polhovko.

Triglavke

Spomladi 1942. so slovenski partizani od hrvaških prevzeli nov tip pokrivala. Partizanka, kot so jo imenovali na Hrvaškem, je bila trirogelna kapa, krojena po vzoru španskih vojaških čepic. Ravno zaradi treh rogljev so jo pri nas preimenovali v triglavko in pod tem imenom se je hitro razširila po Sloveniji ter postala najznačilnejši enotni del partizanske obleke vse do uvedbe titovke.

Triglavka, izdelana iz sivozelenega platnenega blaga s peterokrako iz rdečega žameta.

Obstajale so štiri različice triglavke. Prva je bila enostavno krojena na tri roglice, od katerih je bil srednji nekoliko višji ali nižji. Druga se je razlikovala od prve po zavihanem robu, ki je bil na zadnjih dveh tretjinah spodnjega dela triglavke. Tretja inačica se je razlikovala od druge samo po dodanem senčniku, pri četrty pa je bil poleg senčnika zavihani rob med drugim in tretjim rogljem toliko podaljšan, da se je na vrhu kape prekrival in zapenjal z gum-bom. To je bilo zelo pripravno, saj je bilo mogoče podaljšani rob zavihati navzdol in pod brado zapeti, zato je bila ta inačica najpogostejša. Poleg tega je bilo veliko triglavk obrobjenih z rdečim trakom.

Čeprav je triglavko nosila večina partizanov, je marsikateri borec obdržal še staro pokrivalo. Posebno gorenjski partizani se nikakor niso mogli ločiti od svojih klobukov, ki so jih nekateri nosili skoraj do konca vojne. V Prešernovi brigadi so se v predzadnji vojni zimi preganjali »klobukarje« tak-ko, da so jim klobuke odvzeli in zažgali. Redki posamezniki so nosili zaplenjene nemške čelade M 1935 in italijanske čelade M 1933, zato je bil del borcev zaščitnega voda bolnišnice Novi tabor, ki so septembra 1943 nosili čelade M 1933, zanimiva izjema.

Titovke

Poleti 1943 se je v Sloveniji pojavila nova kapa, ki so jo bosanski, hercegovski, srbski in črnogorski partizani nosili že od druge polovice leta 1942. Idejo zanjo je dal na osnovi sovjetske vojaške kape »pilot-ke« Tito, zato so jo imenovali »titovka«. S titovko so slovenski partizani kmalu začeli zamenjevati triglavko, posebno še po izdaji Titove odredbe aprila 1944, ko je ta postala predpisana kapa za vse redne enote narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije. Kot najizrazitejši del obleke vseh jugoslovanskih partizanov se ni ohranila samo do konca vojne, ampak jo še danes nosijo pripadniki Jugoslovanske ljudske armade.

Titovka, izdelana iz angleškega vojaškega sukna v olivno zeleni barvi. Značka je vliita iz aluminija — pod zvezdo je jugoslovanska trobojnica.

V drugem in tretjem letu vojne so tudi drugi deli obleke postajali vedno bolj raznoliki. Glavno poveljstvo je že pred veliko italijansko ofenzivo poleti 1942 načrtovalo uvesti enotno partizansko uniformo. Partizanska uniforma naj bi bila sivozelene barve in sestavljena iz jahalnih ali smučarskih hlač, zaprtega vetrnega jopiča z našitimi žepi iz enakega ali podobnega blaga ter seveda triglavke. Toda izdelava in uvedba te uniforme je bila za traktatne razmere le prevelik zalogaj.

Zaradi prihoda novih borcev in ponošenosti starih oblek je polagoma začelo primanjkovati primer-nih oblačil. To so partizani reševali z oskrbovanjem iz različnih virov. Veliko so jim pri tem pomagali aktivisti Osvobodilne fronte, ki so zbirali najrazličnejša oblačila od civilnih do železničarskih in gasil-skih uniform; vedno pomembnejši pa je postajal tudi vojni plen. Gorenjski in štajerski partizani so dopolnjevali svojo »garderobo« z zelenkastimi uni-formami nemške policije in rjavimi vermanskimi uniformami, do katerih so še najlažje prišli, saj so jih največkrat lahko zasegli kar pri vermanih na njihovem domu. Na Štajerskem je bilo na primer leta 1943 v te uniforme oblečenih že toliko partiza-nov, da je večkrat prihajalo do zamenjav. Prav zato so morali vermani v hajkah nositi posebne razpoz-navne znake.

Na predelih pod italijansko okupacijo so bili partizani oblečeni v dele zeleno-sivih vojaških in kara-binjskih uniform.

Pri zbiranju gradiva za razstavo so, kakor smo že poročali, pomagali tudi drugi slovenski muzeji, nekaj eksponatov pa so si izposodili v Muzeju revolucije naroda Hrvaške v Zagrebu.

Na področju priprave in predstavitve orožja smo opravili pionirsko nalogo, saj nam je manjkalo znanja o tipologiji orožja. Strokovno sta pri orožju avtorju pomagala Janez Hartman in Gorazd Tomić.

Katalog je opremljen z več kot 200 kvalitetnimi črno-belimi fotografijami orožja, z oznakami, podatki in barvnimi posnetki oznak, činov in odlikovanj, ki jih je nosila slovenska partizanska vojska. To je prvi tako obsežen katalog pri nas, tako, da ga bodo lahko koristno uporabljale sorodne inštitucije doma in v tujini, saj je spretni tekst tudi v angleščini.

Tiskanje kataloga so denarno podprla naslednja podjetja: Tiskarna Novo mesto, Ljubljanska banka Ljubljana, Slovin Ljubljana, Comet Zreče, Konus Slovenske Konjice, Dravinjski dom Slovenske Konjice.

Oblikovalka razstave, kataloga, vabila in plakata je bila arhitektka Ula Vehovar-Kenda, ki je nase opozorila že s postavitvijo uspešne razstave Centralna tehnika KPS v Mestnem muzeju v Ljubljani.

V ožji ekipi so avtorju razstave pomagali še: Lojze Šiško, Stane Uhan, Dejan Vončina, Matija Žgajnar, Ivo Vraničar, Marko Štepec, Eva Darovec in Rezka Gliha.

anov

Pomembno je bilo imeti primerne čevlje

Težave so bile tudi s pomanjkanjem ustreznih obutve, saj je bil to najbolj obremenjen del partizanske opreme. Mokra, ozebla in žuljava stopala so bila posledica neštetihih pohodov v strganih in premajhnih obutilih, zato ni čudno, da so partizani ulete ali mrtve sovražnike najprej sezuli.

Zadnji dve leti vojne so ta pereči problem reševali tudi z izdelki partizanskih čevlarskih delavnic in zavezniško pomočjo. Najbolj iskani so bili škornji, ker so bolj ščitili noge kot čevlji, vendar pa jih večina borcev ni mogla dobiti, zato so meča zaščitili z ovijačami in različnimi gamašami.

Kljub tem težavam z obleko je veliko borcev popestrilo svojo zunanost z rdečo trikotno rutko, ki so jo nosili okoli vratu. Zelo lepe okrasne rutke so nosili gorenjski partizani. Na njih so bila poleg ornamentov izvezena različna gesla: »Proletarci vseh dežel, združite se!«, »Vsi v boj za svobodo!« ali simboli? zvezda, srp in kladivo itd.

Tudi partizanke so zaradi posebnih razmer, ki jih je narekovalo partizansko življenje, začele nositi moška oblačila, kot so hlače in suknjiči, tako da se niso bistveno razlikovale od svojih bojnih tovarišev.

Jasno je, da v tem malce pomožčenem videzu ni bilo veliko tiste izzivalnosti, ki ga izžareva ženski način oblačenja.

Med plenom, ki so ga partizani dobili po italijanski kapitulaciji, so bili poleg orožja najbolj veseli uniform in obutve, saj se je večina borcev po dolgem času lahko primerno oblekla in obula. Tako je bila italijanska vojaška uniforma ne le najpogostejše oblačilo primorskih, dolenskih in notranjskih partizanov, temveč se je zaradi pogostih premikov partizanskih enot po vsej Sloveniji razširila tudi med borce na nemškem zasedenem ozemlju, kjer je še vedno prevladovala različna civilna obleka, pomešana z uniformami nemških zalednih enot. Vedno več pa je bilo uniform Wehrmachta, ker je veliko Slovencev, ki so morali služiti nemško vojsko, pobegnili k partizanom.

Battle dress

Še največ so k enotnemu videzu partizanov prispevale angleške uniforme »battle dress«, ki so jih zavezniki poleg drugih oblačil in obutve začeli pošiljati v večjih količinah v drugi polovici leta 1944.

Marsikateri borec je nosil to uniformo kaki barve, ki so jo sestavljali do pasu segajoča **bluza**, hlače s spredaj našitim žepom in plašč. Z bluzami borci niso bili preveč zadovoljni, ker so se jim zdele prekratke, zato so jih veliko podaljšali. Krojaške, šiviljske in čevlarske delavnice, ki so jih ustanovljali na osvobojenem ozemlju po padcu Italije, so omogočale množično izdelavo nove partizanske uniforme, delno oblikovane po vzoru španske republikanske uniforme. Partizani, ki so jo imeli možnost dobiti, so nosili **suknjic s širokim ovratnikom** in štirimi našitimi žepi, **jahalne hlače**, **škornje ter titovko**. Te uniforme si je največkrat lahko privoščil samo vodilni vojaški in politični kader v enotah in zaledju, tako da so tudi simbolično izražale vedno večje razslojevanje med partizani. Bolj kot te uniforme so bili borcem dostopni drugi izdelki teh delavnic: srajce, narejene iz zavezniških padal, perilo, nogavice, rokavice, titovke in obutev.

Kljub plenu, zavezniški pomoči in izdelkom partizanskih delavnic je obleke in obutve še vedno primanjkovalo. Posebno borci v nekaterih operativnih enotah so bili še v zimi 1944/45 skromno oblečeni in obuti. Vsekakor se je bolje godilo tistim partizanom, ki so se borili v prekomorskih brigadah in enotah, ustanovljenih v Sovjetski zvezi. Te so popolnoma oblekli in opremlili zavezniki. Nosili so angleške, ameriške ali sovjetske vojaške uniforme, obutev in opremo. Od zavezniških vojakov so se razlikovali samo po titovki z rdečo zvezdo. Ko so borci teh enot spomladi 1945 prispeli v Slovenijo, so bili edini popolnoma enotno oblečeni slovenski partizani.

Predpisi o partizanskih uniformah

Prvi uradni predpis o partizanskih uniformah je Glavni štab NOV in POS izdal šele februarja 1945 in z njim za slovenske partizane predpisoval dva tipa uniform. Uniformo tipa A je sestavljala dolga bluza, jahalne ali dolge hlače, plašč, škornji ali čevlji in visoke gamaše. Uniforma tipa B, ki so jo imenovali »zavezniški tipi« pa je bila sestavljena iz zavezniške bluze, hlače, plašča, gamaš in čevljev.

S tem odlokom je bilo tudi prepovedano nositi kakršnokoli drugo obleko. Predpis ni bil življenjski in je bil verjetno pisan bolj za prihodnost, kajti dejansko stanje je bilo drugačno — ravno v tem času je bila partizanska obleka najbolj pisana. Največ so nosili najrazličnejšo zaplenjeno nemško, dobljeno angleško in svojo partizansko uniformo, manj pa italijansko in domobransko uniformo ter civilno obleko.

Skupaj z obleko in obutvijo so partizani dobivali in uporabljali tudi drugo osebno vojaško opremo. Prvi pasovi in oprtnice z eno ali dvema nabojnicama so jim ostali od starojugoslovanske vojske, kasneje so Italijanom zaplenili značilne nabojnice, ki so se nosile poševno čez ramena in pasove s krožno oprtnico in dvema nabojnicama. Nemcem so zaplenili **pasove z dvema oprtnicama**, šestimi manjšimi **nabojnicami** ter z zaponko na pasu (z nemškim orlom svasitko in napisom »Gott mit uns«). Partizanski poveljniki pa so raje nosili **oficirske pasove in je menje** istega izvora. Vsa ta oprema je bila usnjena, angleški pasovi, široke oprtnice z dvema nanavladno velikima nabojnicama, ki so jih pošiljali zavezniki, pa so bili platneni. Pasove z zaponko v obliki peterokrake zvezde in drugo jermenje so izdelovale tudi partizanske sedlarske delavnice.

Eden najpomembnejših delov partizanske opreme so bili **nahrbtniki**, saj so v njih prenašali skoraj vse svoje premoženje: nadomestna oblačila, **jedilni pribor**, **vojaško porcijo**, hrano, **odejo**, **šotorsko krilo** in včasih tudi municijo. Tako naloženi so lahko nadomestili blazino in bili odlična zaščita hrbta pred izstrelki. V začetku so nosili običajne platnene planske nahrbtnike, s katerimi jih je veliko prišlo v partizane. Pozneje so uporabljali zaplenjene italijanske in nemške nahrbtnike oziroma telečnjake. Ker pa teh ni bilo za vse dovolj, so posamezniki nosili tudi platnene vreče z naramnicami, ki so se zavezovale z vrstico. Najbolj so bili cenjeni nemški, z govejo dlako prekriti telečnjaki, ker jih je dež premočil pozneje kot druge.

Borci so poleg nahrbtnikov nosili obešene čez ramo tudi platnene ali usnjene torbice, v katerih so prenašali najrazličnejše stvari — od hrane, dokumentov, zemljevidov, pisalnega pribora, pošte, časopisov, knjig-do ročnih granat. Komandni sestav, komisarij in kurirji so imeli še posebno lepe usnjene torbice, ki so tako tudi označevale položaj lastnika; bolničarke in bolničarji pa so nosili največkrat zaplenjene vojaške sanitetne torbice.

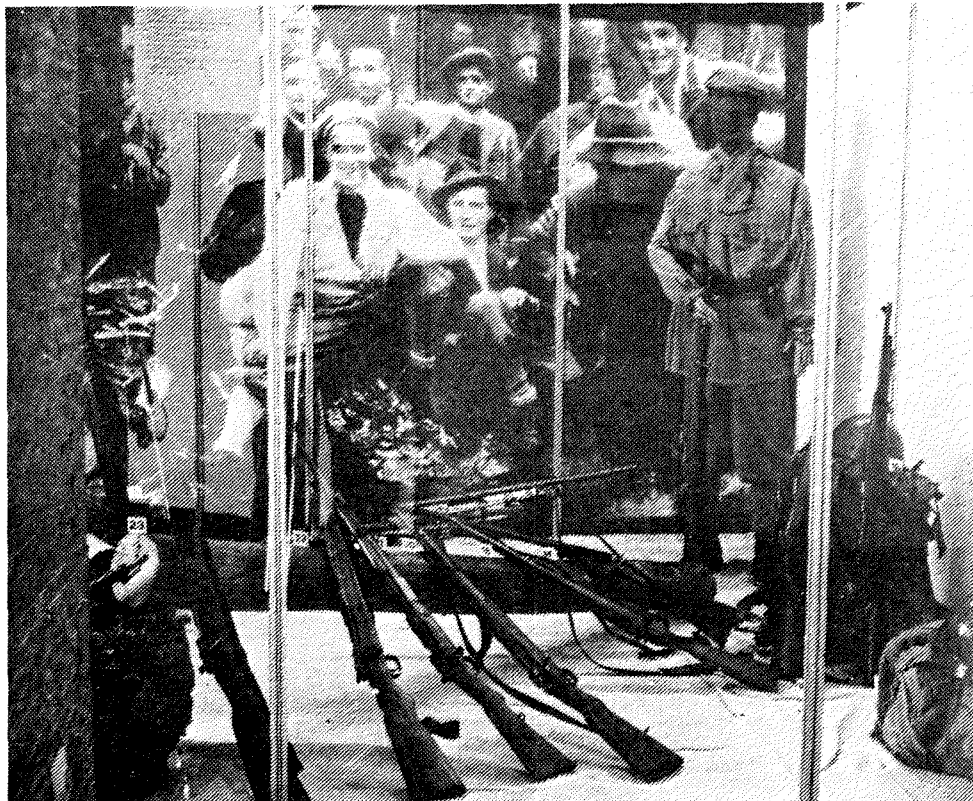
Odeje za dodatno gorkoto

Med drugo opremo, potrebno za življenje v nara-vi, so bile nepogrešljive odeje, s katerimi se partizani niso samo pokrivali, ampak so jih uporabljali tudi kot dodatno obleko. Topla odeja je pomenila toliko kot dobri čevlji ali poln želodec, tako so bili najbolj veseli zavezniških volnenih odej, ki so bile kvalitetnejše od nemških in italijanskih. Podobno velja za šotorska krila, ki so bila sicer težja od odej, niso pa prepuščala vode in so bila primernejša za pohode v deževnem vremenu.

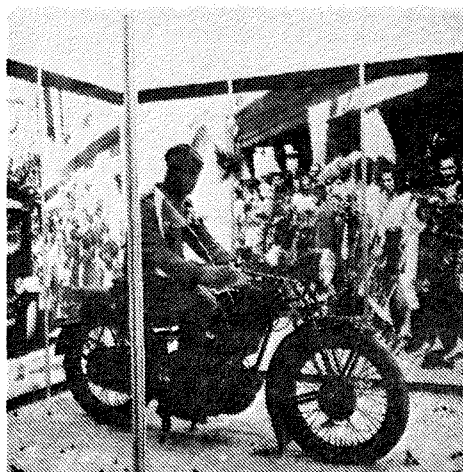
K osebni opremi so sodile tudi **čutarice**, **menaž-ke**, žlice, nožiči, baterije in vžigalniki, **dalnogledje in kompanse**, pa je nosil predvsem poveljniški sestav.

Posebnost partizanskega načina vojevanja je vsekakor največji vzrok, da so partizani konec vojne dočakali še bolj raznoliko oblečeni in opremljeni kot na začetku, ter tako zagotovo predstavljajo skupaj z ostalimi jugoslovanskimi partizani posebno. Mirno lahko trdimo, da v drugi svetovni vojni nobena armada ni nosila toliko različnih oblačil kot naša partizanska vojska.

Vanja Martinčič
(del besedila iz spremnega kataloga k razstavi)

Prvi slovenski partizani

Osvoboditev, maj 1945

Borci na pohodu

Osvoboditev

Počitek

Partizanski tabor

Pred 45 leti

Na Poreznu bitka, pod Poreznom moritev

Marca 1945. leta so bile napovedi o bližnji nemški ofenzivi tako grozne, da je vse zajel preplah, kakršnega še nisem doživel med partizansko čino. O njej sem slišal v Žireh, kjer sem bil s kakimi petnajstimi borci že mesec dni. Kot namestnik komandirja transportne čete 31. divizije sem bil vodja te skupine. S pomočjo tamkajšnje gospodarske komisije smo zbirali hrano in različen material (usnje, čevlje) ter to z vozovi in spremstvom odpošiljali na Cerkljansko.

Umaknili smo se v Dolenje Novake pri Cerknem in spotoma srečali številne žirovske aktiviste, mladince in celo dvanajstletne pionirje, ki so se umikali proti Cerknemu. Nekateri so se med potjo premislili in se vrnili ter se skrili v bližini domačega kraja. Več teh Žirovcov, ki so nadaljevali umik, je prvega aprila 1945. leta padlo na Krekovšu v Čekovniku nad Idrijo. Po ofenzivi so na tem kraju našli 27 trupel.

Po prihodu v Novake me je četni komisar Pavel Perko obvestil, da se je po telefonu pogovarjal s političnim komisarjem divizije. Na izbiri nam je dal dve poti: da se priključimo eni od brigad ali pa si sami poiščemo kraj, kjer bi preživeli ofenzivo. Brigada nam ni dišala. Zvečer smo odšli na sedlo pri Črnem vrhu, od koder se vidijo prve hiše v Davči, spodaj pa je bilo naselje Črna in Gorenji Novaki (to je nad bolnico Franjo). Bili smo točno na nekdanji jugoslovansko-italijan-

ski meji. Davča spada v škofjeloško, Novaki v idrijsko občino.

Naslednjega jutra – bilo je 24. marca 1945 – bilo je še temno, je iz smeri Blegoša in Črnega vrha prišla mimo nas dolga kolona partizanov, vmes sem videl tudi dve ali tri krave. Danilo se je že, ko je šel mimo rep kolone. Do nas jih je pot vodila po širokem gozdnatem grebenu, ki se nekaj časa vzpenja in nato blago pada proti sedlu. Zemljišče je bilo poraščeno z mahom in je bilo lahko hoditi po njem. Od nas naprej so odhajali v strmo, golo pobočje, proti Cimprovki in Poreznu, hudi tragediji naproti.

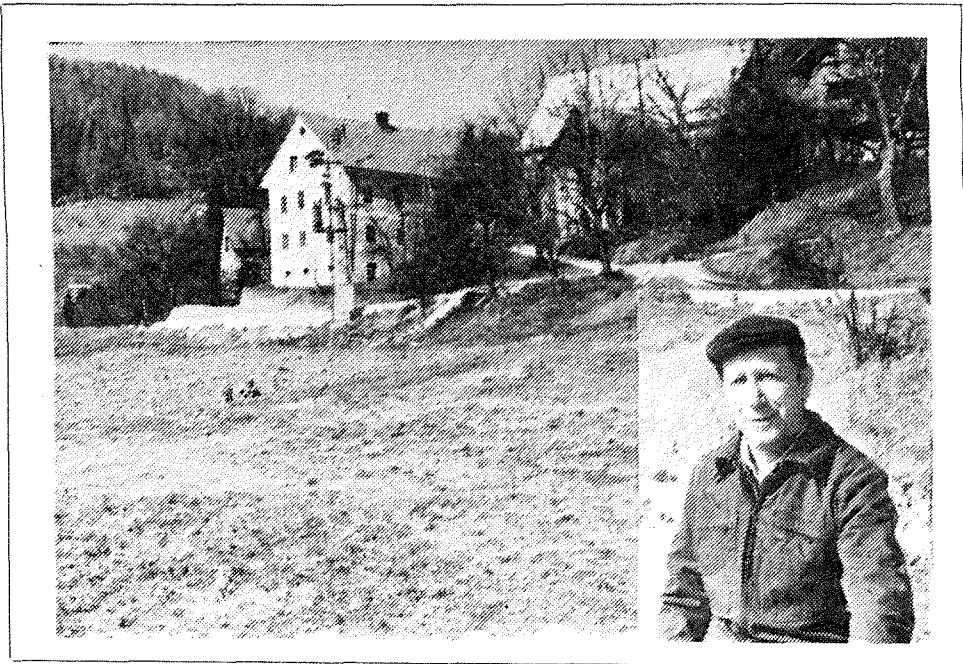
Vseh skupaj nas je bilo le trideset, toda dve tretjini nista bili sposobni za boj. Na predlog spomeničarja Antona Kramarja iz Poljubina pri Tolminu, ki je bil šef tajnih skladišč v Novakih in okolici, smo se porazdelili v manjše skupine. Zmenili smo se za javko. Deska prislonjena ob večerih na hišo kakih 500 metrov pod nami, bo znamenje, da sovražnika ni v bližini. Potem se sestanemo in dogovorimo, kako naprej. Če deske ne bo, nihče ne sme k hiši. V nahrbtnikih smo imeli le kuhan krompir.

Pet borcev se je odločilo, da bo dohitelo kolono, ki je šla na Porezen. Čez dva ali tri dni se je vrnil le Tine Klinar z Brega pri Žirovnici, ki nam je prvi opisal vse strahote bitke. Vsi so se razbežali na vse strani. Nobenega povelja ni slišal. Bežal je po južni strani, naletel na žične ovire, ki so

jih pred vojno ob meji postavili italijanski vojaki. Videl je ranjence, ki niso mogli čez te ovire in so obležali na žicah, nekateri pa so bili tam smrtno zadeti. Po grapah je bilo še precej snega.

Nemška ofenziva, v kateri so sodelovali domobranci, nedicevci, četniki (teh na Cerkljanskem ni bilo), vlašci, se je začela 19. marca. Že dva dni prej je v Škofjo Loko prispelo 1500, v Kranj 2500 do 3000, na Bled 2000, v Radovljico tudi 2000, v Bohinjsko Bistrico tisoč, v Baško grapo okrepljen esesovski polk in dva bataljona nedicevcev. Ogromno vojaštva je prispelo v Idrijo, med njimi 450 pripadnikov domobranskega udarnega bataljona. Vseposod skoraj samo esesovske enote.

Štirje borci so se pred ofenzivo skušali s Cerkljanskega preko Porezna prebiti v Bohinj. 23. marca so jih Nemci napadli na Poreznu, tri ubili, Toneta Ravnika iz Bohinjske Bistrice pa ujeli in odpeljali v Davčo (Ravnik živi v B. Bistrici). Vsa partizanska poveljstva so bila obveščena o nemških pripravah na očiščevalno akcijo in zato je največji »greh« storil poveljniški kader, ker pred pohodom na Porezen ni formiral enotnega poveljstva za vse enote. Ni bila kriva megla, ki se je na vrhu Porezna nenadoma dvignila in nemškim enotam omogočila uspešen napad. Iz Davče so Nemci lahko opazovali kolono in ker so imeli štabi medsebojno radijsko zvezo, so Porezen lahko ob-

Vas Jesenica pod Poreznom. Ob cesti je некоč največja vaška kmetija zakoncev Francke (še živi) in Gabrijele Feltrin, p. d. Sorčenova. Poševna velika streha izza drvarnice je njihov hlev v katerem je bilo 140 ujetnikov, od teh so jih okoli sto postrelili. Dve skupini postreljenih so že naslednji dan pokopali na pokopališču Orehku, dve skupini na kraju ustrelitve in po vojni v Orehku. Pokopali so jih vaščani, med njimi tedaj 15-letni Mirko Čufer (na sliki)

Foto: Jože Vidic

kolili. Zato poraz (kot mnoge druge) ni treba pripisovati izdaji.

Pred leti je nekdo v tem časopisu opisoval bitko na Poreznu in zapisal, da so Nemci ujeli 145 borcev; od teh naj bi jih 106 postrelili v vasi Jesenica (97), devet v bližnjem Orehku, deset v Rovtah v Selški dolini in 29 v vasi Davča. Pobili naj bi torej vse ujetnik. Udeleženec bitke, jeseniški pisatelj in pesnik Miha Klinar je leta 1958 v Loških razgledih zapisal, da se je od približno tisoč borcev s Porezna prebilo le petsto. Klinar je bil v skupini, ki se je s Porezna prebila proti Baški grapi, toda na tej poti so padli v nemške zasede. V kleti osnovne šole v Podbrdu so imeli Nemci 38 ujetih borcev (med njimi je bil M. Klinar). Od teh niso niti enega ustrelili. Nekaj časa so jih

peš vodili proti Gorici, nato pa izpustili.

Kako zbegani so spomini preživetih, pove naslednji podatek. V hlevu kmeta Gabrijele Feltrina v vasi Jesenica, 7 km od Cerknega, je bilo zaprtih okoli 140 borcev. Na cvetno nedeljo zjutraj, 25. marca 1945. leta, so jih Nemci poklicali ven in oficir jih je trideset izločil iz vrste, šest ali sedem pa še ujetnik, kmet in gostilničar Jaka Slivnik iz Podhoma. Vsi ti so se morali uesti ob zunanji zid hleva, vsi drugi pa so morali nazaj v hlev, v katerega so jih pripeljali prejšnji dan. Tisti zunaj so slišali streljanje; nekaterim se je zdelo, da sploh ne preneha. Vsi ti so po vojni izjavljali, da so jih po skupinah vodili iz hleva čez jarek na drugo stran rahlega strmega pobočja in tam postrelili. V resnici so bili v bližini vasi

postreljeni na štirih različnih krajih, peto skupino pa so v bližini Orehka ali pri pol ure oddaljeni vasi Ravne. Nisem še ugotovil, kdo od preživelih ima prav, kakor tudi ne, kdo se je oblekel v angleške uniforme, ki so jih morali že v hlevu sleči ujetniki, ki so bili potem postreljeni. Februarja letos sem v vasi Jesenica zvedel, da so bili med esesovci tudi domobranci; pred ustrelitvijo ujetnikov od nikogar niso slišali slovenske besede, potem pa so v slovenščini po vasi prodajali škornje in čevlje pomorjenih. Tudi ni dokazov, da bi v vasi Rovte ustrelili deset ujetnikov s Porezna.

Lani so speljali in asfaltirali cesto do vasi Jesenica; le na ravninskem delu pred vasjo niso še položili asfalta. Tod že vozijo avtobusi.

Jože Vidic

Poslednji juriš komandanta Borisa

Februarja je bilo 45 let, odkar je v boju z Nemci in domačimi izdajci pri Črnem vrhu nad Tuhinjsko dolino padel najmlajši komandant Šlandrove brigade Boris Vinter.

Rodil se je 19. februarja 1925 v Beogradu, vendar je od zgodnje mladosti živel v Zrečah. Ob fašističnem napadu na Jugoslavijo je obiskoval prvi razred učiteljskega v Ljubljani, kjer se je takoj vključil v osvobodilno gibanje in postal član SKOJ.

V Zahodnodolenjski odred je prišel 21. aprila 1942 in zaradi hrabrosti postal mitraljezec, nato pa vodnik. Po padcu legendarnega Pohorskega bataljona je spomlad četa 1943 prišel z majhno skupino na Pohorje v svoje domače okolje. Po ustanovitvi 2. Pohorskega bataljona je bila 8. januarja 1944 ustanovljena Pohorska brigada. Boris je tudi v njej ostal na odgovornem mestu komandanta 1. bataljona. Rekli smo mu kar Borisov bataljon.

Borci so svojemu komandantu Borisu zaupali. Kljub mladosti je s svojim osebnim zgledom, odločnostjo in hrabrostjo ter spodbudnostjo vodenja bataljona močno vpli-

val na svoje borce. Prav zaradi takšnih njegovih vrlin smo ga spoštovali in imeli radi. Tudi uspehov ni manjkalo. Njegov bataljon je največkrat pomembno prispeval k številnim zmagam odreda in brigade še posebej med sovražnikovimi hajkami na Pohorju, pri osvobajanju Gornjega gradu in ob uničenju sovražnih postojanskih Sava za preboj Pohorske in Šlandrove brigade na Dolenjsko. Po prihodu na Dolenjsko je bil tudi Boris med tistimi borci, ki jim je komandant glavnega štaba NOV in PO Slovenije Franc Rozman Stane podelil prva odlikovanja »Red hrabrosti«. Na to odlikovanje je bil Boris izredno ponosen. Takrat je takšno odlikovanje dobilo še pet borcev njegovega bataljona. S tem je bila priznana hrabrost vsem borcem njegovega bataljona.

Dolenjska je bila za vse borce iz Štajerske povsem novo, neznano vojaško območje. Zato smo bili še toliko bolj zadovoljni in ponosni na našega komandanta Borisa, ki je tamkajšnje kraje že nekoliko poznal. Tako je tam njegov bataljon dosegel uspehe v prvih spopadih neuspeha do zamenjave v Šlandrovi briga-

di. Za komandanta te štajerske brigade je bil takrat postavljen naš Boris. Ob imenovanju še ni dopolnil 20 let in je bil takrat tako najmlajši komandant brigade v Sloveniji.

Znano je, da so v NOB prevladovali mladi ljudje. Tudi na vodilnih mestih je bilo največ mladih, toda komandanti bataljonov z 18. leti starosti so bili le redki, komandant brigade pa z 19 leti izjemni posamezniki, ki so se izkazali kot pogumni borci in bili večji vojaškega in političnega vodenja enot. Prav takšno izjemna partizanska osebnost je bil naš komandant Boris Vinter. Bilo nam je težko, ko nas je zapuščal in odhajal na novo dolžnost, vendar smo bili ponosni, da prav naš Boris prevzame tako odgovorno mesto.

V februarju 1945, dan pred zadnjim jurišem komandanta Borisa, je bil tudi pisec tega zapisa v isti enoti stara prijatelj, vojna tovariša. Prav zadnji večer sva si veliko pripovedovala o tem, kaj vse sva doživljala po njegovem odhodu v Šlandrovo brigado. Takrat smo se zadrževali v vasi Hrib na obronkih Tuhinjske doline. Takrat smo imeli dol-

go in naporno pot iz Dolenjske. Po prehodu čez Savo smo zašli v nesprestane boje, kar nas je zelo izčrpavalo. Pohod in hude boje smo opravili v visokem snegu in mrazu pa je bila izredno slaba. Zato so bili še toliko bolj utrujeni

Ko sva tako kramljala o težavah je Boris ves srečen potegnil iz žepa kos papirja in ga položil pred mene: Glej, dobil sem pismo od mame. Še živi! In tako zelo si želim srečanja z njo. Nato mi je pismo prebral. Tako so nama misli odplavale daleč od kraja, kjer sva bila in se ustavila pri najinih domačih. Bilo nama je hkrati lepo in tesno pri srcu.

Naslednje jutro 21. februarja 1945 je bil lep zimski dan. Kmalu se je pokazalo sonce in pričelo prijetno greti. Ob 9. uri smo zaslišali drdranje mitraljeza na nasprotnem hribu, kjer se je zadrževal Kamniško-zasavski odred.

Komandant Boris je že hitel na vrh hriba in z daljnogledom opazoval položaje. Bil sem z njim in razlagal mi je kako bi lahko presenetili sovražnika in da take prilike ne smemo zamuditi. Ni čakal na moj odgovor, temveč je tekel v operativni štab h komandantu Andreju Cetinskemu-Levu. Predlagal mu je svoj načrt, da bi s skupino borcev napadel sovražnika v hrbet. Cetinski je soglašal s predlogom, svetoval pa mu je, naj skupine ne bi vodil

komandant brigade. Boris je vztrajal pri svojem in ko je komandant Lev popustil s eje naglo vrnil v svojo brigado in že med potjo klical prstovoljce. Zbralo se jih je kakih trideset izmed katerih si je zbral petnajsterico. Ko so se spuščali po pobočju nam je Boris še zadnjič s titovko pomahal v slovo. Nato smo zaslišali prve rafale in njegove odmeve klicev »Na juriš.«

Dobro oborožen vod, ki ga je vodil komandant Boris je sovražnikov vojak presenetil, razvil in prisilil k umiku proti Kamniku. Po uspešni kratki bitki je Boris vodil borce proti partizanskim domačijam pod Velikim hribom, da bi proslavili uspeh akcije in njegov dvajseti rojstni dan.

V vasi pa so nepričakovano naleteli na zaostalega sovražnika. Boris ni imel več streliva za svojo polavtomatsko puško. Vzel je Marjanu mitraljez in sprožil rafal na sovražnika v hiši ob cesti v smeri Kamnik. Nato je bilo slišati iz hiše usodni strel, ki je zdel Borisa v trebuh. Pogumni komandant, ki je nešteto krat preziral smrt in ni bil še nikoli ranjen je omahnil.

V njegovi neposredni bližini sta bila sekretarka SKOJ brigade tovarišica Slavka in mitraljezec Marjan. Slednji je takoj zgrabil za mitraljez in varoval komandanta in ostale pred sovražniki, ki so bili oddaljeni 100 do 150 metrov v dolini ob glavni cesti. Slav-

ka je skušala z vso prizadevnostjo ustaviti močno krvavitev, toda vse je bilo zaman, po približno desetih minutah ji je komandant Boris v naročju izdihnil. Pred tem je hitel po pomoč v brigado njegovega zvesti kurir Jože Vahter, domačin iz Zreč in se vračal na kraj dogodka s četo in brigadnim zdravnikom, toda bilo je prepozno.

Mrtvega komandanta smo položili v sobo, kjer je še pred kratkim načrtoval in razpravljal o naših nadaljnjih uspehih in skorajšnji svobodi. Borce je hudo prizadela smrt komandanta in o njej se je kot iskra razširila vest po vsej Tuhinjski dolini. Ko je padel mrak se je proti pokopališču Špitalič pomikal žalni spreved. Borci, ki so bili vedno z njim so ga spremljali tudi na tej njegovi zadnji poti, vendar brez pesmi, »čez gore polja...«, ki mu je bila vedno tako pri srcu.

Pokopali smo dvajsetletnega komandanta brigade Borisa Vinterja, partizanskega pomočnika, dobrega in izrednega prijatelja, vojnega tovariša, ki ga ni premagala nobena nevarnost na Pohorju, niti boji na Dolenjskem, niti izdajalske zasede, zato bo vedno ostal v spominu borcem Pohorske in Šlandrove brigade, kot vzoren komandant – komunist. Želim, da bi takšen ostal v trajnem spominu mlajšim, še posebno mladini iz konjiške in žreške doline.

Alojz Vidniš-Dunda

Dušan Mevlja – osemdesetletnik

Partizanski igralec in književnik

Mariborski kulturni delavec Dušan Mevlja bo 30. marca dopolnil 70 let. Iskrenim čestitkam ob njegovem življenjskem prazniku se pridružuje tudi uredništvo TV-15. Želimo mu trdnega zdravja, da bo lahko tudi odslej, ko si nalaga osmi križ, ohranil svoj dinamični vitalizem; da bo še dolgo ostal – kot ena izmed pomembnih osebnosti tiste slovenske kulture, ki je izoblikovala svoj obraz v času NOB – na braniku tvornega humanizma. Ta želja ni majhnega pomena v naši sedanjosti, ko organska, še večkrat pa živčno nestrpna »prevrednotenja vrednot« povzročajo boleča nedoumja, poglobljajoča se z erozijo v celo najrodovitnejših plasteh narodovega zgodovinskega spomina.

Ob Mevljevem sedemdesetletnem obračunu velja, zares, v prvi vrsti naglasiti doslednost, s katero je vse življenje z dejanji dokazoval svoje humanistično razumevanje sveta in tudi neomahljivo hotenje, bojevati se za tak svet. Nobena preizkušnja – in ni jih bilo malo – ni odvrnila tega naturaliziranega Štajerca, sicer pa popoli Notranjca in popoli Kraševca – sinu ubežnika pred fašizmom iz Lokve pri Divači – od njegove začrtane smeri.

Vemo, da je doslednost te vrste bila in bo vedno samo drugo ime za upor, kajti neštete sile represivne stvarnosti na našem planetu delujejo proti vsakomur, kdor teži po dobrem in lepem, po neodtujenosti sebi in sočloveku. Izza zgodnjega otroštva, ki je potekalo v letih revščine po prvi svetovni vojni, je Dušan začel brodirati skozi spopade v premnogih pojavnih oblikah, a v bistvu vselej proti istemu sovražniku: proti nesvobodi človekove osebnosti. Na mariborski realki sredi tridesetih let se že tolče – doraščajoči fantič – proti nemčurjem, kulturbudu, hitlerjanski peti koloni. Njegov zgodaj prebujen literarni talent si išče izraz in zamah ne le v območjih osebne intime, temveč tudi v iskanju in utrjevanju tistih identitetnih določil, ki jih v sleherniku sprožata narodnostna in socialna zavest. Že postaja trmast, zagrižen bojevnik, zlasti za slovenstvo, pa naj ga motrimo skozi njegove pesmi ali prozne prispevke v učiteljskem listu Mlade poljane, v znameniti Slovenski mladini, kamor piše pod psevdonimom Ciril Hrast, v Podkrajškem Totem listu, ali celo, ko nastopa v lutkovni igralski družini. Goreča zaljubljenost v gledališče mu nakoplje spor z očetom: brez prave vneme obiskuje sprva mariborsko, nato ljubljansko učiteljske, dokler ga notranji vzgib ne premaga, da obesi ta študij na klin ter presedla v igralsko šolo Cirila Debeveca in Mihaele Šaričeve. Leto 1941 ga samoumevno potisne v partizansko

upornišvo. Iz razočaranega prostovoljca ob aprilskem zlomu že julija isto leto preraste v šišensko-bežigrskega vosovskega obveščevalca. V ljubljanski ilegali vztraja več kot dve leti – ta čas ga po Mariboru vročno išče gestapo – na jesen 1943 pa je že borec, tehnik in kulturnik

Cankarjeve brigade. V boju pri Čatežu je ranjen; ko se v zasilni bolnici v suhokrajinskih Javhah za silo pozdravi, ga pokličejo v Črnomelj k partizanskemu gledališču. Zdaj je v svojem elementu: igra v Nušičevi Sumljivi osebi, Borovih Raztrgancih in Težki uri, Županovi Micki, Namišljenem bolniku in v številnih partizanskih skečih; recitira na mitingih; po partizanski potrebi, ki zanjo ni nič nemogoče, je včasih hitri dramatik, režiser, dramaturg, včasih reporter za brigadne liste, v urah tišine vse skozi tudi pesnik, o čemer priča Klopčičeva antologija Pesmi naših borcev... Vse Mevljevo kulturno delo v partizanih odseva verniško voljo – tudi takrat, ali še posebej takrat, ko stopajo v ospredje njegov ustvarjalni dvom, ironija, bolj ali manj vedra satira – narediti vse kar je v njegovi moči, da se bo na razvalinah starega in preživelega porodilo Slovence vrednejše bivanje.

Literatura, gledališče, kultura v ožje poklicnem, a tudi najširšem eksistencialnem smislu izpolnjujejo Mevljevo življenje tudi desetletja po osvobodilni vojni vse do danes. V mariborski drami je odigral – vselej z izvirno osebno noto – domala nepregledno vrsto zahtevnejših in epizodnih vlog, med katerimi so ostale zlasti nepozabne partije komične ali tragi-komične narave; svetovni avtorji od Shakespeara in Molière pa tja do Škvarkina, Patricia, Anouilha, Vercorsa, da domačih avtorjev ne naštevamo, so našli v Dušanu Mevlji imenitnega interpreta. O njegovih kreacijah so pohvalno pisali tudi tako zahtevni kritiki kot so bili Ludvik Mrzel, Filip Kumbatovič, Jože Javoršek, Vladimir Bartol, Branko Hofman, Branko Rudolf, Jaro Dolar in vrsta drugih. Nič koliko vlog je odigral tudi v radijskih in televizijskih igrah. Igral bi še več, če bi utegnil, kajti neprestano so

ga vezale številne službe in dolžnosti, ki so mu jih nalagali drugi, ali pa si jih je nalagal sam. Dolga leta je bil član raznih umetniških svetov, urednik gledališkega lista za Opero in Dramo, vsakršen referent, tajnik, arhivar, propagandist, pisec mariborskih kulturnih pisem širom po jugoslovanskih listih in revijah...

Ob gledališkem, je Dušanu Mevlji največ časa zasedlo literarno in publicistično delo. Ko se ob 70-letnici ozira nazaj, najbrž celo sam težko doume, kdaj in kako mu je mogel nastati tolikšen opus. Koliko kritičnih in satiričnih pisanj – zlasti k tem ga je spodbujal njegov sijajni mentor in prijatelj Ludvik Mrzel – so mu poleg pesmi priobčili Mladinska revija, Nova obzorja, tržaški Razgledi, Borec, Slovenski jadran, Sodobnost, Planinski list, pa razni koledarji! Koliko člankov, reportaž, likovnih in gledaliških ocen, kritik, polemik, mu je obtičalo v slovenskih dnevnikih in tednikih, seveda ob količinskem prvenstvu mariborskega Vestnika in Večera! Samo naš TV-15 je zadnja leta objavil Mevlji več kot dve-

sto tehtnih biografskih zapisov o naprednih slovenskih kulturnikih, naj jih je obdeloval še za živa, ali pa se jih je spominjal toliko in toliko časa po njihovi smrti! Bil je med pionirji obeh slovenskih satirično-humorističnih listov, ki

nejši povojni razmah tega tiska.

Na vrhu skladovalnice Dušanih leposlovnih snovanj se je zbralo devetnajst knjig; dvajseta, Izbor iz njegove poetike v redakciji Janeza Menarta, bo izšla še letos. Z nemajhnim zanimanjem pričakuje javnost tudi Mevljeve spomine – strnjena in dopolnjena pisanja, ki so jih bralci Večera že prebirali v feljtonski obliki pod naslovom Mu-

Čeravno imajo med Mevljevimi knjižnimi izdajami količinsko prvenstvo hudomušno zabavljivi spisi – spominjamo se njegovih knjig Vesele in pikre, Samo za objokane ljudi (skupaj s F. Magajno), Ah, ta zamišljenost, Ste ne imajo ušesa, Gledališke anekdote, Smeh med kulisami – je vendar treba daleč največjo težo pripisati njegovim pesniškim zbirkam. Svoje partizanske pesmi je strnil v knjigi Pohod, siceršnjim življenjskim refleksijam pa namenil zbirke Odložena maska, Vonjave minulosti in Cehovski soneti. Njegov satirični element je prišel do polnega izraza v zbirkah Zbadljivke in Noji. Pred dvajsetimi leti je že izšel Mornar na suhem – Mevljeva žetev črtic in novel. Veliko je pisal tudi za otroke; seveda ne samo za tiste, ki jim je hodil po šolah pripovedovat o partizanskem gledališču, ali jih zabaval v Kurirčku. Mladi bralci so hvaležno sprejeli njegovo zbirko Luna je na zemljo padla, upesnjeno Pravljico o Zlatorogu pa knjigi živalskih pravljic in basni Leteča žaba in Veliki lovec Bum. In še je našel čas za prevajanje: zgledno je ponašil nekatera dela Mata Lovraka, Danila Derviša Sušiča, Mirka Vujačiča, Jaše Levija, Enodejanke svetovnih avtorjev...

Literarna zgodovina bo morala pač pozorneje in pravičneje, kakor je to storila doslej, ovrednotiti delež Dušana Mevlje v slovenski kulturi. To ni samo mišljenje tukajšnjega zapisovalca; vsak na svoj način so ga izrekli že večkrat, še posebno pa te dni, v opombo Mevljevemu jubileju, njegovi tovariši po peresu – Matej Bor, Jože Javoršek, Branko Hofman, Tone Partljič in drugi. Rekli so, da morajo prejeti dolžno priznanje slavljenčeva težnja po umetniški resnici, izvirnost, neposrednost besede, pogum, domala legendarna marljivost, intenzivna vpetost v naš skupni čas in prostor. Zakaj bi Mevlja v nedogled trpel usodo, ki jo je Matej Bor jedrnatno označil takole: »Njegova vrednost je večja, kakor njegova reputacija, ki ji je škodila odmaknjenost od ljubljanskega kulturnega centra, hkrati pa tudi to, da je Mevljevo pero pikro in je zadelo marsikakšen lobi, v katerem izdelujejo pesniška imena in jih po potrebi tudi potisnejo v stran.«

Dušan Mevlja je vse preveč vesel Štajerca, še zlasti pa vse preveč utrjen bojevnik, da bi ob svojem jubileju premišljal o nepravilnostih, pa naj so še tako resnične. Njegova samozavest korenini v vse drugih vrednotah, kakor pa so varljive časti, ki jih podeljujejo ali odrekajo modne miselnosti v raznih časih ali strokah. Vidimo ga, zamahnil bo z roko in preprosto dejal: »Sem partizanski igralec in književnik. Tega ne nameravam nikoli zatajiti. Zelo sem ponosen na to, kajti partizanstvo je trdno zasidrano v meni za vse čase.«

Še na mnoga leta, tovariš Dušan!

Zvone Kržišnik

Vremenar

*Naložil sem si nehvaležno breme:
(poklic, med brati, pasjo figo vreden)
za dan, za dva, za tri, za teden
ljudem vnaprej napovedujem vreme.*

*Če pogrešim, na moje ubogo teme
lete od vseh strani žaljivo plitki
vzdevki, neusmiljeni očitki.
(Ljudje? O, to je maščevalno pleme!)*

*Kadar napoved moja prerokuje
jasnino, takrat kot v posmeh dežuje.
In ko naznamim, da bo deževalo:*

*tako ni sonce še nikdar sijalo!
Postal sem sebi samemu že breme.
O, kdaj se ustališ, brezglavo vreme!*

sta se uveljavila po osvoboditvi: novega Toti lista in Pavlihe. Brez njegovih uredniških nasvetov, idej, pobud, duhovitih prispevkov, si komaj lahko zamišljamo zlasti zgod-

zajoče se muze. V knjižnem programu je še njegova zbirka aforizmov Kdor se zadnji smeje (uprizorili so jo že na Malem odru mariborske Drame).

Vabilo k branju

Marko Vrhunec: Srečna mlada generacija

Lani, že proti koncu leta, je pri založbi Obzorja v Mariboru izšla zanimiva knjiga z gornjim naslovom in podnaslovom Zapisi za zgodovino 1941–1945. V njej je avtor zbral zapise in izvirne dokumente narodnoosvobodilnega boja v letih 1941 do 1945. Kot je sam zapisal v uvodnem pojasnilu v času, ko si je v zgodovinskih časih druge svetovne vojne zapisoval dogodke, razmišljanja in opredelitve ni niti slutil, da mu bodo zapiski prišli prav čez več kot petinštirideset let, ko je v njem postopoma dozorelo spoznanje, da je za njegove potomce in za zgodovino narodnoosvobodilnega gibanja na Slovenskem prav in zanimivo vedeti, kaj se je takrat dogajalo.

V knjigi so opisani resnični, verodostojni dogodki, ki so povezani z narodnoosvobodilnim bojem in s takratnimi strahotami od hišnih preiskav, ponižujočih preganjanj, podlih izdajstev, nevarnosti ilegalnega delovanja, zaporov in taborišč do aktivnega delovanja v partizanskem boju. Obenem pa se v njej zrcali tudi vse lepo in človeško, kar je spremljalo tiste čase in boj za svobodnejše in pravičnejše življenje. Avtor je prepričan, da so bili partizani prav zato kljub preživetim vojnim strahotam in nevarnostim vendarle srečna mlada generacija, ki je imela trdo, a občudovanja vredno mladost, saj ni imela le možnosti bojevati se za velike ideale, temveč je v tem boju tudi zmagała.

Narava zapisov in izvirnost dokumentov, ki jih avtor objavlja brez spreminjanja, saj meni, da prav takšna predstavljajo svojevrstno pretresljivo zgodbo, ki ne potrebuje nobenega dopolnjevanja, sta mu narekovali tudi razdelitev knjige v tri dele.

V prvem objavlja spominska pričevanja o letih od 1941 do 1943 v Ljubljani, napisana leta 1985 in oprta na dva ohranjena dnevnika, pričevanja soudeležencev in pišcev spomin. Pri pisanju teh spominov je poskušal biti avtor, kot sam pravi, čimbolj faktografski. Dogodke je komentiral le toliko, kolikor je bilo to potrebno za lažje in pravičnejše razumevanje.

V drugem delu objavlja avtor v celoti svoj dnevnik, ki ga je vsak dan sproti pisal v partizanih v letih od 1943 do 1945 in ki je ohranjen v originalu. V mnogočem je v njem prikazana bojna pot 10. SNOUB – ljubljanske, katere

Avtorjeva prva partizanska slika. Nastala je v okolici Ribnice pri Sajevcu novembra 1943.

politični komisar je bil – star komaj dvaindvajset let. Dnevnik je za knjižno izdajo dopolnil z nekaterimi pojasnili in dodatnimi zgodbami, ki pa so v knjigi ločene od izvirnega besedila, da se jasno vidi, kaj je bilo napisano kasneje.

V tretjem delu knjige pa je objavljen avtorjev politični priročnik, ki ga je bil sestavil leta 1944 na osvobojenem ozemlju. Uporabljal ga je za svoje politično delo na terenu in v bojnih enotah.

Knjiga je zanimivo pričevanje o avtorjevi ilegalni in partizanski poti ter tragični usodi njegove družine. Sočasno pa se v objavljenih spominih in dokumentih zrcali podobna težka usoda številnih drugih slovenskih družin. Hkrati je knjiga tudi svojevrstna popestritev zgodovinskih dogajanj tistega časa.

Knjižnica NOV in POS se še izpopolnjuje

Dve novi knjigi

Stepančič in Strle

Komisija za zgodovino pri predsedstvu Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije je predstavila dve novi knjigi iz knjižnice NOV in POS. Knjigi: Partizansko gospodarstvo in oskrba partizanske vojske na Dolenjskem in Notranjskem 1941-1945 avtorja Miroslava Stepančiča in Tomšičeva brigada 1943 avtorja Francija Strleta sta izšli pri Republiški konferenci programa revije Naša obramba.

Knjiga Partizansko gospodarstvo in oskrba partizanske vojske na Dolenjskem in Notranjskem 1941-1945, žal avtor natisa ni dočakal, je temeljit zgodovinski prikaz oskrbovanja prebivalstva in narodnoosvobodilne vojske na ozemlju pod italijansko okupacijo v tedenj Ljubljanski pokrajini, po kapitulaciji Italije pa še na območju Pivke, Brkinov in slo-

venskega dela Istre, skratka na celotnem operativnem območju 7. korpusa. Miroslav Stepančič jo je napisal v svojem posebnem slogu, ki ga odlikujejo natančnost, premišljenost in odgovornost, s čimer je veliko prispeval k zgodovinopisju NOB. Prav gotovo pa pomeni knjiga tudi pravo zakladnico izkušenj narodnoosvobodilnega boja, zbranih kot temelj za porajanje novih zamisli v morebitni novi splošni ljudski obrambni vojni.

Gospodarstveniki partizanskega gospodarstva in intendantanti so s svojim delom, iznajdljivostjo, požrtvovalnostjo, voljo in znanjem uspešno reševali probleme, ki so se jim zastavljali, kar lepo pokaže avtor v svoji s podatki bogati in z dokumenti podkrepitvi knjigi. Zato, kot je na predstavitvi de-

jal Lado Ambrožič-Novljan kot eden od recenzentov knjige »tudi današnjim sodobnim gospodarstvenikom ne bi škodoval vpogled v to monografijo.«

Franci Strle pa je s knjigo Tomšičeva brigada 1943 končal že tretji zvezek o Tomšičevi brigadi. Zajema čas od ustanovitve prvih slovenskih divizij (13. julij 1943) do konca njenega bojevanja na Notranjskem in Dolenjskem (1. januarja 1944). Avtor je pri pisanju monografije o Tomšičevi brigadi našel samostojen način pisanja zgodovine partizanskih enot, ki je posvečen zlasti borcu, tako da je tudi tretja knjiga o tej brigadi bogata zakladnica osebnih usod borcev, poveljniškega in politkomisarskega kadra. Knjiga prepričljivo utemeljuje smiselnost trpljenja in žrtvovanja slovenskih partizanov, katerih usode so pogosto zelo pretresljive, tragične ali veličastne. Bogastvo podatkov in podrobnosti pa ne zamegljuje pogleda na celoto zgodovinskega dogajanja, iz opisa brigadnih operacij pa se zrcali vsa moralna moč brigade ter njena presenetljiva vztrajnost in vzdržljivost. Knjiga je neprecenljiv vir za študij partizanske taktike, je prepričevanje in vir moči za krepitev slovenske vojaške samozvesti, tako potrebne za ustvarjalnost, vztrajnost in trdoživost v kriznih časih.

R. Z.

Vladimir Makuc v ljubljanski Equrni

Vrsta imenitnih razstav v Ljubljani

V teh dneh se vrsti v Ljubljani in njenih številnih malih galerijah vse polno imenitnih razstav. Ena najimenitnejših pa je vsekakor tista v Cankarjevem domu, ki je slovenskemu občinstvu omogočila pokukati v slavno, veliko in dragoceno zbirko iz koroškega gradu St. Paul in so jo naslovili »Od Dürerja do Corintha«, kar

V Moderni galeriji pa te dni gostujejo dela šestih likovnih umetnikov iz Škotske, Avstrije, ZR Nemčije, Hrvaške in Slovenije, ki so nastala na Celjskih mednarodnih likovnih tednih izpod čopičev in svinčnikov Jana Kolata, Dušana Jukića, Roberta Mc Laurina, Črtomira Freliha, Martina Kaltnerja in Igorja Fistića.

pomeni, da segajo razstavljena dela od renesane do danes. Tem bolj pa je prireditev privlačna, če vemo, da so umetniška dela iz omenjenega gradu prvič zapustila svoje domovanje.

Zanesljivo bo zanimiva tudi fo-

to-razstava italijanskega fotografa Enrika Pasqualija, ki bo odprta danes ob 18. uri, prav tako v Cankarjevem domu in predstavlja ciklus fotografij na temo fragmentov iz življenja dninarjev v italijanski vasi Medicina v petdesetih letih.

Posebej pa kaže opozoriti na razstavo del slikarja in grafika Vladimira Makuca, ki se tokrat predstavlja v ljubljanski Equrni in dokazuje, da je njegova zreducirana in še vedno poetična govorica ohranila vso ustvarjalno svežost, da ni zamejena v ozko obdobje nastajanja in, da iz nje vselej bije vonj o Krasu, ki se meša z brezčasnostjo fresk, prvinskostjo kamna in lesa...

Makuc vselej znova preseneča z brezštevilnimi možnostmi, ki jih kljub skoposti uporabljenih materialov in motivov, nudi njegova raba beline, njegova »struktura tal« in njegovi lebdeči elementi: ptiči, zobata kolesca, vetrnice in drobni, kot huhek razmetani risani krožci...

B. Ž. J.

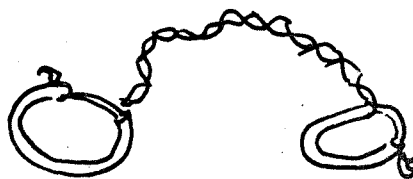
Hvala vam za pesmico ob 8. marcu

Nekateri naši bralci in bralke so ob dnevu žena prijazno segli po peresu in nam poslali nekaj svojih pesniških izdelkov. Pristrčno se jim vsem skupaj zahvaljujemo, vendar pa pesmic res nismo mogli objaviti, saj je prostora vselej premalo, pa tudi po štirinajstih dneh se čas že umakne. Morda pa bodo prišle prav ob letu?

Neusahljivi viri drobnih resnic Duška Radovića

Za vsakdanjo rabo

Ne moremo vseh lopovov pobasati v zapore, predvsem zato, ker nimamo toliko zaporov. Nekaterim bi bilo dovolj le nataktni lisice, da ne bi več delali tistega, kar so delali.

Pametni morajo delati, neumni pa živeti. Neuspešno so se končali vsi dosedanja poskusi — pametnih, da bi kar živeli, neumnih pa — da bi delali.

Uboge matere, še same ne vedo več, kako naj imajo rade svoje otroke, da bo to zanje dobro in koristno. Imajo jih rade, pa jim ne morejo pomagati. Za zdaj jim lahko le oproščajo tisto, česar nočejo in ne morejo.

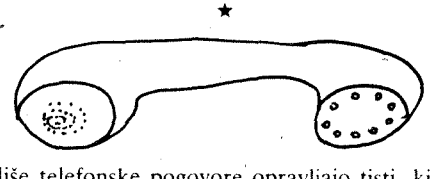
To je neverjetno! Koliko je ljudi in koliko vsak od njih vsak dan misli — pa kako malo je od tega zdravih misli in dobrih rešitev.

Knjige berejo le tisti, ki so — majhni, ali stari, ali lačni, ali osamljeni, ali bolni. Nihče, ki je normalen, ne bere knjig.

Čas mineva. Stari ljudje sedijo, so tiho in čakajo, da tudi drugi ostarijo. Pričakujejo jih in jih pospremijo, potem pa sedijo naprej in čakajo na naslednje, še mlajše.

Vsi mi delamo napake in naše napake so enake ali podobne. Le med posledicami so večje razlike, za to pa nismo krivi sami — ampak delo, ki ga opravljamo.

Ko predlagate kakšnega kandidata za volitve, povejte takoj, za kateri klub navija, da bomo imeli kolikor toliko dobro predstavbo o njem. To utegne biti odločilno.

Najdaljše telefonske pogovore opravljajo tisti, ki eni drugim nimajo kaj povedati. Telefoniranje je neka vrsta praskanja proti neki vrsti srbečice.

Kadar ima nekdo starše in otroke, se mu utegne zdeti, da je odveč in nepotreben. Boljši od otrok so vnuki in boljši od mame in ata sta ded in babica.

Ničesar več nočem čitati, gledati ali poslušati. Hočem, da mi bo vse jasno in lepo, kot nekoč.

Skorja kruha

V prodajalni kruha je stala pred menoj v vrsti preprosta ženica. Kupila je štruco črnega kruha, ki pa ji je po nesreči zdrsnila mimo vrečke na tla. Ni bilo težko ugotoviti, da je prišla z deleže, saj je z velikim spoštovanjem pobrala kruh in ga poljubila. Mestnim ljudem ni v navedi, da bi kruh poljubovali, če pade na tla. Po njenem izrazu sem razumela, da ji kruh pomeni največjo dobroto v življenju. Tisti hip se mi je zavrtel film spominov na otroštvo, ko nam je kruha vedno primanjkovalo, posebno pa nam je bila dragocena vsaka skorjica kruha med vojno.

Sošolka, ki je bila z velike kmetije, je vsak dan nosila s seboj kos kruha in ga rada podelila z menoj, saj je vedela, da imam sama malokdaj kosček svojega v rokah. Mati je včasih sicer spekla kruh a še tega brez kvasa. Rekli smo mu pršjača ali pa kar po domače — potepača.

Kadar sem imela svoj kruh, sem skrivaj segala v cekar po kosčke, ker me je bilo sram, da bi sošolci videli, kakšne sorte kruh jem. Prav posebno pa mi je ostal v spominu dogodek iz partizanov, ko sem nosila v torbi med literaturo skorjo kruha. Kar več mesecev sem nosila s seboj tisto skorjo in nikakor je nisem mogla odvreči. Bila je trda kot kamen in plesniva. Težko bi bilo ugotoviti, iz kakšne moke je bila spečena. Ko sem pospravljala torbo, sem se dokončno odločila, da jo odvržem, saj je bila videti neužitna. S težkim srcem sem jo zalučala kak meter stran. In isti hip sem to že obžalovala. Skočila sem po skorjo in jo spet spravila v torbo. Počutila sem se srečno, kot da sem rešila vse svoje bogastvo.

Neke mrzle zimske noči sem se srečala s starejšim bratom v partizanski koloni v Bohorskih gozdovih. Šepetaje, po vezi, je prišla prošnja od brata do mene: »Filip te prosi, če imaš kaj kruha?« Tedaj sem se spomnila na skorjo kruha v torbi. Po

vezi sem se prerivala naprej do brata. Ponudila sem mu staro skorjo in mu rekla, da je to vse kar imam, čeprav najbrž ni več užitno. Brat jo je otipaval in ker je bila noč, nisem mogla videti leska v njegovih očeh, a slutila sem ga. Dejal je, da bo kar dobra, omehčal pa da jo bo s snegom. Bila sem pretresena ob teh njegovih besedah, ker sem vedela, da je lačen in bogsigavedi, kdaj je zadnjič videl ali jedel kruh. Tisto noč sem razmišljala samo o kruhu. Pa ne o belem, pač pa o kruhu, ki naj bi bil užiten in naj ga bi bilo dovolj za vse ljudi, zlasti naj bi ga nikoli ne manjkalo otrokom, da bi bili zdravi in se lepo razvijali.

Ko bi današnja mladina vedela in razumela, kako dragocena je bila vsaka skorjica kruha v vojnih časih, bi ga znala veliko bolj ceniti.

Naj bo ta drobna in resnična izpoved v razmislek vsem, tudi mladim generacijam. Kajti kmet in njegovo trdo delo peče najslajše skorje kruha. Ko bi se le mladi rodovi v čim večjem številu odločali za poklic kmeta, kljub temu, da sodobna modernizacija razveljavlja kmetov poklic, kajti v osnovah je le simbol našega preživetja.

Vlasta Sajovic

Kam po osnovni šoli?

Spet bomo imeli gimnazijce

Pred desetletjem je bila klasična gimnazija ukinjena in že vaši sošolci, ki so se takrat poslovili od osemletke, je niso več okusili. Tako so se pač odločile osnovnošolske oblasti, z utemeljitvijo, da gimnazija ne daje nobene poklicne usposobitve, da je zgolj osnova za višje in visoko šolanje.

Večkrat pa se je zgodilo, da je v gimnazijo zalezel tudi kdo, ki po končani osnovni šoli ni bil še odločen za ta ali oni poklic in si je mislil, pa tudi starši so tako menili, da bo v teh štirih, v gimnaziji prebitih letih, le dozorel in sklenil, kaj bo postal. In potem, ko je opravil še maturo, se je izkazalo, da ima sicer veliko splošnega znanja, manjka pa mu kakšno konkretno znanje za opravljanje poklica.

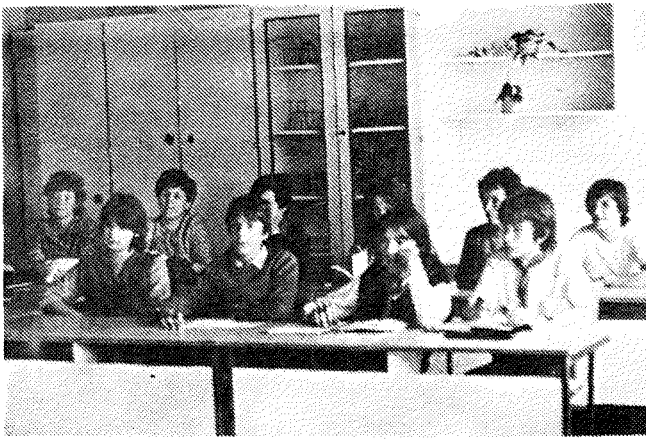
Prav to naj bi mu dala nova oblika srednjega izobraževanja, ki se je iz klasične gimnazije prelevilo v usmerjeno, s programi, ki naj bi poleg splošne izobrazbe izobraževali še za čisto določen poklic. Pa se je v teh desetih letih izobraževanja po novem izkazalo, da smo več izgubili kot pridobili takrat, ko smo zaprli gimnazijska vrata.

Letos se bodo spet odprla – za generacijo vas — osmo-

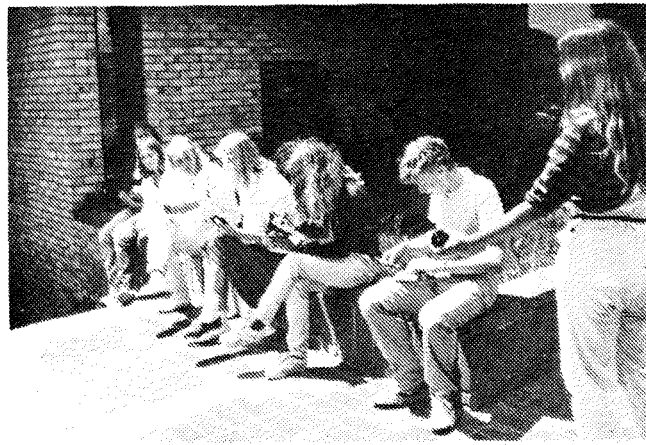
šolcev, ki se boste odločili za nabiranje splošnega znanja v gimnaziji, to pa vam bo osnova za univerzitetni študij. Seveda gre temu ob rob dejstva, da se že letos ne boste mogli vpisati v vzgojnoizobraževalne programe: računalništvo, pedagoški, družboslovni in kulturni ter naravoslovno-matematično dejavnost. Pač pa se boste letošnji gimnazijci lahko odločali med izbirnimi skupinami predmetov s področja računalništva, pedagoške usmeritve, družboslovno izbirno skupino, klasično izbirno skupino, jezikovno izbirno skupino in naravoslovno matematično izbirno skupino. Ne bodo vse izbirne skupine v vseh gimnazijah, pač pa se bodo te nanašale na sedanje ukinjene programe srednjega usmerjenega izobraževanja te ali one šole.

Zaželimo še srečno pot gimnazijam in gimnazijcem!

Živa Drole

Kam in kako po novem?

Pobuda

Novo — klubi ZSMS

Združevanje mladoletnih oseb v politične organizacije, po veljavnem zakonu o političnem združevanju in sprejeti mednarodni konvenciji o pravicah otrok, ni dovoljeno. Nepolnoletni člani ZSMS, ki je sedaj ZSMS-liberalna stranka, politična organizacija, torej ne morejo več biti njeni člani. Teh pa je veliko in tako je na RK ZSMS zrasla pobuda za ustanovitev klubov ZSMS kot avtonomnega združevanja v okviru ZSMS-liberalne stranke, ki ne bi bilo politično združevanje, pač pa prostočasno in interesno v okviru aktivnosti za mladino.

»V klube ZSMS.« kakor je povedal Janez Škulj, »bi se združevali v treh ravneh: nepolnoletni člani ZSMS, drugi člani ZSMS — liberalne stranke, ki to žele ter načelani ZSMS-liberalne stranke, predvsem mladi od 15. do 25. leta starosti. Članstvo v klubih ni pogojeno s članstvom v ZSMS-liberalni stranki.«

In kdo naj bi jih ustanavljal? Predvsem občinske konference ZSMS; na primer njihova predsedstva, potem, ko bi se za to odločilo vsaj deset nepolnoletnih članov ZSMS. Dva ali več občinskih klubov bi bilo mogoče združiti v konferenco klubov ZSMS, in še naprej: na republiški ravni bi bile občinske konference klubov ZSMS povezane v republiško konfe-

Pritekla je voda in zasvetila luč

Bil je lep dan. Sončni žarki so vabili ljudi na popoldanski sprehod. Tudi jaz sem se z očetom odpravila na potep. Pogovarjala sva se. Pot naju je vodila mimo vojašnice. Z zanimanjem sem opazovala vojake, ki so igrali košarko.

Vprašanje je sledilo vprašanju: »Kako je v vojski? Kakšno je življenje? Kaj delajo vojaki?«

Oče me je najprej začudeno pogledal, nato me je prijel za roko in me peljal do klope. Sedla sva. Začel mi je razlagati, zakaj morajo mladi fantje v vojsko, čeprav ni vojne; da se naučijo braniti svojo domovino.

Vojaki se ne naučijo samo streljati, ampak pomagajo tudi ljudem v stiski. »Spominjam se, kako sem tudi sam kot vojak pomagal ljudem,« je dejal oče. »Ob naselju, v katerem je bila kasarna, je stala vas; revna, brez elektrike in vode. Prehod do vasi je bil težko dostopen, saj je vas stala visoko v hribih. Vaščani so se odločili, da bodo napeljali elektriko in vodo. Sami ne bi zmogli, zato so nas vojake prosili za pomoč. Prijeli smo za krampe in začeli kopati. Delali smo z navdušenjem, saj smo vedeli, da bomo nekomu pomagali. Delo je potekalo hitro in zdelo se mi je, da je čas kar naenkrat minil. Zvečer smo utrujeni, vendar zadovoljni legli, saj nam je šlo delo dobro od rok in vreme nam je bilo naklonjeno.

Se istega leta so vaščani imeli elektriko in vodovod. Nikoli pa ne bom pozabil hvaležnih obrazov vaščanov, ki so nam ob koncu dela priredili slovesnost in nas pogostili,« je še dodal oče in odpravila sva se naprej.

MIJA CVRK, 7. b
OŠ Boris Kidrič, Ajdovščina

renco klubov ZSMS. Kjer pa je v občini le eden klub ZSMS, se ti samostojno povezujejo na republiški ravni. Špica vsega je Svet klubov ZSMS, ki ga kot svoj izvršni organ izvoli republiška konferenca klubov.

Ne nazadnje je pomembno tudi financiranje, od česa bodo ti klubi živeli. V pobudi je zapisano, da bi se dejavnost klubov ZSMS plačevala iz proračuna ZSMS-liberalne stranke, z dohodki iz prireditev klubov ZSMS, s prispevoljnimi prispevki članov teh klubov in drugih ter s prispevki za prostočasne in interesne dejavnosti mladih iz ustreznih skladov državne uprave.

Bodo klubi ZSMS nadomestilo takšne ZSMS, ki smo jo nekdaj kot organizacijo poznali v šoli in zunaj nje, ali kaj več?

Živa Drole

Varčevanje — da ali ne?

Varčevanje! Ta beseda ima danes v svetu zelo velik pomen. Mislim, da ljudje varčujejo povsod po svetu. Na primer pri nas varčujemo z energijo, vodo, hrano in vsekakor in skoraj vedno z denarjem. Nekateri varčujejo iz navade, drugi pa spet iz potrebe ter nuje. Varčujemo vsako minuto. Varčujemo dan za dnem. Varčujemo teden za tednom. Varčujemo mesec za mesecem. Varčujemo leto za letom in nasploh, kar naprej varčujemo in varčujemo. To je v današnjem času zelo humano dejanje. Tisto, kar si sam privarčuješ in si npr. s tistim denarjem kupiš, je veliko več vredno in dragocenejše. Takšno stvar znaš potem bolje ceniti in to te še naprej vzpodbuja k nadaljnjemu varčevanju. Starši navadijo svoje otroke varčevanja že od malih nog, tako da tudi otroci sami ugotovijo, kako je vsaka stvar in vsak dinar dragocen.

Nasploh svet živi od varčevanja. Ali bi svet lahko tako napredoval v tehniki in izumih, če ne bi znali varčevati? Če pomisliš, ne vidiš med izumi in varčevanjem nobene povezave. Vendar je in bo neka nitka, ki vse to povezuje. Sicer ljudje ne bi že od nekdaj varčevali.

Vsak otrok je vesel, ko dobi kakšen dinar v svoj hranilnik in mu »kupček« počasi raste. Ponosen je na to, ko ga mama pohvali, da je priden in vesten varčevalec in mu denar odnese na banko, na njegovo hranilno knjižico. Tudi v šoli se naučimo varčevati.

Z varčevanjem se srečujemo povsod in vedno. Na to, kar si privarčujemo z lastnim delom in trudom, smo lahko zelo zelo ponosni. Torej še naprej pod geslom: »Varčujem, varčuješ, varčuje!« MOJCA MOLAN, 8. r. OŠ Artiče

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJ

Tovariš učitelj...

Na pomlad je čas, dragi mladi prijatelji, ko bolj intenzivno mislimo o izbiri poklica in to predvsem velja za osmošolce. Vsak mora skozi to preskušnjo, skozi želje, dvome, upanja, strah in navsezadnje — možnosti. Ne mislim delati reklame za noben poklic, saj vsak »svojega«, če lahko tako imenujemo tistega, ki ti je pri srcu, nosi v sebi. Pa bi rada, da danes pokramljamo o tistem poklicu, ki vam je kot solarjem najbolj blizu — o učiteljskem poklicu, tistem, zaradi katerega smo sploh postali pismeni in ki je skozi leta našega šolanja posejal v nas to, v kar smo zrasli. Resnici na ljubo — težko je biti dober učitelj in povrh vsega še tak, da te imajo otroci radi. (O enem takih smo pisali na mladinski strani v 3. letošnji številki TV-15, glas pa je prišel iz Artiče). Če bi se mlad človek iz hlepenja po hvaležnosti odločal za učitelja, bi bilo veliko razočarancev.

Torej, kakšnega učitelja imate učenci radi? Pišete, da mora biti veder, da mora veliko vedeti, upoštevati vaša mnenja in pobude, Simon pravi, da se mora zanimati za vaše interese in idole, Helena poudarja, da mora znati tudi oproščati neznanje in lenobo, veliko vas misli, da mora biti strog tako do sebe kakor do vas, ne sme se rogati vašim napakam in mladostni zaletavosti in imeti mora posluh za stiske vsakega posameznika. Res, le učitelj, ki se zna prijateljsko pomeniti s svojimi učenci, je pridobil njihovo zaupanje in lahko je prepričan, da se bodo mali prijatelji postavili tudi v bran zanj, če bo to potrebno.

Seveda, ne marate pa učitelja, ki red v razredu vzdržuje s prisilo in slabimi ocenami, ki stopi pred vas z mrkim obrazom, slabo razlaga in je gluha za kakršnokoli željo svojih učencev. »Ne maramo, da se dela pomembnega s svojo izobrazbo,« piše Darja »poveljuje samo svoj predmet, nas gnjavi s kupom domačih nalog, potem pa krivično cenjuje in nas povrh vsega imenuje butce. Ko pa stopi pred nadrejene, je ves ponižen in samo kima z glavo.«

Ja, res ni lahko biti učitelj. Za učence je treba biti vedno znova privlačen, iznajdljiv in dosledno pravičen.

Dragi mladi prijatelji, želim vam veliko dobrih učiteljev, če pa se bo kdo med vami odločil za učiteljski poklic, naj si zapiše v srce teh nekaj besed, ki ste jih danes sami zapisali.

Pozdrav Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJ

Pogled v mojo prihodnost

Osnovne šole bo kmalu konec in treba se bo odločiti, kam naprej. Ko smo bili še majhni, je vsak imel strašanske želje. Nekdo je hotel biti igralec, nekdo spet režiser pa pilot in steverdesa in podobno.

Sedaj pa, ko je prišel čas za odločitev, moramo nehati graditi gradove v oblakih in se postaviti na realna tla. Tudi sama še nisem čisto prepričana, kaj me veseli. Zelo rada bi bila novinarka. Rada pišem in s tem širim svoj besedni zaklad. Življenje novinarja je zanimivo, razgibano, v svojem poklicu ima veliko stikov s svetom, z ljudmi. To je nekaj, kar me veseli in mogoče se bom odločila prav za ta poklic, saj bi bila veliko

zdoma. Za otroke bi se odločila neke takrat, ko bi bila stara okrog devetindvajset let. Najraje bi imela tri otroke. Vsi bi stanovali v hiši in imeli velik, lep in udoben avto. Če bi bilo finančno mogoče, bi imela še vikend na morju, lahko tudi v gorah. Imela bi veliko prijateljic, s katerimi bi hodila na tenis in jim zaupala svoje težave. Rada bi, da bi bilo naše življenje kot reka, ki mirno teče v svoji strugi in se nikoli ne ustavi.

To pa so seveda le želje, ki se lahko uresničijo ali pa ne. Saj v dandanašnjih časih ne vemo niti tega, kaj bo z nami JUTRI!!

MAŠA OSTRUH, 7. b
COŠ Fran Roš Celje

Dost mam...

Našim domiselnim sošolcem je marsikaj kanilo na pamet ob tej kratki frazi, ki je tolikokrat v uporabi.

Dost mam...

- kratkih počitnic, malo izletov, dolgočasnega pouka
- matematike, fizike, biologije
- da v »zabačeni« Novi Gorici nimamo kaj delati in smo neprestano v knjigah, zato ni čudno, da smo tako živčni
- slabe šolske hrane in še slabše pomite posode
- strahu pred onesnaženostjo
- da so mesta premalo osvetljena
- da smo doma kot kakšne mumije, poslušni starim poveljnikom, v šoli pa učiteljem
- zimskega prehlada
- da ne smem na žure

dopisniki OŠ 9. korpus NOVJ
Nova Gorica

Nasvet za izlet

Transverzale spominov

Slovenija je preprežena z lepoto pa tudi s trpkimi spomini na minulo vojno. Ti spomini so raztreseni povsod, po gozdovih, tokavah, grapah, gorah in senožetih. Mnogo jih je takih, ki jim ne vemo več imena, mnogo je samotnih, veliko pa je takih, ki jih obiskujemo in se ob njih spominjamo tega ali onega dogodka iz minule vojne.

Slovenci smo si omislili kar precej transverzalnih poti, »veznih poti«, kakor jim tudi rečemo in sploh planinsko zanimivih poti, ki vežejo vrhove med seboj pa tudi številne partizanske spomenike. Te vezne poti ali transverzale imajo skoraj vse (če ne prav vse) na voljo tudi uporabne vodnike. Pripravili so jih planinci, marljivi posamezniki, borčevske organizacije, lovci in drugi. Zdaj so ti vodniki na razpolago vsem, ki si želijo takih popotovanj po domovini, ki so povezana ne zgolj z občudovanjem naravnih lepote ampak tudi s plemenitimi spomini na partizanski boj v minuli vojni. Eden najbolj sežnejših takšnih vodnikov je Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOV Slovenije, ki ga je bil založil Domicilni odbor kurirjev in vezistov NOV Slovenije pri Združenih ptt organizacijah Slovenije in smo o njem v TV 15 že pisali. Delo pa so opravili številni recenzenti, ki dobro poznajo posamezne dele te poti. Naj vas spomnimo, da se vije od Gančanov v Prekmurju, gre prek Slovenskih goric do Maribora, jo mahne čez Pohorje do Slovenjega Gradca oziroma do Slemena; v porečju Savinje obišče vse znane partizanske spomenike, ki sodijo v to transverzalo, se loči od Savinje in se spoji s Savo nad Laškimi in Brestanico in gre čez Dolenjsko gričevje po do-

lini Krke do Gorjancev; v to pot je seveda vključena tudi vsa Bela krajina z Mirno gorjo, Kočevski Rog, ribniška pokrajina in Notranjska; od tod se po južnem robu Ljubljanske kotline prebije do Janč, mimo Turjaka, obrede spomenike v Ljubljanski kotlini, se povzpne na Polhograjske Dolomite in Škofjeloško pogorje ter Jelovico, se vije čez Porezen do Idrijskega hri-

meznikov, ki jim je pri srcu spomin na partizanstvo, saj so premnogi partizani v tem ali onem kraju, ki ga ta transverzala vključuje v svoj opis.

Prav zavoljo obsežnosti, ki nam jo ponuja tako zamišljena kurirska pot, je vodnik, ki ga imamo na voljo, dragocen, saj vsebuje, poleg podatkov o partizanskem boju, tudi podatke o povojnem življenju, podatke o obeležjih in števil-

jo vodniki tako plemenito izpričujejo in so vedno na voljo tudi mlajšim obiskovalcem prelepe slovenske dežele. Poleg tega pa je teh poti pri nas kar precej, več deset, in prav je, da nanje od časa do časa opozorimo tudi zato, da bi organizacije, ki jih vzdržujejo, morda postale pozorne na to ali ono pomanjkljivost in jo že za letošnjo »pohodno« sezono odpravile. Znano je namreč, da zlasti s kontrolnimi točkami ni vedno vse v redu, da so gostišča, kjer hranijo žige ali zaprta, ukinjena, ali pa iz malomarnosti ne hranijo več dogovorjenih žigov. Tudi markacije bledé in jih je treba

bovja, mine Trnovski gozd, Nanos in Postojno, ter se od Postojne preko Javornikov in Snežnika spusti do Ilirske Bistrice in se od nje poslovi za končno etapo, ki se zaključi na Slavniku.

Transverzala poteka po poteh, ki niso zahtevne, vključujejo pa obisk enega ali več partizanskih obeležij.

Pot je odprta sicer že nekaj let, prehodilo jo je že mnogo ljubiteljev narave in pa posa-

ne opise dogodkov, ki so pretresali ta ali oni zaselek v naši domovini in zdaj o tem nemo priča morda že pozabljeno obeležje, ki je v tem vodniku – z opisom in razlago – ohranjen.

Res je, da ne gre za povsem nov pojav v našem izletniškem življenju, ko govorimo o vodnikih po planinskih partizanskih spominskih poteh; gre pa za nove pobude, za povezavo s preteklostjo, ki

obnavljati, zlasti po gozdovih – in prav gornja partizanska pot je speljana večinoma po gozdu – kjer podirajo drevesa, z njimi pa izginjajo tudi markacije. Nazadnje pa še tole: nič ni bolj žalostnega v naravi, kot pozabljen spomin. Šopek rož je dovolj, da se ta pozaba spoji s sedanjim še živim spoštovanjem do vsega tistega, kar nam nemo izpričuje samotno spominsko obeležje.

Marjan Krišelj

Nagradna uganka

Tile odlomki so iz knjige, ki je stara sedemdeset let. Zapisal jih je avtor, znan po svojem humorju in odličnem odslikovanju duha svojega časa.

Iz teh nekaj izbranih delčkov pa si lahko razberete, kako dosti so v znanih slovenskih turističnih krajih dali na turizem, pa tudi, kako dolgo se vlečejo nekateri problemi, ki so jih pikro švrkali že v tistih davnih časih, tik po prvi svetovni vojni. Saj na primer Ljubljanski grad, če bo šlo tako naprej, še nadaljnjih petdeset ali pa sto let ne bo dočakal svoje primerne namembnosti, kaj šele tega, da bi tam gori našli kaj zanimivega za turiste (razen pogleda na Ljubljano).

Torej, danes ponujamo tistemu bralcu, ki se bo prvi (po telefonu ali pisno) oglašil in pravilno povedal, kdo je spisal objavljene odlomke, lepo knjižno nagrado. **Sprašujemo po imenu in priimku pisatelja povesti, naslov dela pa bodo ugibalci najverjetneje tako in tako prepoznali poleg imena.**

»... Izprehajala sva se pod zeleno streho kostanjevega drevoreda. Na šetalšču je bilo čimdalje več elegantnih svetlih oblek in pisanih čolničkov. Vsak čas je pozvonil kolesar. Kolesaric je bilo takrat še malo; kadar se je katera pokazala, je vse gledalo za njo. Mimo naju je pridrdrala marsikatera kočija. Pestunje so varovale lične otroške vozičke. Lepe in nelepe guvernante so krotile nagajive gosposke paglavce, ki so delali zgago z obroči, žogami in drugimi igračkami. Marsikateri topičar je spoštljivo pozdravil doktorja Zalokarja...«

krasoto romantičnih krajev v zlati Bosni. Zlasti mi je ugajal belo peneči se zeleni Vrbas od Banjaluke do Jezera pred Jajcem, kjer se mi je zdel tako podoben naši mladi Savi...«

★

»... Moj »mali stric« Janko je pripovedoval, da so koncem 18. stoletja jeli blejski župnik in dva otroška duhovnika saditi vinsko trto po dvanajstih letih pridelali vsako jesen vsak po petsto do osemsto bokalov vina, ki

»... »Prav dobro, gospod višji oficial!« je odgovorila živahno. »Ah, vaš Bled, planine, vaša Postojnska jama! Le nekaj se mi zdi čudno. S papanom sva bila v Ljubljani in njeni okolici. Tako lepi kraji – ali tako prazni! Širna ravan, visoke planine – vsa ta mnogolična divota v mestnem obližju! Kako krasen je razgled z Gradu! Ali kako malo obiskovalcev je gori!«

»Ljubljančani menda mislijo, da je Grad le za tuje.«

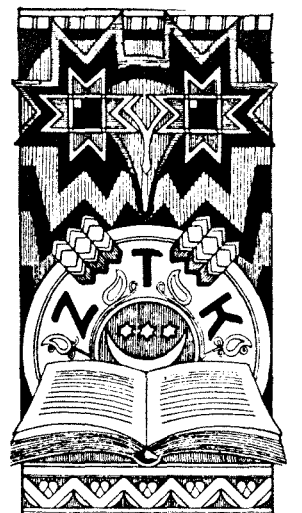
Mimo naju je stopala družba turistov. Vsi so imeli velike rododendronove in košutnikove šope na klobukih in palicah.

»Na ljubljanskem gradu bi moral biti le, velik hotel!«

»Gospodična, počakajmo še petdeset ali sto let! Zdaj pa vam moram v povračilo pohvaliti vaše čudovito lepo Primorje, vašo prekrasno Plitvička jezera, vašo slikovito »hrvatsko Švico«, prekrasno Zagorje, kjer so se Hrvati in Slovenci dvignili zoper graščinske tirane. Preživel sem mnogo lepih, mnogo nepozabnih dni v Krapinskih toplicah, v Klanjcu, na Cesar-gradu, v Novih dvorih, na Pristavi in tam okoli ob idilski Sotli. Užival sem pa tudi divjo

je bilo dobri kakor dolenjsko, če si mu primešal laškega mošta. Tudi pod blejsko skalo je bilo trsje. Se zdaj pravijo temu kraju »Nograd« in otroci hodijo menda še dandanašnji tjakaj grozdje zobat kakor paglavci v Vodnikovih časih...«

Mimo temnozelene, napol odgrnjene zaves se videl v sosednjo sobo. Ondi je bila pogrnjena dolga miza, okusno okrašena s šopki in jelovimi vejicami ter bogato obložena z delikatesami, mrzlo pečenko in pecivom. Nemirna svetloba mnogih sveč je igrala na srebrnih krožnikih, na finih posodah za pecivo in vino in na pisanih likerskih steklenicah, ki so vabljivo gledale iz ličnih pletenih pozlačenih košaric...«

Zdravnikovi zapisi

O zadrževanju urina in še kaj

Starostni bolnik

Za zdravnika je zelo pomemben natančen opis težav, ker se lahko številne, povezane z zadrževanjem seča odstranijo ali močno ublažijo nevarnosti.

Ob funkcionalni inkontinenci. Pogosto se dogaja, da moramo starejše osebe spomniti in opominjati, naj si nujno olajšajo mehur, podobno, kot moramo na to opozarjati otroke. Takšen je pač naravni zakon življenja; s staranjem nam začno telesne funkcije popuščati. Zgubana koža, krčne žile, artritis, oslabele srca, vse to pride z leti. Žal se staranja ne moremo »dotakniti« in ga videti. To je večni krog naravnih zakonov evolucije, ki velja za biljke, živali in ljudi. Narekovali so izoblikovanje človeških organov, njihovo velikost in obliko.

Tako si lahko našo hrbtenico predstavljamo kot jeziček na tehtnici in naše okončine kot ročice, določene za premagovanje težnosti. Celotna oblika našega telesa se je prilagodila na pogoje zemeljske težnosti. Na drugačen način pa so oblikovana bitja, katerih življenjski prostor je morje, element, kjer so razmerja težnosti drugačna. Znano je tudi, da bi ljudje, ki bi se /hipotetično/ razvili na mesecu, dosegli trikratno višino sedanjega zemeljskega človeka, vendar bi bili odločno prešibki za košarkarje. V takšnem premišljanju nas lahko zanese celo na Jupiter, kjer bi morda izgledala človeku bližnja bitja kot omlete ali gramofonske plošče, s kratkimi nožicami.

Nasploh pa manjša bitja lažje prenašajo zemeljsko težnost. In tako tudi pri starostnikih opažamo nekatere

značilnosti velikostnih razmerij, povezanih s temi zemeljskimi pojavi. Ljudje, ki so bili posebno visoki in sloki, se na starost kaj radi prepognejo.«

Če pade drobena miška v globoko brezno, se hitro pobere in steče naprej, medtem ko izredno odporna in prilagodljiva podgana takšnega padca ne bi preživela. Človeka seveda takšen padec zdrobi in slon se bi raztreščil.

Toda tudi brez teh težnostnih prilagajanj ali težav, ima človek dovolj drugih. To so poskusi bivanja v vesolju dokazali vesoljci, ki so odkrili v delovanju človekovega organizma v spremenjenih pogojih še druge težave.

Skratka, ko se začnemo starati, moramo začeti razmišljati tudi o tem, kako si bomo doma uredili stvari, da ne bomo imeli dodatnih težav. Prav je, da si ob postelji uredimo nočno omarico, v njej nočno posodo in vse tisto, kar potrebujemo pri roki, da nam ni treba za vsako malenkost vstajati in tekati po stanovanju. V večernih urah se moramo počasi odvajati piti prevelike količine tekočine, zlasti pa kave in močnejših čajev. Predpisana odvajala zaužijemo zjutraj; zvečer se izogibamo tudi močnejšim pomirjeval.

Zdaj pa še o motnjah pri oživčenju mehurja: tudi za takšne motnje veljajo splošna pravila – potrebna je strokovna pomoč. Ker pa zadeva težave zaradi prostate, je najbolj zanesljiva pot operativni poseg, ob discipliniranem praznjenju mehurja – sproti. Pri stresni inkontinenci in ohlapnosti medeničnega dna si skušamo pomagati z vajami in, kot smo že dejali, tudi z operativnim posegom, če ne gre drugače. Navadno se tako stanje močno izboljša. Če pa vendarle ne gre na bolje, je treba seči tudi po ortopedskih pripomočkih, zlasti, če bi bil operativni poseg preveč tvegan.

/nadaljevanje prihodnjič/
dr. Danijel Brezic

Ferdo Fischer

Konec februarja je v Vodrižu pri Slovenj Gradcu umrl v oseminšestdesetem letu starosti literarni zgodovinar in publicist Ferdo Fischer, s partizanskim imenom Mojka. Leta 1942 se je pridružil organizirani skupini aktivistov Osvobodilne fronte v Slovenj Gradcu. V partizane je odšel avgusta 1943, bil je borec v drugem Pohorskem bataljonu, kurir štaba bataljona in kasneje Pohorskega odreda. Sredi aprila 1944 je organiziral okrožne ciklotehnike v šaleško-mislinskem in kasneje v mariborskem okrožju. Opremil in usposobil je veliko okrožno ciklotehniko Kristof Stane Ile in bil njen vodja do aprila 1945. Tedaj ga je pokrajinski tehnik pri OBK KPS za Štajersko imenoval za vodjo nabavnega sektorja za Štajersko, to nalogo je opravljal do osvoboditve. Po diplomi je dobil mesto asistenta v Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja. Znan po njegovi znanstveni referati: Organizacijske oblike in delovne metode kulturnih delavcev OF v okupirani Ljubljani. Taktika okupatorjev pri zatiranju slovenske kulture. Uredil je Izbor partizanskih iger (1967), ki jim je napisal tudi spremno besedo. Sodeloval je pri ureditvi zbornika Dokumenti ljudske revolucije v Slovenije. Več let je bil ravnatelj Muzeja ljudske revolucije v Slovenj Gradcu. Leta 1984 je prejel Bernekerjevo nagrado, bil je prejemnik srebrnega znaka OF in plakete zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije. Bil je eden redkih slovenskih publicistov, ki je pisal izrecno o partizanski kulturi in o zgodovini delavskega gibanja. Slava njegovemu spominu!

Martina Petrič

Pred kratkim smo se na novomeškem pokopališču poslovili od Martine Petrič, znane dolenjske aktivistke OF. V Novem mestu je aktivno delovala od začetka narodnoosvobodilnega boja. Vestno je opravljala razne pomožne naloge in prenašala partizanom zaupna sporočila, zdravila in druge potrebščine iz mesta, ki je bilo ogradeno z bodečo žico in skrbno zastraženo. Še posebno aktivna je bila med ženami. Izvoljena je bila za delegatko za prvi kongres slovenskih protifašistk v Dobrniču, jeseni 1943. Bila je članica okrožnega odbora OF Novo mesto. Po vojni je vrsto let opravljala naloge poverjenice za zdravstvo in socialno skrbstvo.

Franc Smolič

V Preski smo se lani poslovili od aktivista, borca in družbenopolitičnega delavca ter rezervnega podoficirja Franca Smoliča, rojenega pred dvainšestdesetimi leti v dolenjski vasi Preska pri Dobrniču. Marca 1942. leta se je vključil v odporniško gibanje, najprej je bil kurir in obveščevalec. Kot borec se je leta 1944 vključil v 15. Belokranjsko brigado. Postal je mitraljezec. Aprila 1945 je bil v Kočevskem Rogu ranjen in se zdravil v Italiji. Po vojni je bil komandir milice v Dobrniču nato pa premeščen v Dolenjske Toplice. Za zasluge med NOB in po njej je prejel več odlikovanj in priznanj.

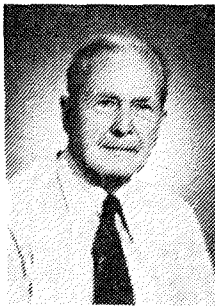
Franciška Rezar-Eva

V Križah pri Trzinu smo se lani poslovili od partizanske mame Franciške Rezar iz Gozda nad Golnikom. Rojena je bila leta 1905. Že aprila 1941 je sprejela v svoji hiši prve partizane, sredi 1943. leta je bila v njeni hiši organizirana javka. Postal je sekretarka AFŽ terena Gozd in članica vaškega odbora OF. Po požigu vasi Gozd 1944. leta je bila pregnana v Križe, kjer je nadaljevala s svojim delom. Po izdaji leta 1945 je odšla v Koprski odred, kjer je bila kuharica na kurirski postaji. Odlikovana je bila z medaljo zaslug za narod in drugimi priznanji.

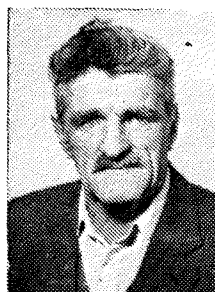
Pavle Tolar

Po hudi bolezni je lani umrl Pavle Tolar, ki se je rodil leta 1917 v vasi Podlonk v Selški dolini. V prvem letu okupacije se je povezal z NOG in v začetku leta 1943 odšel med partizane. Najprej je bil v Gorenjskem odredu in nato v Prešernovi brigadi. Po osvoboditvi je dokončal šolo rezervnih vojaških starešin in gozdarsko šolo. Leta 1950 je postal direktor Gozdnega gospodarstva Bled. Poleg svojih dolžnosti se je posvečal tudi družbenopolitičnemu delu v kraju, v okviru občine in republike. Preveč bi bilo naštevati številne organizacije, v katerih je sodeloval nadvse uspešno. Za svoje politične in strokovne zasluge je prejel visoka odlikovanja in priznanja.

Jože Hiti

Jožetova življenjska pot se je začela v Osredku blizu Cerknice leta 1908. Kot mnoge druge je tudi njega leta 1944 pot vodila v partizane. Demobiliziran je bil s činom starejšega vodnika. Po vojni se je zaposlil na okrožnem sodišču v Postojni, nato v Novi Gorici, kjer je bil upokojen. Bil je vojaški vojni invalid in aktivni član odbora mestne organizacije VVI. Za požrtvovalno delo je bil večkrat odlikovan. Pokopan je na pokopališču v Žilcah pri Cerknici.

Franc Lepšina

Rodil se je leta 1923 v vasi Brezina pri Brežicah. Vse do nemške okupacije 1941 je živel doma na posestvu. Gestapovci so ga hoteli nasilno odpeljati v Šlezijo, zato je pobegnil v Pišce. Povezal se je z aktivisti tega kraja. Njegova naloga je bila, da spremlja premike nemških čet in o tem obvešča partizane. Pomagal je ljudem, ki so bežali iz taborišč. Leta 1944 se je priključil borcem Kozjanskega odreda. Za vojne zasluge je prejel več odlikovanj in pohval. Pokopan je na brežiškem pokopališču.

Angela Vrtačnik

Konec lanskega novembra smo se v Medvodah poslovili od Angele Vrtačnik, rojene leta 1902 v vasi Doslovce pri Jesenicah. Leta 1942 se je kot aktivistka OF aktivno vključila v delo NOG. Zaradi tega je bila zaprta v Begunjah. Po vojni se je zaposlila v tovarni Color v Medvodah.

Justina Skrt

Lani smo se poslovili od Justine Skrt, rojene leta 1923. V NOB se je vključila leta 1942, aprila 1943. pa je postala sekretarka mladinske organizacije v svojem kraju. Italijanske oblasti so jo začele zasledovati, zato se je umaknila k teti v Koren nad Kalom, kjer je delovala na terenu in pomagala v bližnji bolnici. Naslednje leto je odšla na okrajni odbor za Kalško-Kanalski okraj.

Franc Medja

V Bohinjski Bistrici smo se lani poslovili od aktivista in borca Franca Medja-Marka, rojenega leta 1913 v Nemškem rovtu. Julija 1941 se je aktivno in organizirano vključil v OF, nato pa vstopil med borce Prešernove brigade. Vsa povojna leta se je aktivno udeleževal akcij pri obnovi domovine. Za delo med NOB je bil dvakrat odlikovan.

Pavel Ulčar

V oseminšedemdesetem letu je umrl Pavel Ulčar iz Sp. Gorij. Že v prvih mesecih okupacije se je v železarni Jesenice, kjer je bil zaposlen, povezal z delavci, vključenim v NOG. Po neuspeli decembrski vstaji se je umaknil v Ljubljano, kjer je v tovarni kovinske industrije dobil zaposlitev. Junija 1942 so ga Italijani aretirali. Na Verdu pri Vrhniku so ga iz transportnega vlaka rešili partizani. Bil je borec 4. čete Krimskega bataljona. Med roško ofenzivo je bil zajet in odpeljan v koncentracijsko taborišče na Rabu od koder se je vrnil avgusta 1943. leta. Ko se je opomogel se je ponovno povezal z aktivisti OF Bežigrad. Za vestno delo je prejel odlikovanje OF.

Slavko Blatnik

Od Slavka Blatnika smo se poslovili lani, na pokopališču na Ločni v Novem mestu. Rojen je bil leta 1925 v Senternej. Že kot mlad se je vključil v NOB in bil leta 1942 v Gorjanskem bataljonu. Med italijansko ofenzivo je bil zajet in odpeljan v koncentracijsko taborišče Visko in Gonars. Po kapitulaciji Italije pa se je priključil Briško-beneškemu odredu. Po vojni je živel in služboval v Novem mestu in prejel vrsto zasluženih priznanj.

Jože Melanšek

Jože Melanšek, upokojeni rudar iz Mežice je umrl novembra lani v bolnišnici v Slovenj Gradcu. Od julija 1944. leta pa do konca vojne je bil aktivni borec NOV v Koroškem odredu in VDV.

Tone Ahlin

V 76. letu starosti je v Ljubljani umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Tone Ahlin.

Leta 1941 se je vključil v aktivno delo OF v Kamniku, kasneje pa na terenu Račna — Žalna na Dolenjskem. Zaradi izdaje je bil aretiran ter interniran v taborišče Rab, kjer je ostal do kapitulacije Italije. S prekomorsko brigado se je vrnil na Dolenjsko, kjer se je boril do osvoboditve.

Miha Kregar

V 80. letu starosti je v Ljubljani umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Miha Kregar.

Med NOV je bil član VOS, po osvoboditvi pa je bil aktiven v organizaciji ZB ter raznih drugih organizacijah.

Združenje borcev NOV v krajevni skupnosti Komen sporoča, da so v letu 1989 umrli njegovi člani:

Igor Godnič, rojen leta 1911 v Komnu, Franc Turk, rojen leta 1909 v Lukovcu, Stanko Luin, rojen leta 1906 v Svetem, Marija Uršič, rojenega leta 1926 v Gornjanskem, Mirka Jaklič, rojene leta 1907 v Komnu, Franc Kovačič, rojen leta 1923, Jožef Jazbec, rojen leta 1918 v Svetem, Jožef Jurca, rojen leta 1924 v Komnu, Milka Božeglav, rojena leta 1922 v Komnu, Milka Umek, rojena leta 1921 v Svetem, Edvard Živic, rojen leta 1914 v Rubijah.

Krajevna organizacija ZB NOV Dovje-Mojstrana sporoča, da so umrli njeni člani:

Anton Černič, Matevž Kolar, Milan Valentincič v letu 1988, Anton Mežnarc, Franc Skumavc in Ivan Dolžan-Aleksander v letu 1989.

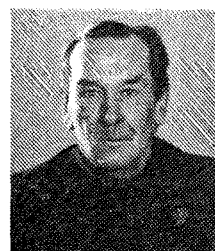

Danilo Benčina

V Trstu je decembra lani umrl Danilo Benčina, predvojni revolucionar, udeleženec NOB iz leta 1941 in medvojni oficir v 3. prekomorski udarni brigadi NOVJ. Rodil se je leta 1911 v Trstu. Do leta 1940 je bil zaposlen kot elektrotehnik v raznih podjetjih v Trstu, od oktobra 1940 pa do septembra 1943 je bil zaprt in interniran. Ko se mu je ponudila možnost, je pobegnil k ameriški vojski, ki se je izkrcala južno od Palerma. Prispele je v partizanski tabor Gravino in bil imenovan za intendantanta 3. bataljona 3. prekomorske brigade. Danilo je, kot vsi njegovi tovariši prešel vso težavno pot prek Dalmacije, od Makarske do Skradina in prestal težkih 30 dni bojev za osvoboditev Knina. Nato je odšel v Hercegovino in se ponovno vrnil v Dalmacijo. Z enotami 4. jugoslovanske armade je sodeloval v pohodu čez Velebit in v bojih za osvoboditev Like, zahodne Bosne, hrvatskega in slovenskega primorja in Istre, vse do Trziča na reki Soči, kjer je dočakal konec vojne. Po vojni je do julija 1948 ostal aktivni oficir v JLA. Potem pa se je zaposlil kot upravnik podjetja Elte v Izoli. V Trst se je vrnil leta 1951, ko je nastopil službo pri Primorskem dnevniku, kjer je delal vse do upokojitve. Za zasluge med NOB je bil večkrat odlikovan in bil nosilec spominske medalje 3. prekomorske udarne brigade NOVJ.

Anton Radušnik

Novembra lani smo se na Ravnah na Koroškem poslovili od Antona Radušnika. Že v mladosti je okusil revno delavsko življenje zato ni čudno, da se je kmalu opredelil za napredno gibanje in sodelovanje z OF. Končal je obrtno šolo, po vojni ob delu pa še srednjo tehnično. Kot sodelavec OF je bil februarja 1944 aretiran in zaprt v Dravogradu in Celovcu in poslan v Dachau.

Rudolf Lavrič

Po kratki bolezni je novembra lani umrl borec in aktivist NOV Rudolf Lavrič, rojen leta 1924 v Srednji vasi. Z NOG je začel sodelovati leta 1943 in bil borec Šerčerjeve brigade. Nato je bil dodeljen kirurški postaji in nato enoti varnostno obveščevalne službe na logaško loškem področju. Ob ustanovitvi VDV je bil dodeljen 1. brigadi, v kateri je bil vse do osvoboditve. Imel je čin rezervnega vodnika, za zasluge med NOB pa je bil večkrat odlikovan.

Amalija Halar

Novembra lani smo se na koprivnem pokopališču pri Brestanici poslovili od Amalije Halar, ki je bila rojena pred šestinsedemdesetimi leti. Med NOB je bila aktivistka OF in aktivno delovala na domačem terenu.

Pomagati neuveljavljenim avtorjem

Na svojem drugem obnem zboru so se prejšnji petek sešli člani društva piscev NOB. Po poročilih predsednika društva Lada Ambrožiča-Novljana, tajnika Francija Strleta in nadzornega odbora je sledila razprava, zaradi katere pa so bili mnogi razočarani. Človek bi pričakoval, da bodo to priložnost izkoristili za to, da bodo spregovorili o težavah in problemih, s katerimi se srečujejo pri svojem delu.

V razpravi so sodelovali samo štirje govorci in samo Silvo Grgič se je dotaknil te problematike. Njegovo razmišljanje se je nanašalo na tisti del poročila predsednika Lada Ambrožiča-Novljana, kjer je govoril o plodnih in prodornih avtorjih, članih društva. Silvo Grgič je menil, da takšni avtorji ne potrebujejo pomoči društva, ampak jo potrebujejo tisti, ki so še neuveljavljeni in njim bi morali pomagati na vse možne načine.

Vzemerjajo jih tudi napovedi, da bi lahko že v kratkem začeli pisati novo zgodovino od leta 1941 dalje. Toda

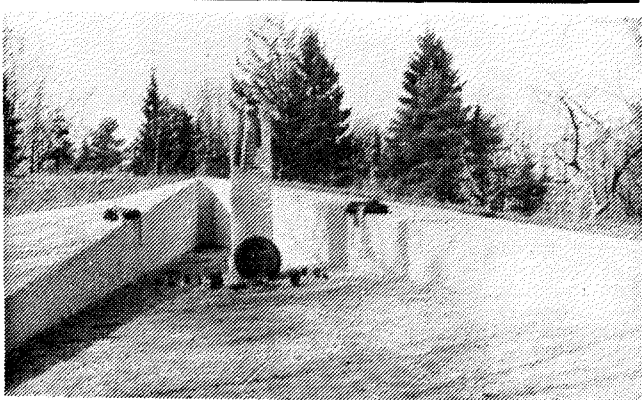
za vse starejše člane društva, tiste, ki so se sami bojevali med vojno, pa je resnica samo ena in to tista, za katero so se borili in ki jo danes tudi branijo.

Več čas so namenili organizacijskim zadevam, kot so nova pravila, novo ime in

drugo. Glede imena je prišlo do manjšega zapleta, ki naj bi ga razrešila komisija, ki se ukvarja s temi zadevami.

Za novega predsednika so izvolili Francija Strleta, ki se je že dozdej izkazal s svojim delom v društvu.

B. K.

Ob obletnici bitke na Oklem

Krajevna organizacija ZB NOV, družbenopolitične organizacije Ihan in občinska organizacija ZZB NOV Domžale pripravijo vsako le-

to spominsko slovesnost pri spomeniku na Oklem nad Ihanom. Letos so se zbrali 24. februarja pri spomeniku nad tremi požganimi hišami na Oklem. Spomenik stoji tam od 2. avgusta 1959 v spomin na 72 borcev Kamniško-zasavskega odreda in pripadnikov VOS, ki so na tem kraju padli 24. februarja 1944. Vsako leto se na ta dan zbere na slovesnosti veliko mladih in starih borcev in svojcev padlih, med njimi tudi preživeli te tragedije. Tako je bilo tudi letos. Med udeleženci so bili tudi pohodniki s poti spominov NOB v občini Domžale in društva upokojencev Moravče in drugi. V kulturnem sporedu pa so sodelovali učenci in recitatorji iz osnovne šole v Ihanu.

Besedilo in slika: Jože Novak

Gašperjeva bralna značka

V petek, 16. marca je bil v Ljubljani posvet mentorjev in organizatorjev gibanja za Gašperjevo bralno značko. Nabit dnevni red je čas, odmerjen posvetu, izpolnil z razpravami, pobudami in predlogi prisotnih. Pogovarjali so se o odnosu matične Slovenije do slovenskega mejstva in predstavili perspektive narodov ter narodnostnih manjšin v združenji Evropi. S kritičnimi očmi so preresetali kulturno udejstvovanje koroških Slovencev. Dalje so se besede vrtele okoli političnega položaja koroških Slovencev tako v obdobju po spomladanskih volitvah

1989, kakor tudi pred jesenskimi volitvami 1990. Največ pozornosti so seveda namenili bralni znački in pri tem metodam dela z mladimi, upoštevajoč Župančičevo misel iz pesmi Korotan: »Glej rodna zemlja, naša draga prst! Boš rod, ki bivaš tod, boš v duši čvrst?« Tudi problematika slovenskega šolstva na Koroškem po sprejetju nove šolske zakonodaje nudila izziv za razpravo.

In seveda, kakor se spodobi, so na srečanju vsem za služnim za bralno značko podelili Matjaževe plakete.

Ž. D.

Braškarjevih 80 let

Sedemnajstega marca je praznoval svoj 80. rojstni dan parti-zanski novinar Stane Škrabar Braškar. Čestitamo!

NOVI KNJIGI

Obveščamo vse borce NOB, da sta v knjižnici NOV in PO ter Osvobodilne fronte Slovenije izšli knjigi:

1. MIROSLAV STEPANČIČ

Partizansko gospodarstvo in oskrba partizanske vojske na Dolenjskem in Notranjskem 1941–1945;

680 strani
CENA: 190,00 din

2. FRANCE STRLE

Tomšičeva brigada 3. del – leto 1943

710 strani
CENA: 170,00 din

Knjigi sta izšli v omejeni nakladi. Vsi, ki se za navedeni knjigi zanimajo, ju lahko pisno naročijo na naslov založnika: **Republiška konferenca ZRVS Slovenije Naša obramba, 61000 Ljubljana, Rimska cesta 8**

Spoštovani naročniki

Četrletje je naokoli in v prihodnjih dneh boste dobili položnice za poravnavo naročnine za drugo četrletje. Za zdaj višine naročnine nismo spreminjali, ostaja torej 50,00 din za tri mesece. Če pa bodo v tem času stroški za časopis naraščali nad pričakovanjem, bomo morali razmišljati tudi o dodatni naročnini za ta čas. Zato vas še vnaprej prosimo za razumevanje, kajti redno izhajanje časopisa je odvisno predvsem od tega, koliko denarja zberemo z naročnino. Prosimo vas, da tudi naročnino za drugo trimesečje čimprej poravnate, če je le mogoče, vsaj do 16. maja. Tisti, ki bi naročnino radi poravnali osebno, lahko to storite pri nas v uredništvu na Dvorčakovi 12 v Ljubljani. Na ta naslov se obračajte tudi v zvezi z vsemi morebitnimi potemtami, vprašanji ali pojasnili. Pokličite nas po telefonu na številko (061) 327-780.

Uredništvo

Obvestilo o dokončni uskladitvi invalidskih prejemkov vojaških invalidov po zveznih predpisih in invalidskih prejemkov civilnih invalidov vojne po republiških predpisih za leto 1989 in od 1. 1. 1990 dalje

I. Z odredbo sekretarja Zveznega sekretariata za delo, zdravstvo, vprašanja borcev in socialno politiko se zneski osebnih invalidnih vojaških invalidov, družinske invalidnine in povečane družinske invalidnine, dodatka za postrežbo in tujo pomoč ter ortopedskega dodatka povečajo glede na porast povprečnega mesečnega osebnega dohodka v SFRJ v letu 1989 v primerjavi z letom 1988 skupno za 1.594,7%.

Novi zneski navedenih denarnih prejemkov so višji glede na prej določene za 28,82 odstotka in veljajo od 1. januarja 1989. Ti zneski so dokončno usklajeni za leto 1989.

Nadalje so z Odredbo sekretarja Zveznega sekretariata za delo, zdravstvo, vprašanja borcev in socialno politiko določeni tudi novi višji zneski denarnih prejemkov glede na spremembe zveznih predpisov s področja varstva borcev in vojaških invalidov (Ur. l. SFRJ, št. 87/89) in veljajo od 1. 1. 1990 dalje. Gre za novo določitev osnove za izračun invalidskih prejemkov, ki znaša 2,2 povprečna OD v SFRJ in ne več za 52% povečan povprečni OD v SFRJ. Novo določeni prejemki bodo v novi višini izplačani za mesec april 1990 skupaj s pripadajočimi razlikami v začetku meseca aprila 1990.

Glede na dokončno uskladitev invalidskih prejemkov po predpisih o vojaških invalidih za leto 1989 in glede na novo določitev zneskov od 1. 1. 1990 so se (za enak odstotek) zvišali tudi invalidski prejemki civilnih invalidov vojne in sicer osebna in družinska invalidnina in dodatek za postrežbo in tujo pomoč.

PREJEMKI VOJAŠKIH INVALIDOV I) OSEBNA INVALIDNINA:

Skupina	Dokončni usklajeni mes. zneski za 1989 din	Mes. zneski od 1. 1. 1990 din
I.	1.217,60	1.762,40
II.	882,40	1.277,20
III.	667,60	966,30
IV.	493,00	713,60
V.	351,00	508,10
VI.	217,60	314,90
VII.	147,20	213,10
VIII.	71,00	102,70
IX.	53,00	76,70
X.	35,80	51,80

2) DRUŽINSKA INVALIDNINA IN POVEČANA DRUŽINSKA INVALIDNINA

	Dokončno usklajeni mes. zneski za 1989 din	Mes. zneski od 1. 1. 1990 din
– za enega uživalca družinske invalidnine (drugi odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	79,30	114,70
– za enega uživalca družinske invalidnine, ki to pravico uveljavlja kot družinski član padlega borca (tretji odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	158,50	528,70
– povečana družinska invalidnina (39. člen zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	422,70	611,90

3) DODATEK ZA POSTREŽBO IN TUJO POMOČ

– za prvo stopnjo	1.043,80	1.510,90
– za drugo stopnjo	803,00	1.162,30
– za tretjo stopnjo	562,20	813,70

4) ORTOPEDSKI DODATEK

– za prvo stopnjo	352,20	509,90
– za drugo stopnjo	268,80	389,10
– za tretjo stopnjo	173,10	250,60
– za četrto stopnjo	83,80	121,20

Sprejete so še naslednje odredbe, ki določajo višine posameznih prejemkov s področja zveznih predpisov in veljajo za leto 1990, in sicer:

– Letni denarni prejemek iz naslova reda narodnega heroja in reda Karadordeve zvezde z mečema znaša za leto 1990 2.668,40 din
– Letni denarni prejemek za rekreacijo imetnikov »PS 41« in borcev španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne 1936–1939 za leto 1990 znaša 2.412,20 din
– Povračilo stroškov za pogreb odlikovancev z redom narodnega heroja znaša v prvem trimesečju 1990 največ do 10.673,50 din
– Za pogreb imetnikov »PS 41«, borcev španske narodnoosvobodilne in revolucionarne vojne 1936–1939 in odlikovancev z redom Karadordeve zvezde z mečema znaša v prvem trimesečju 1990 – pogrebna 6.404,10 din

PREJEMKI CIVILNIH INVALIDOV VOJNE

1. CIVILNA INVALIDNINA

	Dokončno usklajeni mes. zneski za 1989	Mes. zneski od 1. 1. 1990
Skupina I.	608,80	881,20
II.	441,20	638,60
III.	333,80	483,10
IV.	246,50	356,80
V.	175,50	254,00
VI.	108,80	157,40

2. ŽRTVE FAŠISTIČNEGA NASILJA:

	Dokončno usklajeni mes. zneski za 1989	Mes. zneski od 1. 1. 1990
Skupina I.	761,00	1.101,50
II.	551,50	798,20
III.	417,20	603,90
IV.	308,10	446,00
V.	219,40	317,50
VI.	136,00	196,70

4. CIVILNA INVALIDNINA DRUŽINSKIH ČLANOV (za enega družinskega člana)

	Dokončno usklajeni mes. zneski za leto 1989	Mes. zneski od 1. 1. 1990
po invalidu skupine I.	426,20	616,80
II.	308,80	447,00
III.	233,70	338,20
IV.	172,60	249,80
V.	122,80	177,80
VI.	76,20	110,20

5. PO INVALIDU ŽEN

	Dokončno usklajeni mes. zneski za leto 1989	Mes. zneski od 1. 1. 1990
Skupina I.	532,70	771,00
II.	386,00	558,70
III.	292,00	422,70
IV.	215,70	312,20
V.	153,60	222,20
VI.	95,20	137,70

3. DODATEK ZA POSTREŽBO IN TUJO POMOČ

za prvo stopnjo	887,20	1.284,30
za drugo stopnjo	682,50	988,00
za žrtve fašističnega nasilja, ki obdržijo 15 odstotno povečanje dodatka v skladu z določili 12. člena zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o civilnih invalidih vojne	784,90	1.136,20

VABILO

Družbenopolitične organizacije Cerkna, Planinsko društvo Cerkno, Brigada »Srečko Kosovel«, Gorenjsko vojno področje in Ing. bat. XXXI. divizije organizirajo **PETNAJSTI ZIMSKI POHOD NA POREZEN**, ki bo v nedeljo 25. marca 1990, v vsakem vremenu.

Pri spomeniku-grobnici na vrhu Porezna bo ob 11. uri komemoracija, prižig žare in polaganje vencev v spomin na boj in preboj ter na žrtve, ki so padle na vrhu Porezna in v okolici 24. in 25. marca 1945.

Pohod na Porezen bo mogoč iz sledečih smeri:

- iz Cerknega, po poti Koso-velove brigade
- iz Železnikov preko Dav-če, po poti Gorenjskega vojne-ga področja
- iz Podbrda, po poti Ing. bat. XXXI divizije
- iz Jesenice, po Dolgi poti
- iz Petrovega brda – po markirani poti.

Pri pohodu upoštevajte nasvete planincev in gorske reševalne službe, ne zapuščajte markiranih poti. Največjo varnost pohoda bomo dosegli, če bo skrbel vsak za svojo varnost. Zdravstvena služba bo v domu na Poreznu in Lovski koči. Vzpostavljena bo radijska zveza z Cerknem.

Topel čaj bo mogoče dobiti pred kočo na Poreznu, hrano pa iz nahrbtnika.

Priporočamo vremenu primerno obleko in obutev. Ne pozabite izkaznice o pohodih. Želimo vam srečno pot in navsvidenje na Poreznu.

Za organizacijski odbor: Janko Urbanc

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana organizira udeležbo na komemoraciji ob obletnici smrti narodnega heroja FRANCA PASTERKA-LE-NARTA dne 1. 4. 1990 v Železni Kaplji. Odhod avtobusa bo ob 7,00 uri s Trga osvoboditve (pred univerzo) v Ljubljani. Prijavite se lahko na telefon števil. 345-918 (Pohleven) in 559-967 (Cvetek) do 26. 4. 1990. Po komemoraciji bomo šli v Sele in se vračali v popoldanskih urah preko Ljubelja v Ljubljano tako, da bo prihod okrog 19,00 ure. Vabimo, da se s svoji udeležite komemoracije.

Področni odbor Ljubljana

Žalna slovesnost na Planici

Krajevne skupnosti Sv. Duh, Virmaše, Zabnica, Bitnje in Jošt vabijo krajanke na spominsko slovesnost, ki bo v soboto, dne 24. marca 1990 ob 10. uri pri spomeniku na Planici nad Crngrobom, posvečena padlemu narodnemu heroju Stanetu Žagarju in njegovim soborcem Selške čete.

Govornik bo Aleksander Ravnikar, podpredsednik skupščine Republike Slovenije.

Kulturni program pa bodo izvedli učenci Osnovne šole »Lucijan Seljak« iz Stražišča pri Kranju.

TV-15 Časopis borcev NOB

Ustanovitelj in izdajatelj: RO ZZB NOV Slovenije in RK ZRVS Slovenije
Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: **Roman Zupan** (glavni in odgovorni urednik), **Živa Drole**, **Bojana Žokalj-Jesih**, **Bojan Kuntarič**, **Milenko Strašek** (novinarji – uredniki rubrik), **Iztok Tinta** (lektor-redaktor), **Janez Herle** (tehnični urednik) in **Mara Okorn** (tajnica uredništva).
Predsednica časopisnega sveta: **Mira Svetina**.
Žiro račun: 50100-678-46241 RK ZRVS Slovenije (za TV-15).
Tiskarna: ČGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.